

OMVÄRLDSBEVAKNING · BEDÖMNING · STRATEGI

OBS 2023

NULÄGES- OCH TRENDRAPPORT

**Linköpings arbetsmarknad
– styrkor, svagheter och utmaningar**

Innehåll

Kommundirektörens observandum.....	3
Kommunövergripande observandum	3
Farhågor kring långtidsarbetslöshet och en konjunktur som kan pröva utvecklingen inom ekonomiskt bistånd	5
Tilltagande matchningsutmaningar för riket och därmed för Linköping	7
Fler behöver bli behöriga, välja och fullfölja utbildningar där möjligheter till arbete är goda	8
Utbildningsresultaten utmanar	8
Omvärldsbevakning-Bedömning-Strategi (OBS)	10
Struktur på OBS-rapporten 2023.....	11
Disposition	11
Övergripande om det ekonomiska läget.....	12
Inledning.....	14
Arbetsmarknad.....	17
Arbetsmarknaden försvagas	17
Bostadsmarknad - nuläge	21
Bostadspriser, bostadsinvesteringar och boendeutgift	21
Tematisk fördjupning: Linköpings arbetsmarknad	27
Inledning.....	27
Arbetsmarknadens funktionssätt och krav.....	28
Inledning.....	28
Strukturella skillnader mellan Linköping och riket.....	29
Tilltagande krav på en redan kvalificerad arbetsmarknad	30
Hur väl försörjer sig Linköping av egen kraft?.....	32
Skillnader mellan kommuner.....	35
Starka branscher påverkar ofta pendlingsmönster	37
Arbetslöshet och sysselsättning i Linköping	38
Sysselsättning och arbetslöshet	39
Human Development Index (HDI).....	39
Arbetslöshetens utveckling i Linköping	40
Polarisering	40
Utsatthet kopplat till utbildningsnivå.....	41
Utsatthet relaterat till härkomst	42
Stora skillnader inom gruppen utrikes födda.....	44
Långtidsarbetslöshet	45
Allt fler med kort utbildningsbakgrund i långtidsarbetslöshet	47
Långtidsarbetslösheten i jämförelse	47
Historien som vägvisare	48
Viktigt med fokus på rätt saker.....	49
Den andra sidan av myntet: Sysselsättning och försörjning	50
Sysselsättningsgraden ökar med tid i Sverige	50
Utvecklingen i Linköping	51
Sysselsättningsutveckling utifrån HDI-nivå och vistelsetid 2020, Linköping.....	52
Skälen till invandring påverkar deltagandet på arbetsmarknaden	53
Historik och skillnader i Linköping.....	53
Positiv utveckling i Linköping, 2015–2020	54
Ekonomiskt utanförskap.....	56

Betydande avvikelser mellan sysselsättningsstatistik och självförsörjning.....	56
Självförsörjning Linköping	57
Självförsörjning bland sysselsatta, Linköping	58
Självförsörjningsnivån stiger tydligt i takt med utbildningsnivån	58
Allt fler äldre är självförsörjande.....	59
Utrikes födda från länder med högt HDI är i högre grad självförsörjande	60
Försök till grov jämförelse	61
I det korta perspektivet förefaller den ekonomiska integrationen gå allt bättre	61
Räcker inte inkomsterna så träder trygghetssystemen in.....	63
Trygghetssystem och försörjningsstöd	63
Ersättningarna har förlorat i värde	64
Inflationens inverkan på försörjningsstödet 2023	64
Försörjningsstödet utveckling i Linköping	65
Utveckling 2018–2022.....	65
Långvarigt försörjningsstöd utgör en allt större andel.....	65
Försörjningsstöd i relation till hushållstyp	66
Försörjningsstöd i relation till ålder	66
Ökade kostnader att vänta.....	66
Bättre matchning - en nödvändighet även på sikt.....	67
Brister på sikt - prognoser för arbetsmarknaden: 2035	69
Befolkningstillväxt fram till 2035.....	69
Beräknad sysselsättningstillväxt för riket	70
Utbildningsnivåer.....	70
Efterfrågan på eftergymnasial utbildningar	73
Efterfrågan på gymnasiala utbildningar	74
Efterfrågan på förgymnasial utbildning	75
Fler behöver bli behöriga, välja och fullfölja utbildningar där möjligheter till arbete är goda. 77	77
Arbetskraftsbrist	78
Utveckling i Linköping - grundskola	78
Utveckling i Linköping - gymnasieskola	81
Utveckling i relation till Komvux	81
Utveckling i relation till etableringsuppdraget.....	82
Sammanfattningsvis... ..	82
Erfarenheter från Malmö	82
Boendesegregationens utveckling.....	84
Medelinkomstområden minskar	84
Segregationsindex	86
Ekonomisk utsatthet i geografin.....	86
Koppling till arbetsmarknaden är central.....	87
Avslutande kommentar: Ta vara på varenda unge	89

Kommundirektörens observandum

Kommunövergripande observandum

Ekonomi - lågkonjunktur och tilltagande utmaningar

- *Konjunkturen har tydligt mattats av. Ekonomin präglas för närvarande av hög inflation, svag krona, fallande reallöner och dalande tillgångspriser. Hög inflation och krympande reallöner drabbar särskilt grupper med små ekonomiska marginaler.*
- *Kommunerna väntas i första hand drabbas genom ökade utgifter för konsumtion och investeringar. Inflationen påverkar även kostnaderna för avtalspensioner och försörjningsstöd. SKR beräknar att kommunernas samlade resultat faller till ett underskott 2024.*
- *Efter en snabb återhämtning 2022 väntas - med viss fördröjning - de negativa konjunkturutsikterna påverka arbetsmarknaden. Under både innevarande år och nästa väntas arbetslösheten öka. Minskad ekonomisk aktivitet väntas i första hand drabba personer med svagare anknytning på arbetsmarknaden.*
- *Sedan 2013 har Linköping haft en lägre arbetslöshet än riket i genomsnitt. Även i relation till flera större städer ligger arbetslösheten lägre. 2022 minskar skillnaden till riket. När långtidsarbetslösheten jämförs med andra större städer blir det tydligt att Linköping inte står lika stark som när det gäller arbetslösheten generellt. Linköping har t.ex. en högre andel långtidsarbetslösa av de inskrivna arbetslösa än Uppsala.*
- *I januari 2023 uppgår arbetslösheten till 5,9 procent. Detta är något lägre jämfört med arbetslösheten i januari 2022. Med beaktande av konjunkturen blir det viktigt att följa arbetslöshetens utveckling i närtid.*
- *Svensk arbetsmarknad präglas av en sektorsövergripande bristproblematik. Dagens personaltäthet kommer inte att kunna bibehållas. Utvecklingen kräver förändringar i både utbud av arbetskraft - där inte minst utrikes födda behöver etableras i snabbare takt - och förändrade arbetssätt. Kommunernas närmar sig i snabb takt den bristsituation som präglar regionerna. I ett 2035-perspektiv väntas utmaningarna inom vissa sektorer dessutom förstärkas.*
- *Med en osäker framtid blir det mycket viktigt att det finns en beredskap att möta både en konjunkturavmattning och risk för ökad arbetslöshet.*

Ökade kostnader för investeringar påverkar byggandet

- *Allmännyttan är en av få skarpa kommunala verktyg när övrigt byggande minskar. Samtidigt kräver högre finansieringskostnader tuffare prioriteringar bland prioriterade projekt.*
- *Även bland kommunala investeringar krävs prioriteringar. Om inte riskerar den kommunala ekonomin - som redan utmanas - att försämrans.*
- *Sammantaget kräver rådande situation en balansakt mellan olika behov och målsättningar.*

Koppling till arbetsmarknaden är central för att bryta boendesegregationen

- *Linköping utmärker sig i relation till flera andra städer genom att låginkomsttagare i högre grad är segregerade. Däremot bor höginkomsttagare i jämförelse mindre koncentrerat än på många andra håll.*
- *Under de senaste decennierna har flera bidragsnivåer tappat i värde. Detta har bidragit till att öka inkomstskillnaderna mellan de hushåll som får sina inkomster genom förvärvsarbete och de i som olika grad tar del av förmåner från socialförsäkringarna. Mot bakgrund av inkomstens betydelse för den socioekonomiska boendesituationen är människors anknytning till arbetsmarknaden central.*

Att ligga rätt i bostadsplanering är en konst - konjunkturen utmanar

Samhällsbyggnadsnämnden bör inom ramen för sitt ansvarsområde särskilt beakta:

Bostadsplanering

- *Det råder fortsatt behov av bostäder i Linköping. Behoven gäller flera målgrupper och i hela geografien.*
- *Byggandet följer ofta trendmässigt konjunkturen. Förutsättningarna för bostadsbyggandet har ändrats mycket snabbt. Fallande bostadspriser i kombination med ökade kostnader för insatsvaror och finansiering betyder att bostadsbyggandet i riket minskar. För startbesked syns utvecklingen redan nu medan inbromsningen för färdigställda bostäder huvudsakligen sker från 2024 och framåt.*
- *Såväl lågkonjunkturen på 1990-talet som finanskrisen påverkade under flera år byggandet i Linköping. Studier visar att långsiktig planberedskap och tydliga planer för att hantera konjunktursvängningar är viktiga parametrar för att upprätthålla ett högt bostadsbyggande under lågkonjunktur. Hur väl byggandet hålls uppe påverkar rimligtvis även tiden för återhämtning.*

Farhågor kring långtidsarbetslöshet och en konjunktur som kan pröva utvecklingen inom ekonomiskt bistånd

Arbetsmarknadsnämnden, Social- och omsorgsnämnden och Bildningsnämnden bör inom ramen för sina ansvarsområden särskilt beakta:

Linköpings arbetsmarknad blir alltmer kvalificerad samtidigt som Linköping närmar sig riket när det gäller andelen med låg utbildningsbakgrund

- *Sett till utbildningsnivåer finns strukturella skillnader mellan Linköping och riket. Andelen med eftergymnasial utbildning är väsentligen högre samtidigt som andelen med låg utbildningsbakgrund - d.v.s. förgymnasial nivå - är lägre.*
- *Nu närmar sig Linköping trendmässigt riket vad gäller andelen med förgymnasial utbildning - dvs. gapet till riket minskar.*
- *Samtidigt finns indikationer på Linköpings arbetsmarknad blir alltmer kvalificerad. Detta gäller även i ett jämförande perspektiv. För personer med låga kvalifikationer försvårar utvecklingen i snabb takt en redan utmanande position på arbetsmarknaden.*

I Linköping ökar andelen arbetslösa med förgymnasial utbildning

- *Sedan 2016 ökar arbetslösa med förgymnasial utbildning. I mars 2022 är arbetslösheten nästan 3 gånger högre jämfört med gruppen som har gymnasial utbildning. Utvecklingen visar att personer med förgymnasial utbildning successivt tappat i konkurrenskraft.*
- *Studeras arbetslöshetens utveckling fördelat på in - respektive utrikes födda framkommer skillnader - både sett till nivåer och i viss mån mönster. 2022 är arbetslösheten 6 gånger högre för utrikes födda jämfört med inrikes födda. Mätt i procentenheter är skillnaden mellan in- och utrikes födda störst bland dem med förgymnasial utbildningsbakgrund och minst bland dem med lång eftergymnasial utbildning. På övergripande nivå indikerar utfallet att betydelsen av härkomst minskar i takt med utbildningens längd.*

Risk för att långtidsarbetslösheten biter sig fast på successivt stigande nivåer

- *Sedan toppnoteringen i mars 2021 har långtidsarbetslösheten minskat. Nivån är dock fortsatt högre än före pandemin. Arbetslösheten för personer arbetslösa mer än i två år sjunker däremot inte nämnvärt. Istället syns en antalsmässig ökning.*
- *Utrikes födda har sedan 2015 - i växande grad - kommit att vara i övervägande majoritet bland arbetslösa längre än två år. Sedan 2018 är också antalet långtidsarbetslösa med förgymnasial utbildning fler än antalet långtidsarbetslösa med gymnasial utbildning. Detta trots att befolkningen med gymnasial utbildning är mer än fyra gånger fler.*

- *Av historien att döma finns en risk att långtidsarbetslösheten - mot bakgrund av såväl pågående strukturomvandling som svagare konjunktur - inte bara ökar utan också biter sig fast på successivt stigande nivåer.*
- *För minska arbetslösheten och öka tillgången på arbetskraft är det centralt att motverka och bryta långtidsarbetslösheten. Arbetssökande behöver i ökad grad matchas till utbildning eller arbetsmarknadsnära insatser som i högre grad leder till jobb. Fler behöver både ta del av och fullfölja reguljära studier och arbetsmarknadsutbildningar.*

Försörjningsstöd: 2022 års positiva utveckling kan komma att prövas

- *På senare år har antalet ärenden kopplat till försörjningsstöd minskat. Dock utan att ha påverkat kostnadsutvecklingen positivt. Mellan 2018–2022 ökade kostnaderna för försörjningsstödet istället med 14 procent. Detta trots att kostnaderna var högre 2021 än 2022.*
- *Över tid har kostnaderna för långvarigt försörjningsstöd utgjort en allt större andel av de totala kostnaderna för försörjningsstöd.¹ Under 2018 utgjorde kostnaderna för långvarigt försörjningsstöd 55 procent av totalkostnaden att jämföra med 59 procent 2021. Fram till augusti 2022 svarade kostnaderna för långvarigt försörjningsstöd för hela 66 procent.*
- *När konjunkturen nu försvagas riskerar den positiva utveckling som fanns under 2021–2022 - sett till ett minskat antal försörjningsstödsärenden - att avstanna eller vända. Justeringarna av prisbasbeloppet betyder också att kostnaderna för kommunernas utgifter för försörjningsstöd ökar. Det finns alltså risk för dubbelverkande effekter i negativ riktning.*
- *Nämndens uppskattade kostnadsökningar 2023 baseras på en lägre justering än den som SKR prognostiserar. Detta indikerar att kommunens skattning kan vara i underkant.*

Viss utveckling går åt rätt håll - håll i!

- *Sambandet mellan vistelsetid och sysselsättningsgrad är stark - ju längre tid i Sverige desto högre är sannolikheten för att utrikes födda är sysselsatta.*
- *I Linköping noteras stora skillnader i etableringstid mellan utrikes födda från olika delar av världen. Fortast går det för utrikes födda från Norden eller EU. För personer födda utom Europa är resan längre och sysselsättningsgraden ligger konsekvent lägre.*
- *Data från Linköping visar dock på tydliga förbättringar mellan åren 2015 och 2020. Tydligast förändring syns för gruppen som har det svårast att etableras på svensk arbetsmarknad. Även om utvecklingen skett under goda konjunkturförhållande har samtidigt många utrikes födda från länder med låg eller medel HDI (Human*

---

¹ I Linköping räknas långvarigt försörjningsstöd som stöd som överskrider 2 år. Socialstyrelsens gräns för långvarigt stöd går vid 10 månader. Utfallet i Linköping ska beaktas utifrån detta.

Development Index) kommit till Linköping under samma period. Indexet mäter bl.a. utbildningsnivå.

- Även förbättringar kan ses i relation till självförsörjningsgraden. Mellan 2005–2020 ökar graden av självförsörjning för alla utbildningsbakgrunder, utom för gruppen med förgymnasial utbildning. Här sjunker den.
- Data från Linköping indikerar också att tiden att komma upp i en självförsörjningsgrad om 50 procent tar sig kortare i Linköping jämfört med Malmö. Jämförelsen görs för gruppen som har svårast att etableras på svensk arbetsmarknad. I Linköpings fall tar det mellan 10–14 år medan det i Malmö uppnås först efter två årtionden.²
- Det finns ingen enskild lösning för att öka utrikes föddas etablering. En rad faktorer samspelar. Tidens betydelse för sysselsättning pekar dock på att den första tiden blir viktig för att både öka och påskynda utrikes föddas arbetskraftsdeltagande. Detta är viktigt både för individens utveckling, samhällsutvecklingen i stort och för hållbarheten i den offentliga finansieringen.

Tilltagande matchningsutmaningar för riket och därmed för Linköping

Arbetsmarknadsnämnden, Bildningsnämnden och barn- och ungdomsnämnden bör inom ramen för sina ansvarsområden särskilt beakta:

Obalans mellan utbud och efterfrågan

- Fram till 2035 väntas huvuddelen av beräknad sysselsättningstillväxt ske bland utrikes födda och äldre. Antalet sysselsatta inrikes födda i åldrarna 20–64 år beräknas samtidigt minska.
- Blivande gymnasieelever finns bland de som ska bidra till sysselsättningstillväxten. Genomströmningen i utbildningssystemet är mycket viktig för etablering på arbetsmarknaden. Att utrikes föddas ungdomar väg genom systemet ibland är problematisk och att för många saknar behörighet till gymnasiet är ett observandum.
- I SCBs prognoser kopplade till utvecklingen på arbetskraft - på både kort och längre sikt - betonas systematiska obalanser i utbudet och efterfrågan på arbetskraft, där yrkesutbildad arbetskraft väntas bli den största flaskhalsen.
- Fram till 2035 väntas efterfrågan öka mest på personer med examen från eftergymnasiala utbildningar. Samtidigt väntas tillgången öka kraftigt. Dock inte nödvändigtvis bland personer med examen från utbildningarna där behoven väntas bli störst. Med dagens utbildningsdimensionering beräknas därför fortsatta brister inom bl.a. flera lärar- och sjukvårdskategorier.

---

² En mycket grov jämförelse görs utifrån utfallet i studien "Självförsörjning och utanförskap i Malmö", författad av Johan E. Eklund och Johan P. Larsson. Rapporten utgör ett underlag till Malmös Tillväxtkommission.

- *Efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning väntas också öka påtagligt. Samtidigt beräknas tillgången minska inom flera inriktningar. Detta innebär en uppenbar risk för ett växande underskott på personer med gymnasial yrkesutbildning. Underskottet väntas inom flera utbildningar - såväl inom vård- som teknikområden.*
- *Efterfrågan på arbetskraft med högskoleförberedande gymnasieutbildning beräknas ligga kvar på samma nivå som idag. Däremot väntas tillgången öka, vilket på sikt kan innebära en risk för överskott. Redan idag finns en förhållandevis stor arbetslöshet inom gruppen.*
- *Efterfrågan på förgymnasialt utbildad arbetskraft väntas minska kraftigt.*

Fler behöver bli behöriga, välja och fullfölja utbildningar där möjligheter till arbete är goda.

Barn- och ungdomsnämnden, Bildningsnämnden och Arbetsmarknadsnämnden bör inom ramen för sina ansvarsområden särskilt beakta:

- *Intresset att söka yrkesutbildning har kraftigt minskat sedan 1980-talet. Det låga intresset bidrar till både kompetensförsörjnings- och matchningsproblematik.*
- *I en ny rapport från Malmö synliggörs yrkesutbildningens betydelse för att möjliggöra en snabbare väg in i arbetslivet och tryggare försörjningsvillkor. Bland de årskullar som studerades var fullbordad gymnasieutbildning utslagsgivande. Fullbordad yrkesutbildning gav genomgående goda förutsättningar att få jobb. De som valde lärlingsspåret hade genomgående en hög sysselsättnings- och etableringsgrad. Den stora gruppen som gått högskoleförberedande utbildning utan att påbörja eftergymnasiala studier var i lägre grad etablerade på arbetsmarknaden*
- *Dessutom bekräftar studien tidigare erfarenhet som visar att inte bara yrkesutbildningen i allmänhet - utan lärlingsutbildningarna i synnerhet - har en socialt kompensande betydelse. Skolverkets uppföljningar visar också att lärlingar i högre grad än elever på skolförlagda utbildningar fullbordar utbildningen. Samtidigt är lärlingsutbildningen generellt - av olika skäl - svag förankrad i Sverige. Det finns skäl att beakta resultaten från Malmö.*

Utbildningsresultaten utmanar

Barn- och ungdomsnämnden, Bildningsnämnden och Arbetsmarknadsnämnden bör inom ramen för sina ansvarsområden särskilt beakta:

- *Av elever folkbokförda i Linköping uppnår en lägre andel elever 2022 kunskapskraven i alla ämnen i årskurs nio jämfört med riket. Även andelen elever som är behöriga till yrkesprogram ligger 2022 strax under riket. Sett över tid är förhållandena ett trendbrott.*
- *Beaktas enbart kommunala skolor avviker Linköping från förväntat modellberäknat värde. Värdet tar bl.a. hänsyn till utbildningsnivåerna i Linköping. Förhållandet gäller*

både andelen som uppnått kunskapskraven i alla ämnen samt andelen elever i åk 9 som är behöriga till yrkesprogram.

- *Även andelen elever - folkbokförda i Linköping - som är behöriga till ekonomi-, humanistiska- och samhällsvetenskapliga programmen samt naturvetenskapliga- och teknikprogrammen är lägre jämfört med riket. Sett över tid är även detta ett trendbrott.*
- *Andelen elever - folkbokförda i Linköping - med examen från yrkesprogram ligger 2022 strax under riket. Andelen med grundläggande behörighet till universitet och högskola ligger också tydligt under riket.*
- *Studier visar att dålig läsfärdighet har större inverkan på sannolikheten att vara sysselsatt i Sverige jämfört med andra länder, dvs läsfärdigheten är mycket viktig för att lyckas på svensk arbetsmarknad. Av detta skäl är det bekymmersamt att en lägre andel än riket avslutar SFI med godkända betyg i Linköping.*
- *Med tydligt stigande arbetslöshet för personer med kortare utbildningsbakgrund blir också möjligheter till en andra chans mycket viktiga. Att andelen som avslutar komvux på gymnasial nivå med godkända betyg i Linköping är tydligt lägre jämfört med riket är i sammanhanget ett observandum.*
- *Den sammantagna utvecklingen ställer accelererande krav på utbildningsanordnare - både vad det gäller att etablera, dimensionera och informera om vilka utbildningar som leder till arbete och egenförsörjning.*

Omvärldsbevakning-Bedömning-Strategi (OBS)

Rapporten som redovisas varje år fungerar som ett av bakgrundsmaterialen för nämndernas budgetarbete, nämndernas egna fördjupade omvärldsbeskrivningar och för kommunfullmäktiges strategiska utvecklingsuppdrag.

Rapporten är framtagen av Planeringsstaben, Analys- och utredning; KLF med underlag från staber och förvaltningar. Huvudförfattare: Tove Holmström. Statistikunderlag, Linköping: Jimmy Lindahl.

Rapporten består av två delar. En del beskriver nuläget och den andra delen utgör en fördjupningsdel. Temana varierar. Hittills har Linköpings näringsliv (2018), Segregation och polarisering (2019), Linköpings roll i regionen (2020), Utblick Covid-19 (2021) och Utblick 2030 (sektorsövergripande, bl.a. demografi) omfattats. I år ligger fokus på Linköpings arbetsmarknad, sett till funktion och växande krav.

Layout: Kommunikations- och utvecklingsstaben

I rapporten används genomgående källor från SCB, däribland:

- SSD (Den öppna statistikdatabasen, där det är möjligt att göra jämförelser med andra kommuner)
- OSDB (Områdesstatistiska databasen, för viss statistik om Linköping och dess delområden)
- Östgötadatabasen (För viss statistik om Linköping och dess delområden)

För analys av utvecklingen på arbetsmarknaden används huvudsakligen data från Arbetsförmedlingen.

Statistiken har i de flesta fall bearbetats av Linköpings kommun i syfte ta fram jämförande och beskrivande mått samt för att göra framskrivningar kring den förväntade utvecklingen.

Struktur på OBS-rapporten 2023

Efter en lång period av goda konjunkturförhållanden - med avbrott för pandemin - försvagas nu konjunkturen. Det saknas självklara historiska referenser till de utbudsstörningar som präglar världsekonomin. Detta bidrar till en osäkerhet kring vart vi är på väg. Det som står klart är att hushållen redan drabbats hårt - särskilt hushåll med små marginaler. Detta får återverkningar på konsumtion och efterfrågan och med viss fördröjning påverkas arbetsmarknaden med ökad arbetslöshet som följd. En minskad ekonomisk aktivitet väntas i första hand drabba personer med svagare anknytning på arbetsmarknaden.

Årets OBS-rapport fokuserar på Linköpings arbetsmarknad. Hur försörjs Linköping arbetsmarknad? Hur har utvecklingen - i termer av bland annat arbetslöshet, sysselsättningsgrad och självförsörjningsgrad - sett ut i ett längre perspektiv. Vad utmärker Linköping? Vilka förändringar kan identifieras? Hur ser trenderna ut? Vilka kompetensbrister väntas bestå eller öka? Hur har skolresultaten utvecklats? Finns det några lärdomar att dra? I rapporten försöker vi finna svar på detta - både med hjälp av egna data och genom studier andra genomfört. Inte minst Malmö stads arbete med "Tillväxtkommission - för ett inkluderande och hållbart Malmö" har varit en viktig inspirations- och kunskapskälla.

Disposition

Rapporten inleds med en översiktlig nulägesbeskrivning med fokus på det ekonomiska läget, bostadsbyggandet och arbetsmarknadens utveckling i närtid.

I den andra delen behandlas två olika sidor av samma mynt. Å ena sidan den lokala arbetsmarknadens funktionssätt och krav samt arbetslöshet och å andra sidan i vilken omfattning Linköpings befolkning förvärvsarbetar och försörjer sig själv. Samtliga delar behandlas med historien som fond, d.v.s. vilka trender och tendenser framträder i ett Linköpingsperspektiv. I tillägg till detta redovisas det vi idag vet om arbetskraftsbrist och vad som väntas i ett 2035-perspektiv. Eftersom genomströmningen i utbildningssystemet är en viktig förklaringsfaktor till ungdomar relativt sena etablering på arbetsmarknaden redovisas mycket översiktligt skolresultatens utveckling. Sist i rapporten diskuteras boendesegregationen övergripande. Rapporten avslutas med sammanfattande kommentar och medskick.

Övergripande om det ekonomiska läget

I prognosen från december 2022 bedömer Konjunkturinstitutet att Sverige är på väg in i en lågkonjunktur. Nedgången väntas pågå till 2025. Det saknas dock självklara historiska referenser till dagens utbudsstörningar och prognoserna är behäftade med osäkerheter.

På kort tid har situationen förändrats för många hushåll. Efter två decennier av ökade realinkomster faller reallönerna. Svag inkomstutveckling, hög inflation, stigande bolåneräntor och fallande tillgångspriser gör hushållen pessimistiska. Till detta ska läggas att räntekänsligheten är högre idag än på 1990-talet. Utvecklingen leder till minskad konsumtion och påverkar den konsumentnära tjänstesektorn. Särskilt i storstäderna.

Med viss fördröjning väntas de negativa konjunkturutsikterna slå igenom på arbetsmarknaden. Den minskade ekonomiska aktiviteten väntas i första hand drabba personer med svagare anknytning på arbetsmarknaden. Antalet inskrivna arbetslösa bedöms öka i år samt nästa år. Till följd av lägre elpriser och stora industrietableringar bedöms norra Sverige ha ett starkare utgångsläge än landets södra delar.

Att arbetsmarknaden varit motståndskraftig - i princip hela perioden efter pandemins initiala skede - ska delvis förstås mot bakgrund av en utbredd bristproblematik. Trots konjunkturförsvagning fortsätter arbetsgivarens brist på personal med rätt kompetens att öka från rekordnivåer. Såväl kommuner som staten närmar sig nu i snabb takt den bristsituation som länge präglat regionerna.

I övrigt bedöms konjunkturedgången i första hand drabba kommunerna genom ökade utgifter för konsumtion och investeringar. Inflationen påverkar även kostnaderna för avtalspensioner och försörjningsstöd. SKR beräknar att kommunernas samlade resultat faller till ett underskott 2024.

Vad det gäller bostadsbyggandet har förutsättningarna ändrats mycket snabbt. Fallande bostadspriser i kombination med ökade kostnader för insatsvaror och finansiering betyder att bostadsbyggandet minskar. Om osäkerheten kring inflation och räntor avtar bedömer Boverket att det finns möjligheter till viss vändning. Om elpriserna fortsätter vara volatila och osäkra kan återhämtningen dröja.

Erfarenhet visar att långsiktig planberedskap och tydliga planer för att hantera konjunktursvängningar är viktiga parametrar för att upprätthålla ett högt bostadsbyggande under lågkonjunktur. Allmännyttan är också ett viktigt redskap när övrigt byggande saktar in.

När utvecklingen präglas av betydande osäkerhet blir det mycket viktigt att det finns en beredskap att möta både en konjunkturavmattning och risk för ökad arbetslöshet. Högre finansieringskostnader kopplade till investeringar kommer också att kräva tuffa prioriteringar bland prioriterade projekt.

Inledning

Prognoser är alltid behäftade med osäkerheter. Just nu är osäkerheterna större än vanligt. Det saknas självklara historiska referenser till de utbudsstörningar som präglar världsekonomin.³ Höga energipriser bidrar - i Sverige liksom i övriga Europa - till den mycket höga inflationen och vikande förtroendeindikatorer. Utvecklingen har lett till att penningpolitiken i snabb takt stramats åt runt om i världen. I Sverige har Riksbanken under 2022 höjt styrräntan med 2,5 procentenheter. I februari 2023 höjs styrräntan med ytterligare 0,5 punkter.

Enligt Konjunkturinstitutet (KI) bidrar inflation och stigande räntor till att Sveriges konjunktur tydligt mattas av. I december 2022 bedömer KI att den svenska ekonomin går in en lågkonjunktur 2023. Nedgången väntas pågå till 2025.⁴

De kraftiga prisökningarna har gröpt ur de svenska hushållens reala inkomster. Till detta ska läggas fallande tillgångspriser. Utvecklingen kommer att påverka konsumtionen negativt. Många prognosmakare bedömer dock att inflationen faller tillbaka under 2023.

Kronan har förlorat i värde och har inte varit så svag mot dollarn sedan 2001. Den svaga kronkursen bidrar till prisuppgång på de varor som importeras. Fram till 2026 väntar KI att kronans värde successivt stärks.⁵

Sverige är en öppen ekonomi och starkt påverkad av utvecklingen i omvärlden. 2023 väntas den globala tillväxten bli mycket svag, framförallt i Euroområdet och USA. Den svenska exporten väntas detta till trots utvecklas starkare än den inhemska efterfrågan. Konjunkturinstitutet bedömer att detta gäller både 2023 och 2024. Utveckling förklaras bl.a. av i utgångsläget välfyllda orderböcker och av att stora investeringar behövs i Europa för att lösa klimat- och energiomställningen.

Påverkan på svenska hushåll

Från två decennier av ökade realinkomster faller nu reallönerna. 2023 väntas reallönerna urholkas till motsvarande nivå som 2014.⁶ De disponibla inkomsterna minskar dock inte lika mycket. Enligt Konjunkturinstitutets prognos och scenario väntas reallönerna ha återhämtat sig först 2026.⁷

2023 års avtalsrörelse omfattar drygt 450 avtal och ca 2,2 miljoner anställda.⁸ Inflations- och löneförväntningarna är högre än tidigare samtidigt som konjunkturbilden är sämre. Facken inom industrin har under 2022 presenterat lönekrav på 4,4 procent i årstakt. Detta är det högsta kravet sedan introduktionen av industriavtalet. Sammantaget väntar

---

³ Arbetsförmedling, Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2022, Utvecklingen på arbetsmarknaden 2022-2024

⁴ Konjunkturinstitutet, konjunkturläget, december 2022

⁵ Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget september 2022

⁶ Boverkets indikatorer, december 2022

⁷ Konjunkturinstitutet, Lönebildningsrapporten 2022

⁸ Konjunkturinstitutet, Lönebildningsrapporten 2022

Konjunkturinstitutet att lönerna 2023 stiger med 3,5 procent för ekonomin som helhet. Detta innebär att den årliga förändringen i reallönerna kommer att vara negativ.⁹

Trots compensation får en svag inkomstutveckling, stigande bolåneräntor och fallande tillgångspriser hushållen att se pessimistiskt på framtiden. Hög inflation och krympande reallöner drabbar särskilt grupper med små ekonomiska marginaler, där inte minst kostnadsökningar på basala varor och avgifter slår hårt. Sedan 1980-talet har prisutvecklingen på livsmedel i stort speglat den allmänna inflationsutvecklingen. År 2022 liknade utvecklingen mer tidigt 1980-tal, där matpriserna ökade mer än inflationen.¹⁰

Det finns härtill osäkerheter kopplade till hur rådande ränte- och inflationsmiljö kommer att påverka aktörer och hushåll med hög skuldsättning.¹¹ I Riksbankens stabilitetsrapport från 2022 framhålls hushållens och fastighetsbolagens höga skuldsättning som de främsta riskerna för Sveriges finansiella system. Idag står fastighetsbolagen för över 40 procent av bankernas lån till icke-finansiella företag.¹²

Riksbanken har undersökt om räntekänsligheten hos hushåll ökat över tid. Jämförelser görs med 1990-talet. Resultaten indikerar att räntekänsligheten är betydligt högre idag än tidigare. Också Konjunkturinstitutet (KI) konstaterar att svenska hushåll - jämfört med många andra länder - har en hög belåningsgrad med kort bindningstid. Forskning på svensk data visar enligt KI att hushåll med större lån och en större andel rörliga bolån justerar sin konsumtion mer. De senaste två åren har nya lån med kort bindningstid ökat.¹³

Storstäder och södra Sverige dämpas mer

Storstadsregionerna - med högre bostadspriser och högre skuldsättning - påverkas mer av ränteuppgången än övriga Sverige. Också koncentrationen av privat tjänstesektor är störst i större städer - särskilt i Stockholm.

Nöjen och sällanköpsvaror drabbas vanligtvis hårdare i konjunkturedgångar. Under de två sista kvartalen 2022 minskade den privata konsumtionen också tydligt. Även BNP-tillväxten backade mer än många väntat fjärde kvartalet 2022.

I tillägg till detta har elpriserna varit påtagligt högre i de sydliga elområdena. Under november 2022 ökade priserna i alla elområden. Elprisernas utveckling är komplex och är det svårt att veta hur skillnaderna kommer att utvecklas över tid.¹⁴

Kommunal ekonomi

SKR skriver i december 2022 att de negativa konjunkturutsikterna och den snabba stigande inflationen skapar ett bekymmersamt läge i de flesta kommuner och regioner, där regionerna

---

⁹ Konjunkturinstitutet, konjunkturläget, december 2022

¹⁰ SCB, "Matpriserna stiger lika kraftigt som på 1980-talet" (2022-09-22)

¹¹ Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget september 2022

¹² Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget december 2022

¹³ Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget december 2022

¹⁴ Arbetsförmedling, Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2022, Utvecklingen på arbetsmarknaden 2022-2024

får det allra tuffast. Kommunerna påverkas framförallt genom ökade utgifter för konsumtion och investeringar.

Totalt sett väntas skatteunderlaget hållas uppe relativt väl, men urholkas av pris- och löneökningar. Inflationsuppgången påverkar även kostnaderna för avtalspensionerna, vilka stiger under både 2023 och 2024.¹⁵

Sammantaget väntas resultatet för kommunerna att falla från 24 miljarder 2022 till 8 miljarder kronor 2023. Försämringen förklaras framförallt av ökade pensionskostnader samt ökade kostnader för försörjningsstöd. 2024 beräknas kommunernas resultat falla till ett underskott på - 5 miljarder.

Mot bakgrund av höga räntor och högre byggkostnader väntas prioriteringar bland planerade investeringar. SKR bedömer att kommunala bolags investeringar dämpas 2023. För kommunerna väntas investeringsplanerna inte påverkas lika mycket. För de projekt som genomförs väntas dock högre investeringsutgifter. Detta kan medföra att likviditeten - som redan utmanas av fallande resultat och pensionsutbetalningar - försämras ytterligare.

Det tuffa ekonomiska läget ska hanteras samtidigt som utmaningarna med att hitta rätt kompetens väntas öka väsentligt. Redan idag är bristerna påtagliga. SKR beräknar att drygt 50 procent av den ökade sysselsättningen fram till 2031 behövs i kommuner och regioner. Flest kommer att behövas inom äldreomsorg och sjukvård. Idag arbetar ca 25 procent av arbetskraften i välfärden. Även inom staten och i näringslivet beräknas stora behov. Utvecklingen betyder att dagens personaltäthet inte kommer att kunna bibehållas - varken i kommunsektorn, staten eller näringslivet.¹⁶ Stora förändringar i både utbud av arbetskraft och arbetssätt krävs.

För att öka utbudet måste fler arbetslösa och fler utanför arbetskraften arbeta. Äldre behöver också stanna kvar längre på arbetsmarknaden. Den största potentialen finns enligt SKR bland de äldre.

---

¹⁵ SKR, ekonomirapporten, december 2022

¹⁶ SKR, ekonomirapporten, december 2022

Arbetsmarknad

Arbetsmarknaden försvagas

Under 2022 återhämtade sig arbetsmarknaden i snabb takt. Såväl sysselsättning som sysselsättningsgrad ökade och antalet inskrivna arbetslösa minskade till en nivå lägre än före pandemin.¹⁷ Minskningen bromsade dock in under hösten 2022.

De påtagliga osäkerheterna kring konjunktur- och omvärldsutvecklingen gör även prognoser kring arbetsmarknadens utveckling svårare. Konjunkturinstitutet bedömer i december 2022 att lågkonjunkturen slår igenom med viss fördröjning på arbetsmarknaden.

En minskad ekonomisk aktivitet väntas i första hand drabba personer med svagare anknytning på arbetsmarknaden. Många som saknar gymnasial utbildning är redan överrepresenterade bland de inskrivna vid Arbetsförmedlingen.¹⁸ Ungefär av åtta av tio inskrivna arbetslösa som lämnat för arbete har också gymnasial eller eftergymnasial utbildning.

Arbetslösheten ökar och efterfrågan blir svagare

Att arbetsmarknaden visat sig så motståndskraftig - i princip hela hela perioden efter pandemins initiala skede - ska delvis förstås mot bakgrund av en utbredd bristproblematik. Detta bidrar till att hålla tillbaka arbetslösheten. Emellertid kan en svagare ekonomi få effekter på nyrekryteringar, som riskerar att minska. Detta kan också försvåra etablering för nya på arbetsmarknaden.¹⁹

Framöver väntas efterfrågan på arbetskraft utvecklas i svagare takt. Under hösten sjönk anställningsplanerna till samma nivå som under hösten 2020. I Arbetsförmedlingen enkätundersökning var - den för Linköping viktiga näringsgrenen - information och kommunikation den enda näringsgren som inom den privata sektorn redovisade ett högre nettotal för anställningsplanerna. Den offentliga sektorn - som står för en tredjedel av arbetsmarknaden - är mer behovs- än efterfrågestyrd och väntas hålla uppe sysselsättningsutvecklingen.

Samtidigt fortsätter arbetsgivares upplevda brist på personal med rätt kompetens att öka från rekordhöga nivåer. Både kommuner och staten närmar sig i snabb takt de bristnivåer som präglar regionerna. Sammanfattningsvis hämmas således jobbtillväxten av såväl brist på arbetskraft med rätt kompetens som av att konjunkturen mattas av.

Vad det gäller arbetslösheten bedöms antalet inskrivna arbetslösa öka under 2023 och delar av 2024. Arbetslösheten väntas ligga på närmare 7 procent under 2023 och inledningen av 2024.²⁰

---

¹⁷ Arbetsförmedling, Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2022, Utvecklingen på arbetsmarknaden 2022-2024

¹⁸ Arbetsförmedlingen, Konjunktur-och arbetslöshetsbedömning, oktober 2022

¹⁹ Arbetsförmedlingen, Konjunktur-och arbetslöshetsbedömning, oktober 2022

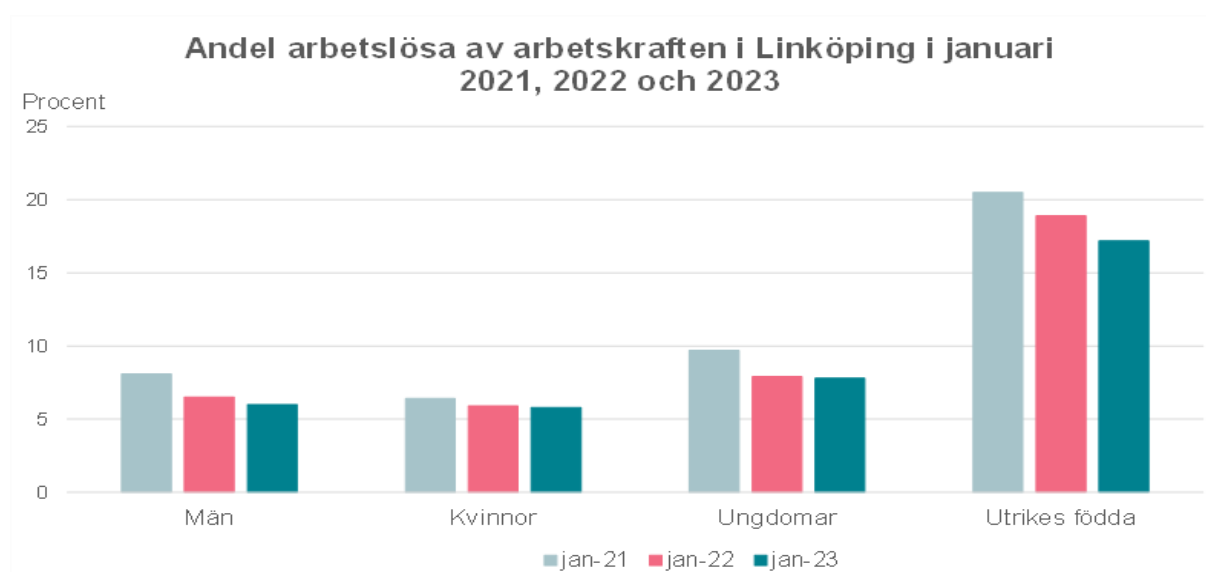
²⁰ Arbetsförmedling, Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2022, Utvecklingen på arbetsmarknaden 2022-2024

Regionala skillnader

Till följd av lägre elpriser samt stora industrietableringar bedöms norra Sverige ha ett starkare utgångsläge under konjunkturedgången. I Västerbotten, Jämtland och Norrbotten väntas arbetslösheten vara marginellt lägre under 2024 jämfört med 2022. Södra delarna av Sverige bedöms av Arbetsförmedlingen få ett omvänt läge.

Nuläge Linköping

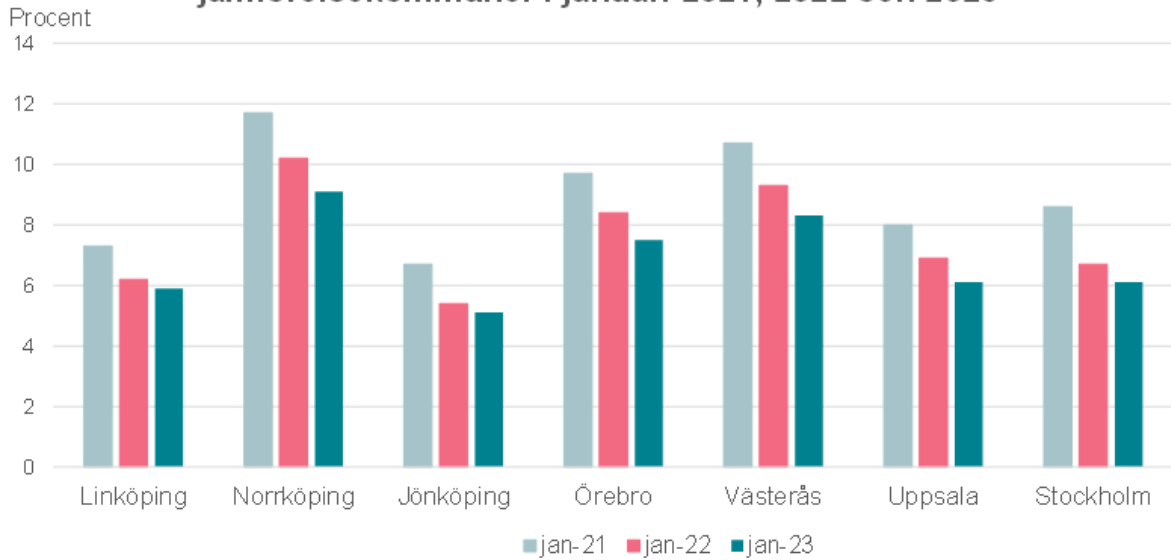
I Linköping ligger arbetslösheten i januari 2023 - jämfört med samma månad 2022 - tämligen stabilt för kvinnor, män och ungdomar. Emellertid syns en fortsatt minskad arbetslöshet bland utrikes födda i relation till föregående år.

Källa: Arbetsförmedlingen

I jämförelse med kommunerna i diagrammet ligger Linköping i nivå med Uppsala och Stockholm. Detta är tydligt lägre än Norrköping, Örebro och Västerås. Däremot är minskningen mellan januari 2022 och januari 2023 mindre i Linköping.

Andel arbetslösa i Linköping och några jämförelsekommuner i januari 2021, 2022 och 2023

Källa: Arbetsförmedlingen

Eftersom läget för närvarande är omgivet av osäkerhet blir det mycket viktigt att följa arbetslöshetens utveckling i närtid.

Bostadsmarknad - nuläge

Bostadspriser, bostadsinvesteringar och boendeutgift

Hushållens efterfrågan på bostäder förklaras till stor del av bolåneräntor och hushållens finansiella netto. Under lång tid har snabbt stigande bostadspriser noterats. Från början av 2019 till toppen 2022 ökade småhuspriserna med ca 40 procent och bostadsrättspriserna med i genomsnitt drygt 20 procent.²¹ De snabbt stigande räntorna har dock påverkat bostadspriserna nedåt. SBAB bedömer att priserna faller med sammanlagt 20 procent från toppen till botten.²²

Utifrån historiska data är konjunkturläget den enskilt viktigaste förklaringsfaktorn till förändringar i omsättningen av bostäder.²³ Mellan mitten av 2020 fram till slutet av 2021 såldes också ovanligt många bostäder. Utvecklingen mattades tydligt under 2022.

Boendeutgiften - som andel av hushållens disponibla inkomster - har trots stigande priser och ökad skuldsättning minskat över tid. Sedan 2014 har hushållen spenderat ungefär 24 procent av sina disponibla inkomster på boendet. Under 1990-talet var andelen betydligt högre.²⁴ Med beaktande av stigande räntor och hög inflation stiger nu boendeutgiften i snabb takt.

Effekter på ekonomin

Bostadsprisernas fall får effekter på ekonomin i stort. Den uppskattade förmögenheten påverkar hushållens konsumtion. Fallande bostadspriser får också direkta effekter på hushållens låneutrymme eftersom värdet på bostaden som säkerhet minskar.

Konjunkturinstitutet har undersökt vad en nedgång i reala bostadspriser på 20 procent under ett år betyder. Enligt beräkningarna minskar hushållens sin konsumtion med som mest 2 procent efter fem kvartal. Därefter väntas konsumtion långsamt återgå till normal nivåer.

Bostadsbyggande

Efter pandemin kom byggandet upp i höga nivåer. Under 2021 landade bostadsinvesteringarna något över toppnoteringarna 2017. Antalet påbörjade bostäder 2021 närmade sig också rekordåret 1990.²⁵

Sedan inledningen av 2022 har förutsättningarna ändrats mycket snabbt. Fallande bostadspriser i kombination med ökade kostnader för insatsvaror och ökade finansieringskostnader innebär att bostadsbyggandet minskar.²⁶ Enligt Boverket prognos

---

²¹ Boverkets indikatorer, december 2022

²² SBAB, Bomarknadsnytt, nr 4, 2022.11.16

²³ SBAB, Bomarknadsnytt, nr 4, 2022.11.16

²⁴ SBAB, Bomarknadsnytt, nr 4, 2022.11.16

²⁵ Byggföretagen, konjunkturrapport april 2022

²⁶ Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget september 2022

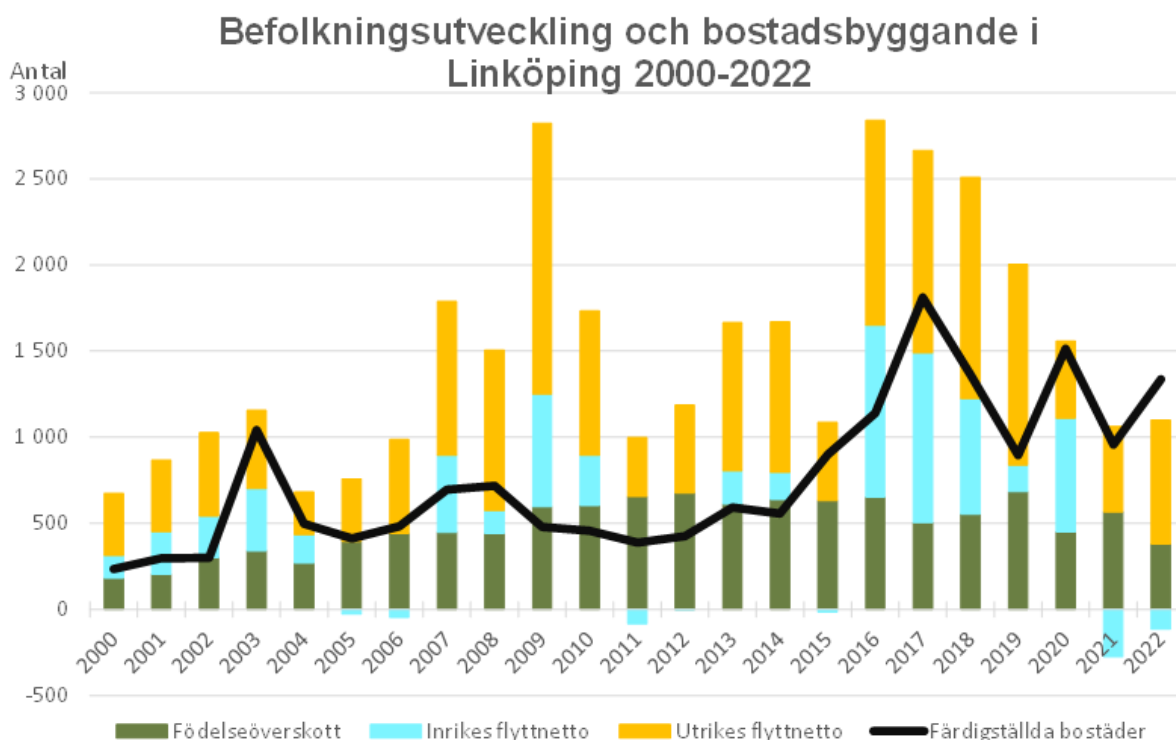
väntas antalet bostäder med startbesked minska från 71 500 år 2021 till 33 000 år 2023. Osäkerhetsintervallet är dock stort.²⁷

Inbromsningen väntas för alla upplåtelseformer. Vad det gäller hyresrätter kan allmännyttan hålla emot något, men andelen är relativt liten. När osäkerheten kring inflation och räntor avtar ser Boverket möjligheter till en viss vändning. Om energipriserna fortsätter att vara en osäker faktor kan dock återhämtningen dröja.²⁸

Som resultat av högt antal påbörjade bostäder tidigare år väntas antalet färdigställda bostäder hålla hög takt 2023. Inbromsningen sker huvudsakligen från 2024 och framåt.²⁹

Bygandet är följer konjunkturen

Efter att de nationella subventionerna togs bort i början av 1990-talet har byggandet i Linköping trendmässigt följt konjunkturen. Nedgångarna som följde 1990-talskrisen och finanskrisen 2008 syns tydligt. Linjen visar också att återhämningsperioderna varit relativt långa. 1990-talskrisen resulterade i att botten i bostadsbyggande nåddes kring sekelskiftet. Efter finanskrisen steg byggande kraftigt först 2015. Detta trots hög befolkningstillväxt under flera av åren. Mot bakgrund av historien och rådande läge väntas byggandet - med viss fördröjning - sjunka.

Källa SCB, SSD, bearbetad av Linköpings kommun

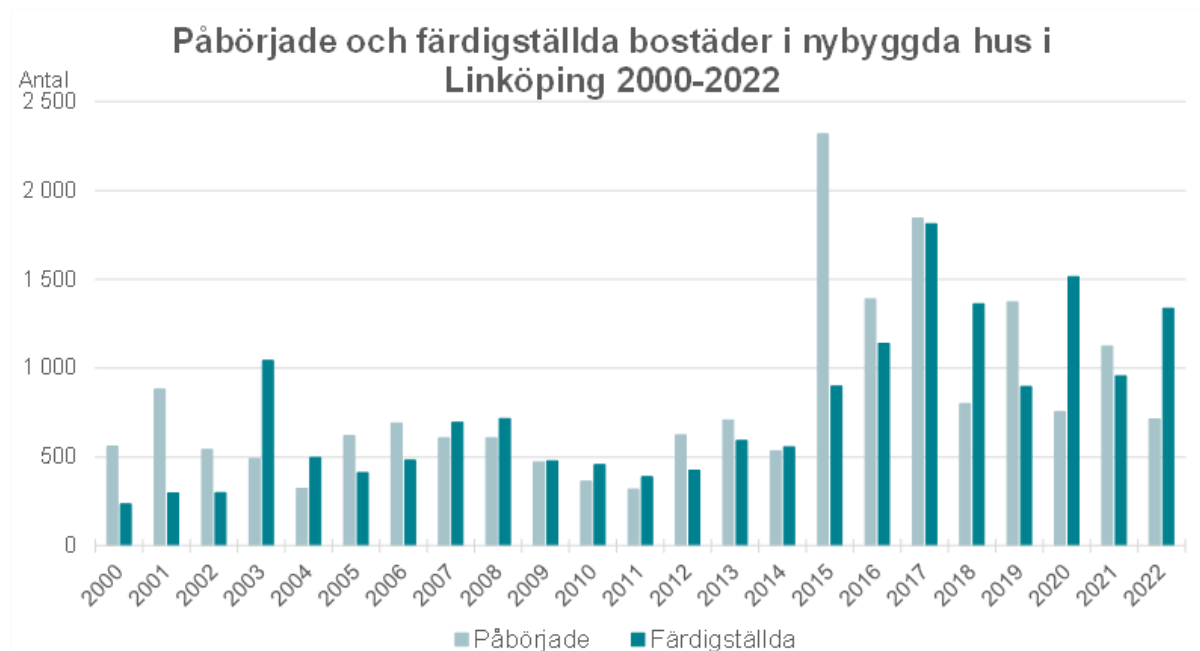
Ser vi till fördelning av påbörjade respektive färdigställda bostäder på senare år framträder ett tydligt mönster. De år antalet påbörjade bostäder varit högt har antalet färdigställda varit

²⁷ Boverkets indikatorer, december 2022

²⁸ Boverkets indikatorer, december 2022

²⁹ Boverkets indikatorer, december 2022

lägre och vice versa. Jämfört med 2018 och 2020 förklaras nedgången i påbörjade bostäder 2022 sannolikt i större utsträckning av konjunkturella faktorer.

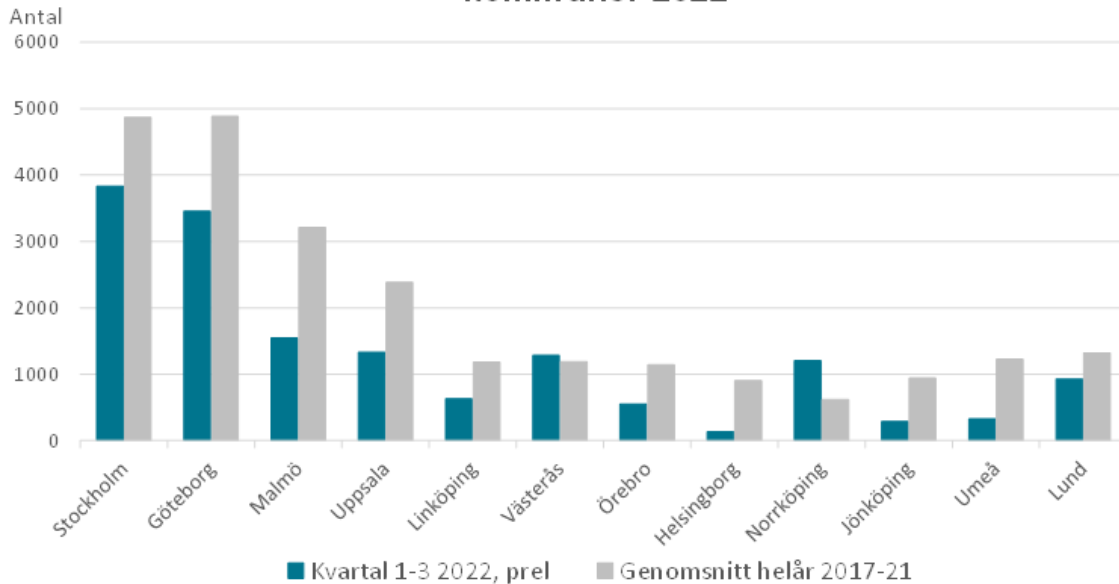
Källa: Linköpings kommun

Betraktas utvecklingen av påbörjade bostäder i jämförelse med andra kommuner syns på många håll tydliga minskningar t.o.m. kvartal 3, 2022.³⁰ Av jämförda kommuner är det bara Norrköping och Västerås som går emot trenden. I Norrköping sker det dock utifrån en jämförelsevis lägre nivå 2017–2021.

³⁰ SCB, Siffror från kvartal tre är de senast tillgängliga när denna rapport skrivs.

Antal påbörjade lägenheter i Sveriges tolv största kommuner 2022

Källa: SCB, SSD, bearbetad av Linköpings kommun

Bostadsbyggandet under 2022 och prognos 2023, Linköping

Vid december månads slut 2022 pågick byggandet av 1644 bostäder. Här avses alla upplåtelseformer. I jämförelse med 2021 är detta en tydlig minskning om närmare 500 bostäder. Utvecklingen förklaras till del av att det från juli 2022 inte påbörjats någon byggnation av flerbostadshus i kommunen.

Under 2022 påbörjades totalt 714 bostäder. Jämfört med 2021 är det en tydlig minskning. Samtidigt färdigställdes 1337 bostäder, vilket är en tydlig ökning jämfört med 2021.

Enligt Samhällsbyggnadsförvaltningens bostadsprognos väntas 536 bostäder att påbörjas under 2023. Detta är en kraftig minskning jämfört med den långsiktiga bostadsprognosen där byggtakten beräknats i intervallet 1000–1500 bostäder per år. Det bedöms fortsatt finnas ett intresse för att bygga i Linköping, men att det ekonomiska läget gör förutsättningarna i nuläget svåra.

Som ett resultat av ett lågt antal påbörjade bostäder 2022 väntas antalet färdigställda bostäder sjunka framöver.

Fortsatt stora behov av bostäder

Samhällsbyggnadsförvaltningen bedömer att det råder ett underskott på bostäder. Behov finns i alla delar av kommunen. Som beskrivits i kommunens riktlinjer för bostadsförsörjning, kommunens prognos över det demografisk betingade behovet av bostäder och i flera OBS-rapporter ökar eller ändras bostadsbehoven bland flera målgrupper. Antalet äldre blir fler och behöver attraktiva boendeanternativ, hushåll med svag ställning på bostadsmarknaden har fortsatt svårt att efterfråga en ändamålsenlig bostad, det finns fortsatta utmaningar relaterat

till segregation och trångboddhet, det finns en stor efterfrågan på småhus bland barnfamiljer och det svårt för unga att komma in på bostadsmarknaden.

Hur som kommun parera konjunktur?

Malmö stad lät för några år sedan genomföra en utredning för att titta på hur konjunkturen påverkar byggandet i olika kommuner. I denna indikeras att det som påverkat möjligheterna att upprätthålla ett högt byggande under lågkonjunktur till stor del är betingat av lokala planeringsförutsättningar. Målmedvetenhet, långsiktig planberedskap, tydliga planer för att hantera konjunktursvängningar och goda relationer med byggbranschen framstår i rapporten som viktigt. Allmännyttan lyfts också som ett redskap när övrigt byggande saktar in.

Planberedskap - status

I kommunens produktionsplan - ett levande dokument som hanterar pågående detaljplaner - pågår arbete med detaljplaner som möjliggör drygt 6800 lägenheter, varav ungefär 1000 småhus. Siffrorna bygger på de ingångsvärden som angetts i planansökan, alltså vad den som ansöker tror sig kunna bygga. Utfallet kan således bli både mer och mindre.

Kommunens planreserv uppgår i dagsläget till drygt 4000 bostäder. Planreserven omfattar bostäder som ännu inte byggts men som kan byggas enligt beslutade detaljplaner.

Sammantaget uppgår kommunens planberedskap - färdiga och påbörjade planer som ännu inte byggts - i februari 2023 till närmare 11 000 bostäder. Sett till genomsnittligt antal påbörjade bostäder 2017–2021 motsvarar planberedskapen 10 års startbesked.

Tematisk fördjupning: Linköpings arbetsmarknad

Inledning

Mot bakgrund av identifierade utmaningar fokuserar årets OBS-rapport på hur Linköpings arbetsmarknad försörjs samt på hur utvecklingen - i termer av bland annat arbetslöshet, sysselsättningsgrad och självförsörjningsgrad - sett ut i ett längre perspektiv. Vad utmärker Linköping? Vilka förändringar kan identifieras? Hur ser trenderna ut? Vilka kompetensbrister väntas bestå eller öka? Hur har skolresultaten utvecklats? Finns det några lärdomar att dra? I rapportens fördjupningsdel berörs dessa och andra frågor i separata avsnitt.

Linköpings arbetsmarknad har över tid blivit alltmer polariserad. Utvecklingen förklaras av framförallt två faktorer - utan inbördes koppling - som kombinerat förstärker trenden. Pågående struktumvandling - driven av teknisk utveckling och digitalisering - har ökat efterfrågan på utbildad arbetskraft samtidigt som medelkvalificerade rutinjobb minskat. Samtidigt har Sveriges - och Linköpings - befolkningssammansättning över tid blivit alltmer heterogen. Det senare förklaras av migrationen. Om befolkningens kompetens inte svarar mot näringslivsstrukturen påverkar detta utfallet på arbetsmarknaden negativt.

2022 är arbetslösheten i Linköping ungefär 6 gånger högre för utrikes födda jämfört med inrikes födda och tre gånger högre för personer med förgymnasial utbildning jämfört med personer som har gymnasial utbildning. Sedan många år är andelen med långvarigt försörjningsstöd dessutom - i ett riksperspektiv - mycket hög. När konjunkturen nu försvagas väntas detta i första hand drabba personer med svag ställning på arbetsmarknaden. I det korta perspektivet finns därmed få externa faktorer som talar för trendbrott - varken vad gäller skillnader i arbetslöshet eller utvecklingen av försörjningsstödet.

Samtidigt är bristproblematiken utbredd och väntas öka från rekordnivåer. Utifrån ett kompetensförsörjningsperspektiv är det av väsentlig vikt att arbetskraftsdeltagandet ökar. Inte minst bland utrikes födda och äldre.

För att öka arbetsmarknadens funktionalitet är även ungdomars preferenser kring utbildningsval såväl som genomströmning i utbildningssystemet viktig. Sett till utbildningsval går för närvarande inte arbetsmarknadens behov och elevers önskemål i alla delar i takt.

Människors anknytning till arbetsmarknaden är också - mot bakgrund av inkomstens betydelse för den socioekonomiska boendesituationen - central. Enligt det integrationsindex som Delegationen mot segregation tagit fram utmärker sig Linköping genom att låginkomsttagare i högre grad är segregerade jämfört med flera andra städer. Däremot bor höginkomsttagare i jämförelse mindre koncentrerat än på många andra håll.

Arbetsmarknadens funktionssätt och krav

Under lång tid har Linköping - i relativa tal - haft en påtagligt högre sysselsättningstillväxt än riket. Utvecklingen visar att Linköpings arbetsmarknad fungerar väl i bemärkelsen att den skapar nya jobb. Däremot försörjer sig Linköping inte av egen kraft. Sedan mitten av 1990-talet har inpendlingen ökat med 117 procent samtidigt som den del av dagbefolkningen som är bosatt i kommunen minskat med 8 procent till 75 procent. Detta betyder att många fler pendlar in till Linköping än pendlar ut.

Pendlingssiffrorna tyder på en stark utveckling samtidigt som det visar att Linköping inte på egen hand försörjer den lokala arbetsmarknaden med kompetens. Framförallt grannkommuner, men även kommuner i andra län, är viktiga för Linköpings kompetensförsörjning. Sett till nettopendling gäller detta inte minst inom vård och omsorg och företagstjänster, där inpendlingen är betydande.

Sett till utbildningsnivåer finns strukturella skillnader mellan Linköping och riket. Andelen med låg utbildning - d.v.s. förgymnasial nivå - är lägre än riket. Detta gäller även för andelen med gymnasial utbildning. Däremot är andelen med eftergymnasial utbildningen väsentligen högre.

Trendmässigt närmar sig nu Linköping riket vad gäller andelen med förgymnasial utbildning – d.v.s. gapet till riket minskar. Samtidigt ökar gapet till riket ökar gällande andelen med gymnasial utbildning, d.v.s. i förhållande till riket har allt färre gymnasial utbildningsbakgrund i Linköping.

Samtidigt finns indikationer på Linköpings arbetsmarknad blir alltmer kvalificerad. Detta gäller även i ett jämförande perspektiv. För personer med låga kvalifikationer försvårar utvecklingen generellt en redan utmanande arbetsmarknadsposition. Situationen är än mer problematisk i en stad med Linköpings arbetsmarknadsstruktur.

Inledning

Om befolkningens färdigheter och utbildningsnivå inte matchar näringslivsstrukturen påverkar detta utfallet på arbetsmarknaden negativt. De senaste årens tekniska utveckling och digitalisering har skapat en strukturomvandling som ökat efterfrågan på högutbildad arbetskraft samtidigt som andelen medelkvalificerade rutinjobb minskat för Sverige som helhet.³¹ Sedan millennieskiftet har också tillväxten av arbeten med låga kvalifikationskrav avstannat.³²

Sverige är dessutom det land inom EU som har lägst andel enkla jobb, det vill säga arbeten där inträdeskraven sett till utbildning är låga. Inom EU är spännvidden relativt stor. Det är vanligare med enkla jobb i Sydeuropa.³³

---

³¹ Malmös arbetsmarknad och arbetslöshet, vad förklarar skillnaden mot riket, Martin Nordin (del av underlag till Malmös Tillväxtkommission)

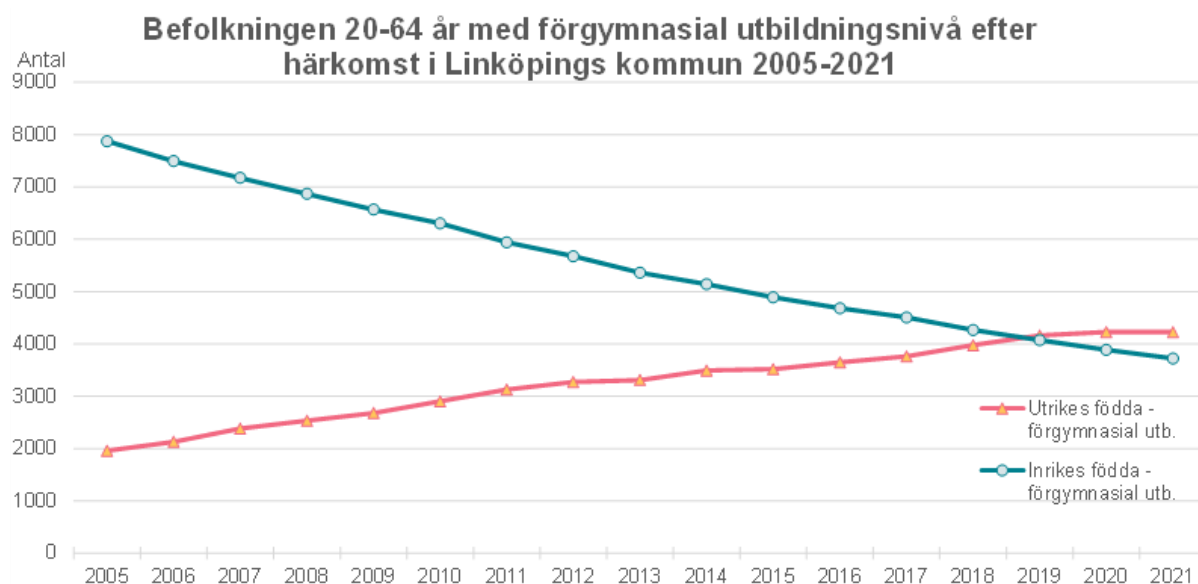
³² Delegationen mot segregation, Årsrapport 2021

³³ Ekonomifakta

I rapporten "Malmöns arbetsmarknad och arbetslöshet, vad förklarar skillnaden mot riket" konstateras att avvikelser teoretiskt bör anpassas genom migration, humankapitalinvesteringar och företagsetableringar. Processer som dessa tar emellertid tid och övergångsperioden kan vara både lång och smärtsam. I rapporten konstateras att övergången från industristad till kunskapsstad för Malmö del inneburit strukturella problem som försvårat arbetsmarknadssituationen för delar av befolkningen.

I Linköpings fall förefaller arbetsmarknaden - som till sin struktur uppvisar likheter med andra universitetsstäder - över tid ha blivit alltmer kvalificerad samtidigt som befolkningens sammansättning ändrats. Förändringen innebär bl.a. en jämförelsevis stor påfyllnad av grupper med förgymnasial utbildning.

Sedan 2019 finns fler utrikes födda, 20–64 år, med låg utbildningsbakgrund jämfört med inrikes födda. Den nedåtgående trenden bland inrikes födda förklaras av att det oftast är äldre personer som har låg utbildningsbakgrund.

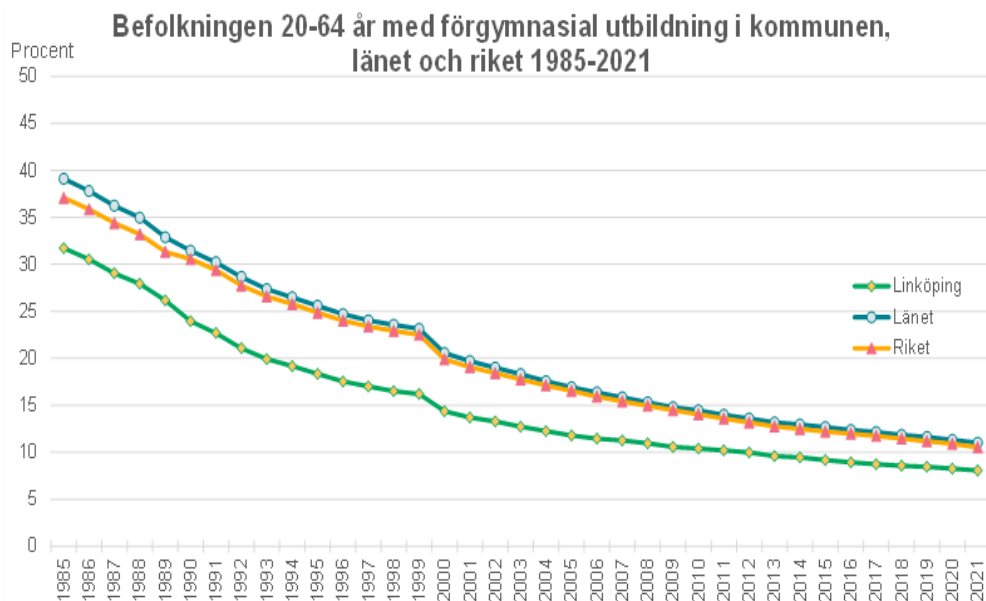

källa: SCB, Östgötadatabasen

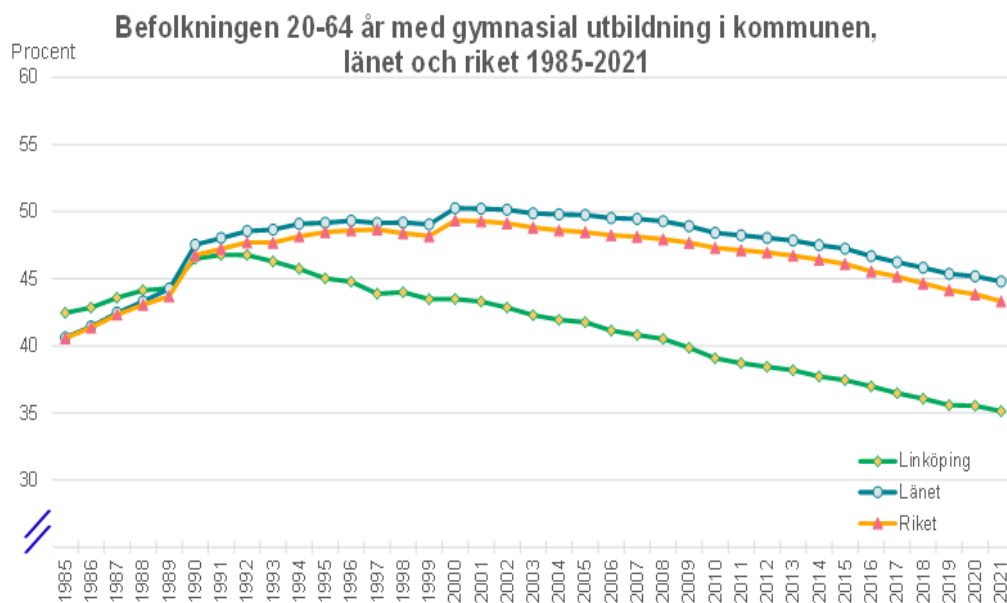
Strukturella skillnader mellan Linköping och riket

Linköping har under mycket lång tid haft en lägre andel med förgymnasial utbildning jämfört med riket. Sedan 1980-talet har andelen successivt minskat. Däremot Linköping har närmat sig riket, d.v.s. gapet har minskat. Samtidigt har Linköping en tydligt lägre andel med gymnasial utbildning jämfört med riket och skillnaden har ökat över tid.³⁴ I relation till riket är istället andelen med eftergymnasial utbildning högre. Det finns således strukturella skillnader mellan Linköping och riket.

³⁴ Kolada

Källa: SCB, SSD

Källa: SCB, SSD

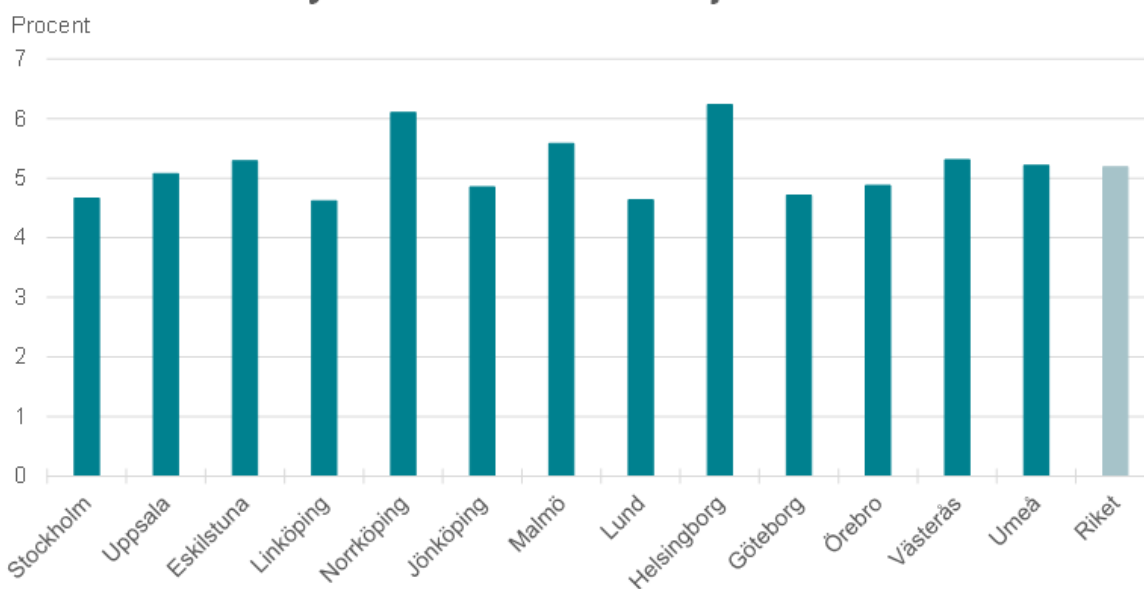
Tilltagande krav på en redan kvalificerad arbetsmarknad

Sedan 2015 finns indikationer på att andelen yrken med låga kvalifikationskrav minskat något mer i Linköping jämfört med riket. Enligt standarden för svensk yrkesklassificering (SSYK) - ett system framtaget av SCB för att gruppera individers yrken eller arbetsuppgifter - framgår att andelen ej kvalificerade yrken i Linköping successivt minskat sedan 2015.³⁵ Även om skillnaderna inte är dramatiska framgår vid jämförelser med andra kommuner att

³⁵Från 5,3 % 2015 till 4,6 % 2020, SCB, SSD

Linköping tillsammans med Lund år 2020 hade lägst andel ej kvalificerade yrken följt av Stockholm och Göteborg. I detta avseende skiljer sig Linköping tydligt från Helsingborg och Norrköping som bland jämförda kommuner har högst andel ej kvalificerade yrken.³⁶

Andel förvärvsarbetande med arbetsplats i kommunen inom ett yrke klassificerat som ej kvalificerat 2020

Källa: SCB, SSD, bearbetad av Linköpings kommun

Jämförs andelen högutbildade inom privat och offentlig sektor stärks bilden av att Linköpings arbetsmarknad är kvalificerad. Detta är framförallt tydligt inom offentlig sektor. År 2017 uppgick andelen med lång eftergymnasial utbildning till 55 procent inom offentlig sektor och 26 procent inom privat sektor. För riket var motsvarande andel samma år 42 respektive 21 procent, d.v.s. 13 respektive 5 procent lägre. Linköpings siffror var i paritet med Uppsala och tydligt över städer som Örebro, Västerås och Norrköping.³⁷

Linköping utmärker sig dock inte som Lund när det kommer till privat sektor. Lund har i särklass högst andel högutbildade inom privat sektor. Däremot låg Lund på samma nivå som Uppsala, Linköping och Umeå när det gäller högutbildade inom offentlig sektor 2017.³⁸

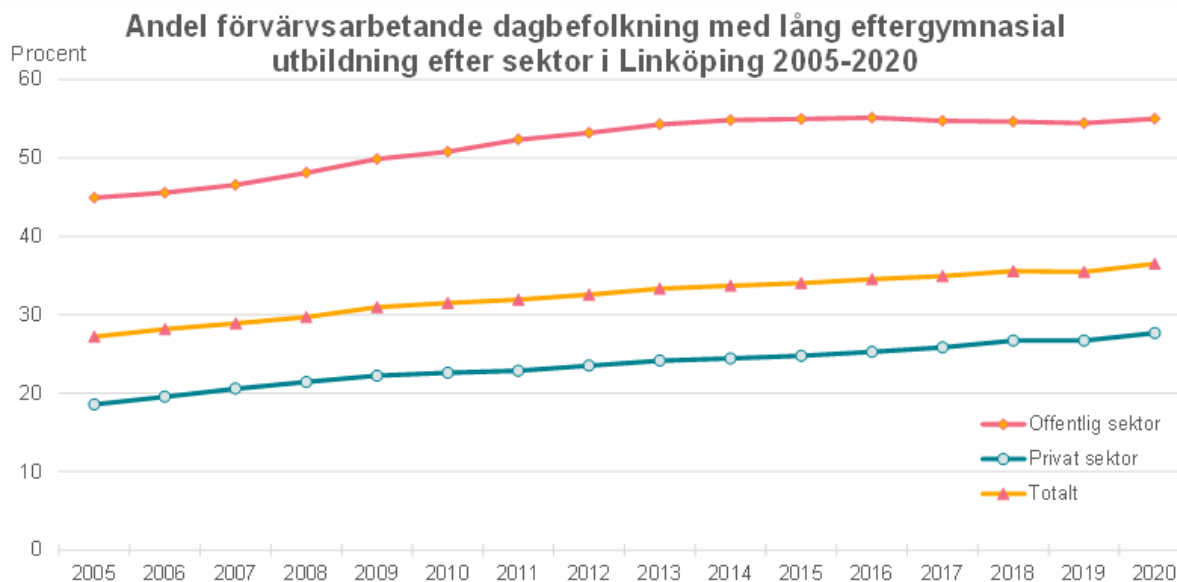
³⁶ Yrken enligt SSK som SCB rubricerar som "Yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion", kvalifikationsnivå 1: 911 Städare och hemservicepersonal m.fl. 912 Tvättare, fönsterputsare och övriga rengöringsarbetare 921 Bärplockare och plantörer m.fl. 931 Grovarbetare inom bygg och anläggning 932 Handpaketerare och andra fabriksarbetare 933 Hamnarbetare och ramppersonal m.fl. 941 Snabbmatspersonal, köks- och restaurangbiträden m.fl. 952 Torg- och marknadsförsäljare 961 Återvinningsarbetare 962 Tidningsdistributörer, vaktmästare och övriga servicearbetare

³⁷ SCB, SSD i kombination med uppgifter hämtade från rapporten Studenters rörlighet före och efter avslutade studier, framtagen av SCB på beställning av Linköpings kommun

³⁸ Det som avses är andelen med lång eftergymnasial utbildning om minst tre år satt i relation till antalet förvärvsarbetare 16+ med arbetsställe i regionen (dagbefolkning (RAMS) efter arbetsställets sektorstillhörighet, år och region år 2017.

Som framgår av diagrammet har andelarna successivt stigit över tid i Linköping. På senare år har utvecklingstakten inom den privata sektorn varit något högre.

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

För personer med låga kvalifikationer försvårar den sammantagna utvecklingen en redan utmanande arbetsmarknadsposition. Ovan indikerar att situationen kan vara än mer problematisk i stad med Linköpings arbetsmarknadsstruktur.

Hur väl försörjer sig Linköping av egen kraft?

Dagbefolkning är ett begrepp som används för att beskriva förvärvsarbetare utifrån arbetsställets geografiska belägenhet, d.v.s var arbetet finns.³⁹ Vid bedömning av hur en specifik arbetsmarknad utvecklats används bl.a. mått på dagbefolkningens tillväxt i ett jämförande perspektiv. En hög sysselsättningstillväxt eller tillväxt inom olika branscher innebär emellertid inte nödvändigtvis att det är de folkbokförda - d.v.s. nattbefolkningen i den aktuella kommunen - som bidrar till att sysselsättningstillväxten.⁴⁰

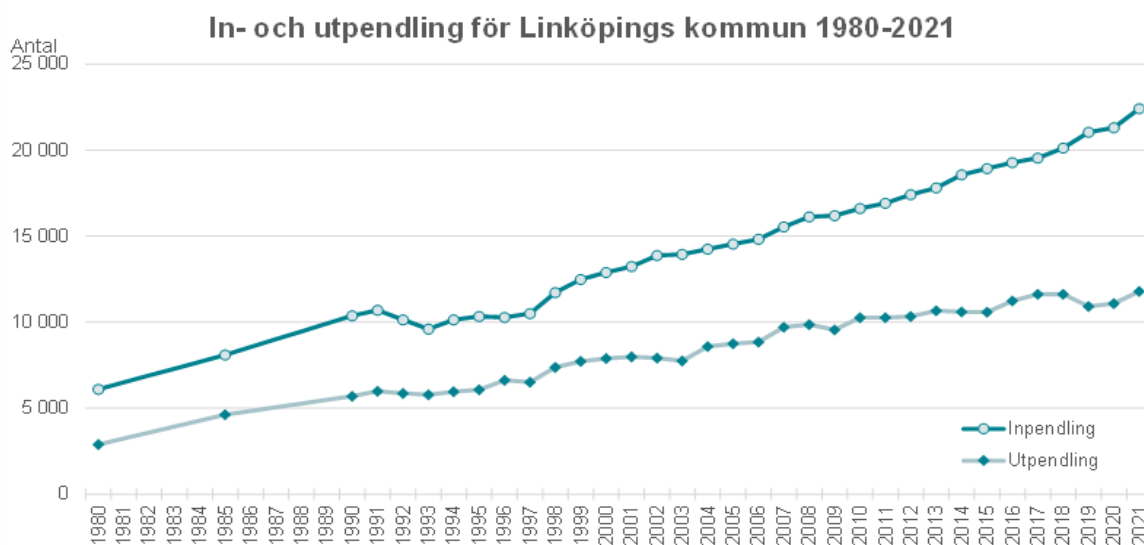
Under lång tid har Linköping haft en - i relativa tal - påtagligt högre sysselsättningstillväxt än riket. Mellan 2011–2021 ökade dagbefolkningen (förvärvsarbetare) i Linköping med 23 procent att jämföra med 13 procent för riket.⁴¹ Detta betyder att Linköping under senaste decennium successivt har stärkt sin funktion som regional arbetsmarknadsnod. Utveckling visar att Linköpings arbetsmarknad fungerar väl i bemärkelsen att den skapar nya jobb.

³⁹ Med förvärvsarbetande dagbefolkning avses förvärvsarbetande som redovisas efter arbetsställets geografiska belägenhet, oberoende av var de är folkbokförda.

⁴⁰ Med förvärvsarbetande nattbefolkning avses förvärvsarbete som redovisas efter bostadens geografiska belägenhet. Det har således inget att göra med arbetstidens förläggning att göra.

⁴¹ SCB, SSD. 2021 utgör ett undantag då riket ökade något mer än Linköping (2,3 % i Linköping jämfört med 2,6 % för riket). Detta förklaras åtminstone delvis av att många - inte minst storstäderna - tappade förhållandevis fler sysselsatta under pandemin. Återhämtningen slår därmed igenom 2021 års siffror.

Sedan 1996 är den förvärvsarbetande dagbefolkningen tydligt större än den förvärvsarbetande nattbefolkningen. Från mitten av 1990-talet har inpendlingen ökat med 117 procent samtidigt som den del av dagbefolkningen som är bosatt i kommunen minskat med 8 procentenheter till 75 procent. Detta betyder att många fler pendlar in till Linköping för att arbeta än pendlar ut för att arbeta i någon annan kommun. Detta tyder på en stark utveckling samtidigt som det visar att Linköping inte av egen kraft svarar för arbetsmarknadens kompetensförsörjning. Framförallt grannkommuner, men även kommuner i andra län, är viktiga för Linköpings kompetensförsörjning.

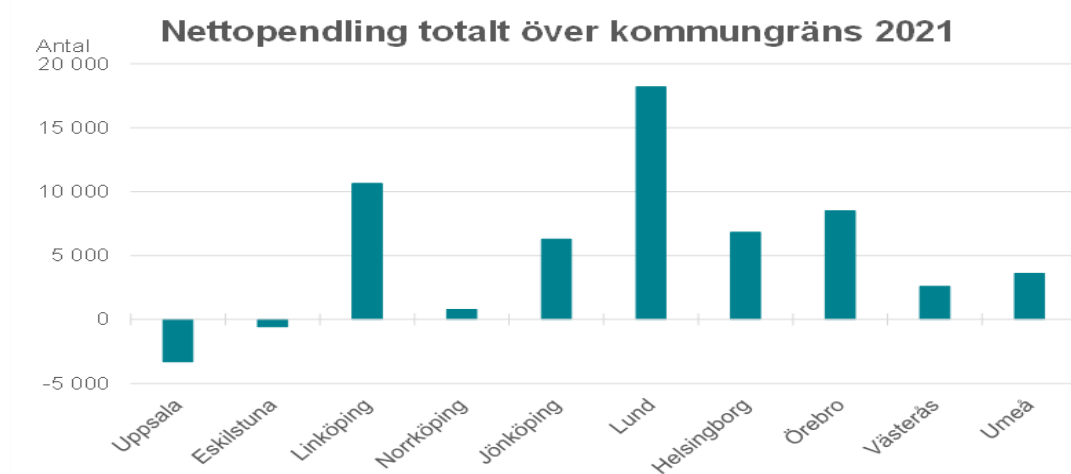
Källa: SCB, SSD

Skillnader mellan kommuner

Att dagbefolkningen är större än nattbefolkningen gäller inte överallt. Många kommuner har en större nattbefolkning än dagbefolkning, d.v.s fler pendlar ut än in. Det gäller även stora kommuner som Uppsala och Eskilstuna.

Storstäderna - med Stockholm i toppen - har i absoluta tal högst nettopendling, men som framgår nedan uppvisar även bl.a. universitetsstäder som Lund och Linköping jämförelsevis höga nettopendlingstal. Eftersom storstädernas dominans är så tydlig - d.v.s. övriga kommuner syns knappt - har de tre storstäderna tagits bort i grafen nedan.

Källa: SCB, SSD

Starka branscher påverkar ofta pendlingsmönster

Även om pendling generellt är vanligare inom högkvalificerade branscher finns det tydliga branschvisa skillnader vad det gäller pendlingsströmmar mellan kommuner. Storstäder och större städer har inte sällan en omfattande inpendling till olika former av företagstjänster. I städer med universitetssjukhus - såsom Lund, Linköping och Umeå - är nettopendlingen inom vårdsektorn jämförelsevis hög. Även stora och kvalificerade industrier - som Saab eller Volvo - kan sätta avtryck i pendlingsiffrorna. I Göteborg är nettopendlingen inom tillverkningssektorn omfattande. Även i Linköping är den relativt hög.⁴²

Samtidigt finns branscher som är viktiga för kommuners näringsliv, men där pendlingsnettot är lägre. I Västerås är sysselsättningen inom tillverkningssektorn - där bl.a. ABB finns - till exempel hög samtidigt som dag- och nattbefolkningen, är jämnstora.⁴³ Nettopendlingen är visserligen positiv, men inte närmelsevis i nivå med de branscher där Västerås har störst nettopendling.

För Linköpings del är sektorn "Information och kommunikation" viktig och jämförelsevis stor. Det är också den sektor där specialiseringskvoten är högst.⁴⁴ Samtidigt arbetar många Linköpingsbor inom branschen. Detta framkommer av relationen mellan dag- och nattbefolkning - som i Linköpings fall är jämnstora inom branschen. Även i Linköping är pendlingsnettot positivt men inte heller här i paritet med andra styrkebranscher. I andra städer med en hög specialiseringskvot inom information och kommunikation är ofta skillnaden mellan dag- och nattbefolkning tydligt större, Lund undantaget.⁴⁵

Även om pendlingsnettot 2020 var positivt för alla branschaggregat i Linköping visar såväl pendlingsflödenas storlek som förhållandet mellan dag- och nattbefolkning att det är rimligt att anta att humankapitalets sammansättning inom information och kommunikation svarar tämligen väl mot Linköpings näringslivs behov. Detta är inte liktydigt med att det finns kompetens i tillräcklig omfattning. Sett till nettopendling kan dock det motsatta antas gälla för sektorer som företagstjänster och vård och omsorg, där inpendlare svarar för en viktig del av kompetensförsörjningen.⁴⁶

---

⁴² SCB, SSD

⁴³ SCB, SSD

⁴⁴ Specialiseringskvoten uppgick 2020 till 150. En specialiseringskvot över 100 för en bransch betyder en högre andel sysselsatta i denna bransch jämfört med riket. Observera att jämförelsen är relativ och inte absolut. Respektive jämförelse görs utifrån hur stor aktuell dagbefolkning är.

⁴⁵ SCB, SSD

⁴⁶ SCB, SSD, Här avses branscher i enlighet med SNI-koder, aggregerad nivå.

Arbetslöshet och sysselsättning i Linköping

Linköping har i ett jämförande perspektiv låg arbetslöshet. Däremot är arbetsmarknaden tydligt polariserad. Detta förklaras till del av att Linköpings befolkning över tid blivit mer heterogen. Andelen personer som är utrikes födda eller har utländsk bakgrund har ökat över tid. Bara mellan 2015–2021 ökade antalet utrikes födda i arbetsför ålder med nästan 5 900 personer. Över hälften har kommit från länder med medel eller lågt HDI (Human Development Index). Indexet mäter bl.a. utbildningsnivå.

Sedan 2016 noteras i Linköping en trendmässig ökning av arbetslösa med förgymnasial utbildning. Utvecklingen visar att personer med förgymnasial utbildning successivt tappat i konkurrenskraft. Trendmässigt - bortsett från pandemiåren - har däremot andelen arbetslösa med gymnasial utbildning minskat sedan 2015.

Studerars arbetslöshetens utveckling fördelat på in - respektive utrikes födda framkommer skillnader - både sett till nivåer och i viss mån mönster. Arbetslösheten för utrikes födda med förgymnasial utbildningen uppgår till 25 procent medan den för inrikes födda ligger strax över 5 procent. Hög utbildningsnivån har till synes stor effekt för utrikes födda. Mätt i procentenheter är skillnaden i arbetslöshet utbildning absolut minst här. På övergripande nivå indikerar utfallet att betydelsen av härkomst minskar i takt med utbildningens längd.

Upp- och nedgångar i långtidsarbetslöshet sker ofta med en eftersläpning i relation till det totala antalet arbetslösa. Sedan toppnoteringen i mars 2021 har långtidsarbetslösheten minskat. Nivån är dock fortsatt högre än före pandemin. Arbetslösheten för personer arbetslösa mer än i två år sjunker däremot inte nämnvärt. Istället syns en antalsmässig ökning.

Utrikes födda har över tid - i växande grad - kommit att vara i övervägande majoritet bland arbetslösa längre än två år. Trendbrottet ägde rum 2015. Mellan 2012-2014 var inrikes födda fler till antalet.

Utbildningsnivån påverkar utfallet. År 2018 sker ett tydligt trendbrott. Antalet långtidsarbetslösa med förgymnasial utbildning blir fler till antalet jämfört med långtidsarbetslösa med gymnasial utbildning. Detta trots att antalet med gymnasial utbildning är mer än fyra gånger högre än antalet med förgymnasial utbildning. Härvidlag finns skillnader mellan långtidsarbetslösheten och arbetslösheten generellt.

När långtidsarbetslösheten i Linköping ställs i relation till utvecklingen i andra större städer blir det tydligt att Linköping inte står lika stark som när vi ser till arbetslösheten som helhet. Av historien att döma finns en påtaglig risk att långtidsarbetslösheten - mot bakgrund av både pågående strukturomvandling och svagare konjunktur - inte bara ökar utan också biter sig fast på successivt stigande nivåer.

För minska arbetslösheten och öka tillgången på arbetskraft blir det centralt att motverka och bryta långtidsarbetslösheten. Arbetssökande behöver i ökad grad matchas till utbildning eller arbetsmarknadsnära insatser som i högre grad leder till jobb.

Sysselsättning och arbetslöshet

Att förstå vem som räknas som sysselsatt respektive arbetslös är inte självklart enkelt. För att räknas som sysselsatt ska en person ha utfört minst en timmes arbetstid under en mätvecka. Det kan vara som anställd, medhjälpare i ett familjeföretag eller som företagare. Sysselsättningsgraden eller förvärvsfrekvensen visar hur stor andel av befolkningen i arbetsför ålder som är sysselsatt.⁴⁷

Arbetslöshet kan uttryckas som andel av arbetskraften eller som andel av befolkningen i arbetsför ålder. I officiell statistik används arbetslöshet som andel av arbetskraften. Arbetskraften innefattar dock endast personer som är sysselsatta och arbetslösa. Detta innebär att det finns personer i arbetsför ålder som inte räknas som varken sysselsatta eller arbetslösa. Bland dessa kan studerande, värnpliktiga och långtidssjuka bland annat nämnas. Det är dock vanligt att personer - inte minst studenter - rör sig mellan grupperna.⁴⁸

Att fånga utanförskapet på arbetsmarknaden - både sett till karaktär och omfattning - måste därför göras med befolkningen i arbetsför ålder som fond. Av dessa skäl redovisas arbetslöshet både i relation till befolkning och arbetskraft.

Human Development Index (HDI)

Trots att arbetslösheten är förhållandevis låg är den tydligt polariserad. En större andel av de inskrivna står idag långt ifrån arbetsmarknaden. Utvecklingen förklaras till del av att Linköpings befolkning över tid blivit alltmer heterogen. För att förstå utvecklingen kan användandet av HDI underlätta.

HDI är ett index som är framtaget av FN. Indexet används för att jämföra välståndet i olika länder. Förenklat kan det ses som ett index för mänsklig utveckling. Förutom BNI (bruttonationalinkomsten) väger HDI också in förväntad livslängd samt utbildningsnivå.

HDI anges på en skala 0 till 1 och länder delas in en skala från mycket hög HDI till låg HDI. Bland länder med mycket hög HDI återfinns de flesta länderna i Europa, Nordamerika, Japan men även länder som Chile och Saudiarabien. Bland länder med hög HDI finns bl.a. Kina, Brasilien och Ukraina. Irak, Syrien och Indien klassas i detta sammanhang som länder med medel HDI medan Afghanistan, Eritrea och Etiopien räknas som länder med låg HDI.

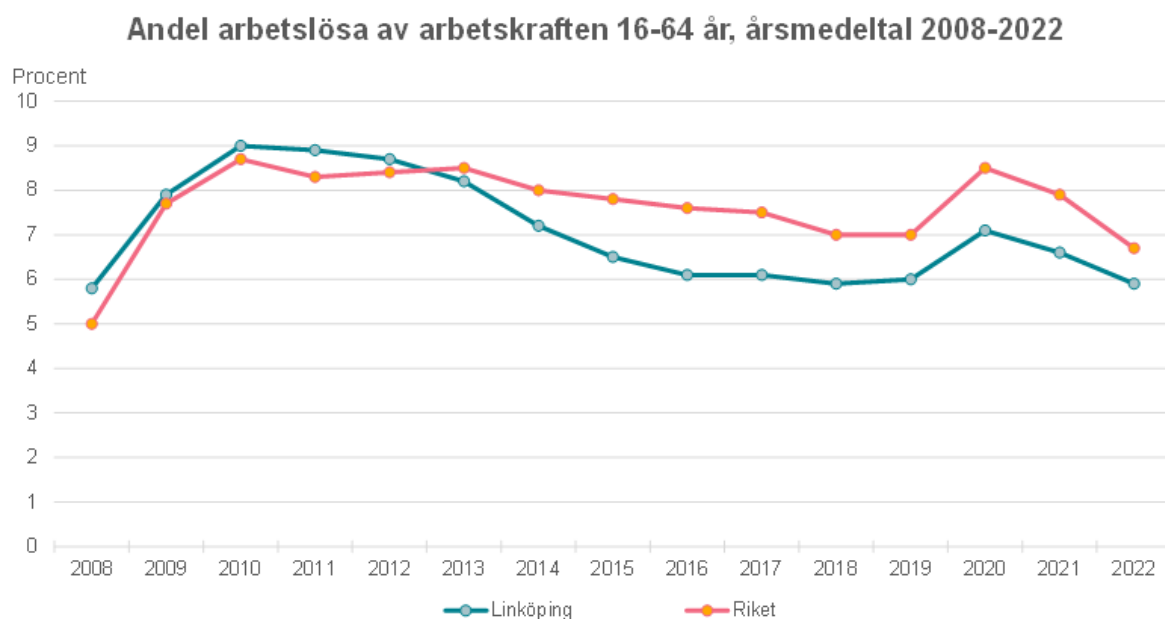
⁴⁷ Ekonomifakta

⁴⁸ Ekonomifakta

Arbetslöshetens utveckling i Linköping

Sedan 2013 har Linköping haft en arbetslöshet som ligger under riket. Skillnaden mot riket var som störst år 2016, 2020 och 2021. Skillnaden på senare år förklaras av att Linköping klarade pandemin jämförelsevis väl. I relation till riket minskar skillnaden 2022.

Källa: Arbetsförmedlingen

Polarisering

Trots att arbetslösheten är jämförelsevis låg är den tydligt polariserad. En större andel av de inskrivna står idag långt ifrån arbetsmarknaden. Utvecklingen förklaras till del av att Linköpings befolkning över tid blivit alltmer heterogen.

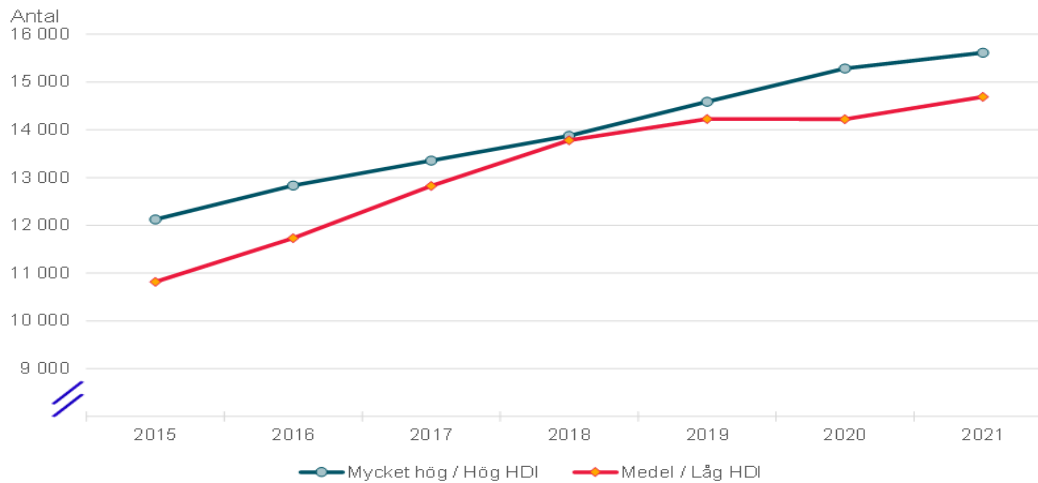
Jämfört med riket i genomsnitt har Linköping en lägre andel som är utrikes födda.⁴⁹ Andelen personer som är utrikes födda eller har utländsk bakgrund har dock ökat över tid. Bara mellan 2015–2021 har utrikes födda från länder med lågt eller medel HDI i arbetsför ålder (20–64 år) ökat med 3 200 personer. Samtidigt har antalet utrikes födda från länder med mycket högt och hög HDI i samma ålder ökat med närmare 2 700 personer.⁵⁰

Sammantaget har Linköping fortfarande fler utrikes födda från länder med högt eller mycket högt HDI, vilket bl.a. är relaterat till universitets internationella koppling, näringslivets specialisering samt att många utrikes födda kommer från Europa.

⁴⁹ Kolada

⁵⁰ Östgötadatabasen

Utrikes födda efter HDI-nivå i Linköping 2015-2021

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

Utsatthet kopplat till utbildningsnivå

Bland de som Arbetsförmedlingen klassar som personer med utsatt ställning hör bl.a. personer som saknar gymnasieutbildning. Äldre personer och utrikes födda är överrepresenterade bland personer som saknar gymnasieutbildning.

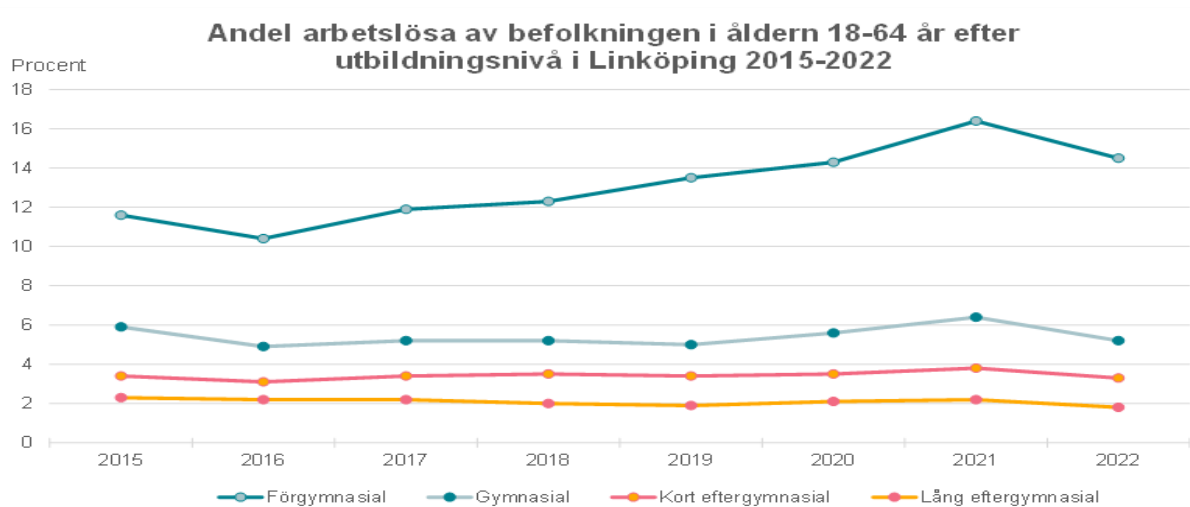
Sedan 2016 noteras i Linköping en trendmässig ökning av andelen arbetslösa med förgymnasial utbildning. I mars 2022 är arbetslösheten för gruppen nästan 3 gånger högre jämfört med gruppen som har gymnasial utbildning och hela 8 gånger högre än för personer med lång eftergymnasial utbildning (tre år eller längre). Utvecklingen visar att personer med förgymnasial utbildning successivt tappat konkurrensförmåga. När arbetsmarknaden nu försvagas riskerar gruppen att få det ännu tuffare.

Sett till antal finns fortfarande flest arbetslösa med gymnasial utbildning. Detta förklaras av det finns betydligt fler personer med gymnasial utbildning än med förgymnasial i Linköping.⁵¹

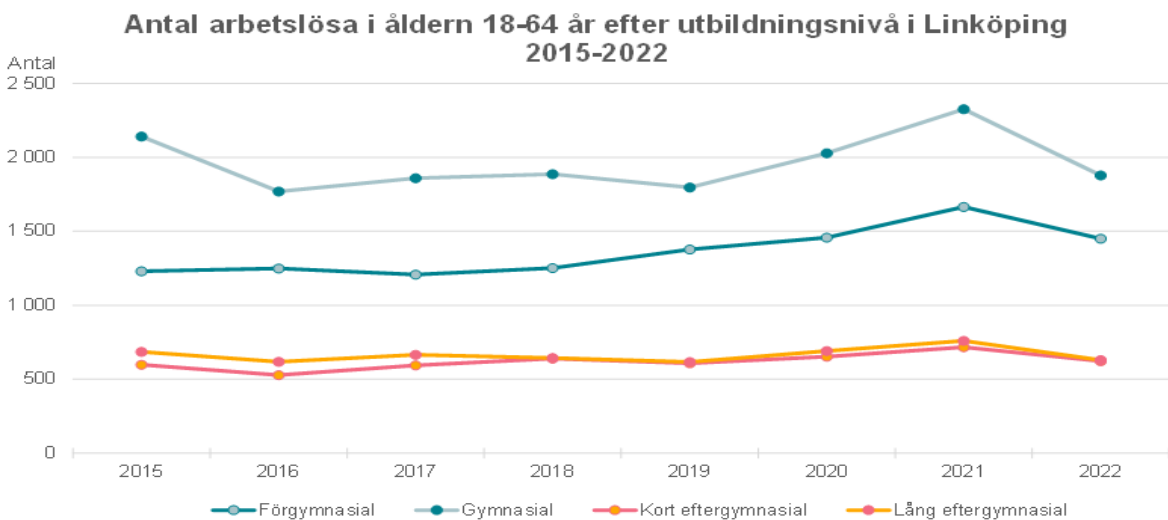
Sedan 2015 har - med undantag för pandemiåren - andelen arbetslösa med gymnasial utbildning trendmässigt minskat medan det motsatta alltså gäller för andelen arbetslösa med förgymnasial utbildning.

Sett till utvecklingen under pandemin bekräftas bilden av att personer med lägre utbildning påverkas mer av ekonomins konjunktursvängningar. Detta hänger samman med att arbetsgivares utbildningskrav tenderar att påverkas av konjunkturrella förhållanden, dvs av vilket utbud som finns tillgängligt. Under pandemin ökade arbetslösheten relativt mer bland personer med förgymnasial och gymnasial utbildning. Under 2022 har arbetslösheten för båda grupperna tydligt sjunkit.

⁵¹ Invånare 25-64 år med gymnasial utbildning, 2021: 34 %, Invånare 25-64 år med förgymnasial utbildning, 2021: 8,3 %. Uppgifterna är hämtade från Kolada

Källa: SCB; OSDB.

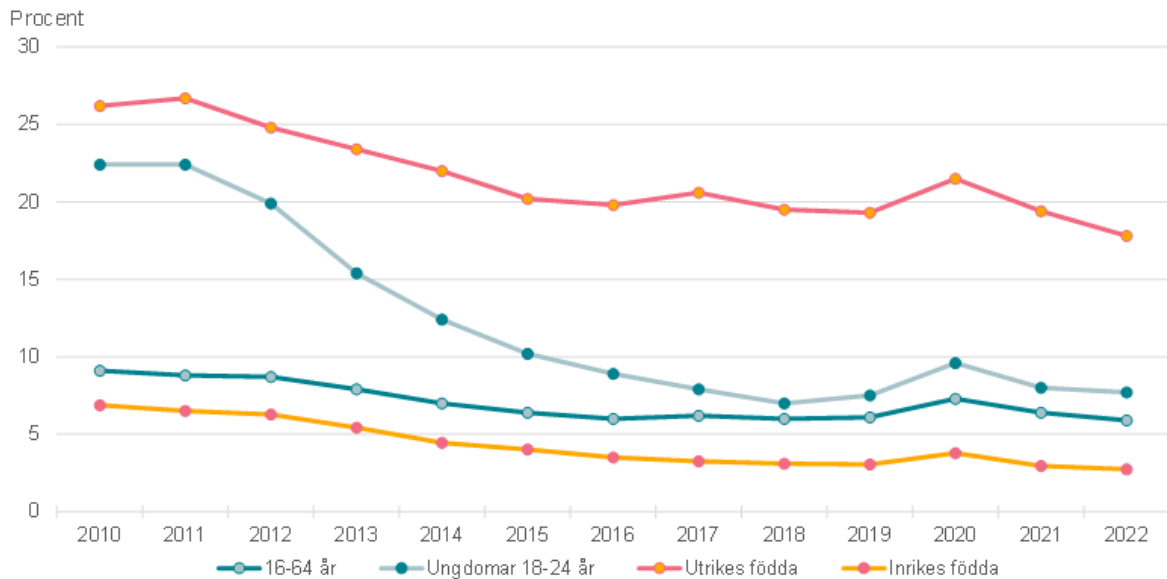

Källa: SCB; OSDB.

Utsatthet relaterat till härkomst

Studeras arbetslöshetens utveckling fördelat på in- respektive utrikes födda framkommer skillnader - både sett till nivåer och i viss mån mönster. 2022 var arbetslösheten ungefär 6 gånger högre för utrikes födda jämfört med inrikes födda. Utrikes födda och unga påverkades också tydligare av pandemins initiala skede. Däremot har arbetslösheten för utrikes födda minskat markant efter 2020.

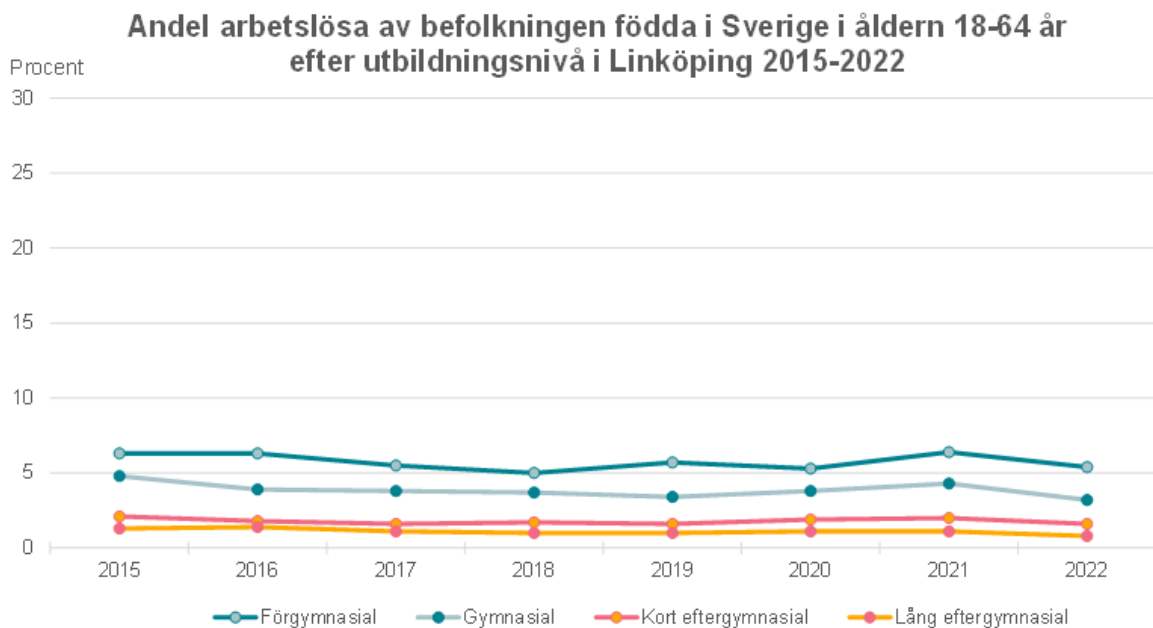
Andel arbetslösa av arbetskraften i oktober i Linköping 2010-2022

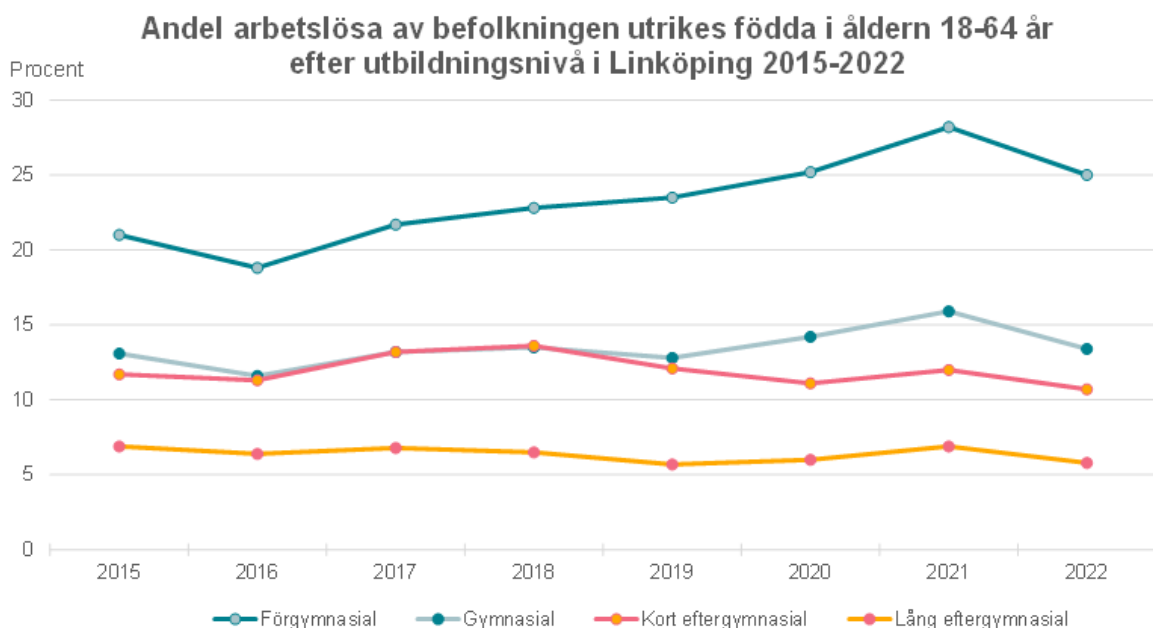
Källa: Data från Arbetsförmedlingen, bearbetad av Linköpings kommun

Oberoende härkomst är arbetslösheten andelsmässigt absolut högst bland de med förgymnasial utbildning - men nivåerna skiljer. För utrikes födda uppgår arbetslösheten till 25 procent medan den för födda i Sverige ligger strax över 5 procent. Motsvarande förhållande gäller för personer med lång eftergymnasial utbildning. Även här är arbetslösheten nästan fem gånger högre för utrikes födda. Mätt i procentenheter är skillnaden i arbetslöshet dock absolut minst här. På övergripande nivå indikerar utfallet att betydelsen av härkomst minskar i takt med utbildningens längd.

Längden på kortare utbildningar verkar till synes förklara en större del av arbetslösheten för personer födda i Sverige. Bland inrikes födda syns skillnader i arbetslöshet mellan personer med gymnasial respektive kort eftergymnasial utbildning. För personer som är utrikes födda syns före pandemin ingen skillnad alls.

Källa: SCB, OSDB, bearbetad av Linköpings kommun

Källa: SCB, OSDB, bearbetad av Linköpings kommun

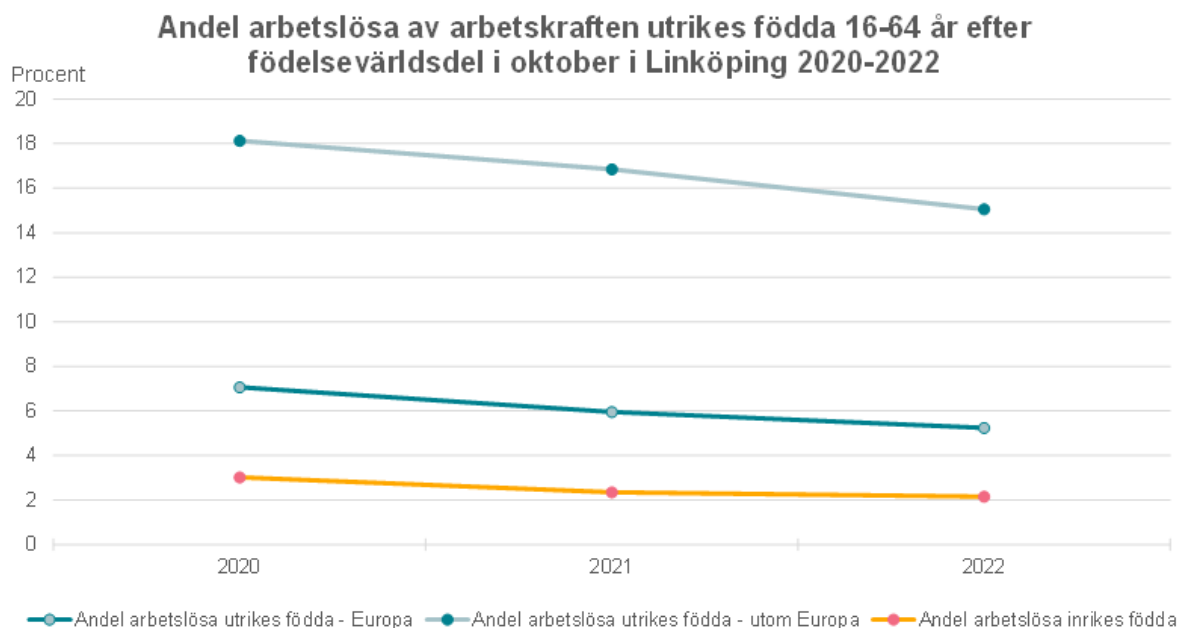
Stora skillnader inom gruppen utrikes födda

Utrikes födda är inte en heterogen grupp. Inom gruppen finns stora variationer vad gäller utbildningsnivå, skäl till invandring och vistelsetid i landet. För att förstå utmaningarna på arbetsmarknaden är utrikes födda som begrepp därför väl trubbigt.

Ser vi till ursprung finns betydande skillnader i arbetslöshet mellan de som är födda inom respektive utom Europa. Arbetslösheten för personer födda utom Europa är nästan 3 gånger högre 2022 jämfört med gruppen födda inom Europa och mer än 7 gånger högre jämfört

med personer födda i Sverige. Skillnaden mellan personer födda i Sverige och födda i Europa är påtagligt mindre.

Omsatt till antal betyder nedan diagram att närmare 2 600 personer födda utom Europa är arbetslösa 2022 att jämföra med 1 750 arbetslösa inrikes födda. Arbetslösa födda inom Europa uppgår till 400.

Källa: Data från Arbetsförmedlingen, bearbetad av Linköpings kommun

Långtidsarbetslöshet

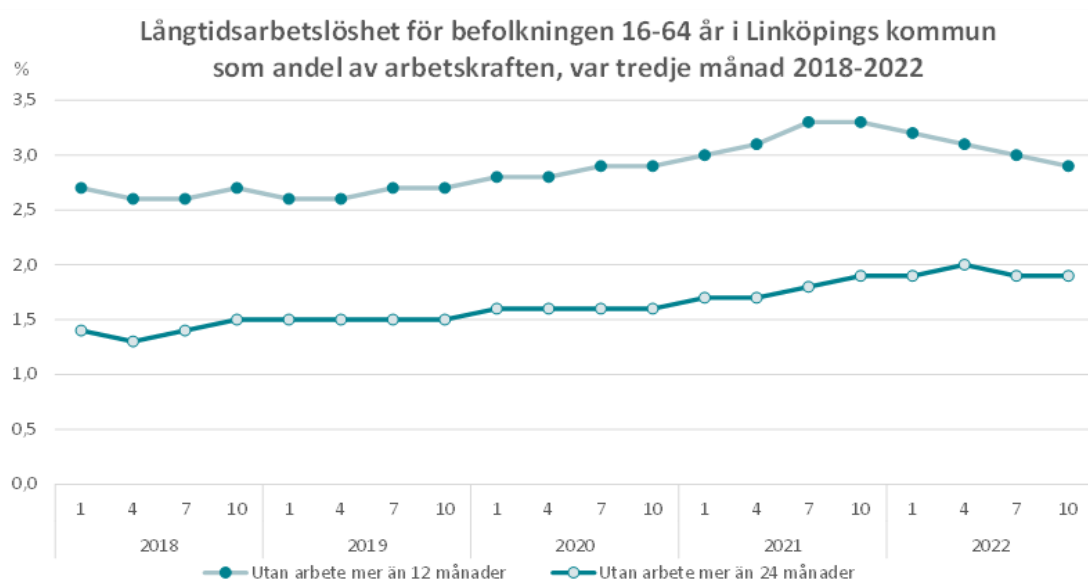
Upp- och nedgångar i långtidsarbetslöshet sker ofta med en eftersläpning i relation till det totala antalet inskrivna arbetslösa. När arbetsmarknaden försvagas tar det tid innan det ökade antalet arbetslösa blir långtidsarbetslösa och omvänt krävs det längre tider av en stark arbetsmarknad för att utvecklingen ska vända neråt igen.⁵²

I Linköping har långtidsarbetslösheten sedan toppnoteringen i mars 2021 tydligt minskat. Nivån är emellertid fortsatt högre än före pandemin. För första gången sedan 2006 är andelen kvinnor något högre än män.

Arbetslösheten för personer arbetslösa i mer än två år sjunker däremot inte nämnvärt. Antalsmässigt syns istället en tydlig ökning. 2022 finns 500 fler långtidsarbetslösa jämfört med 2018. I relation till 2019 motsvarar ökningen 300 personer.⁵³

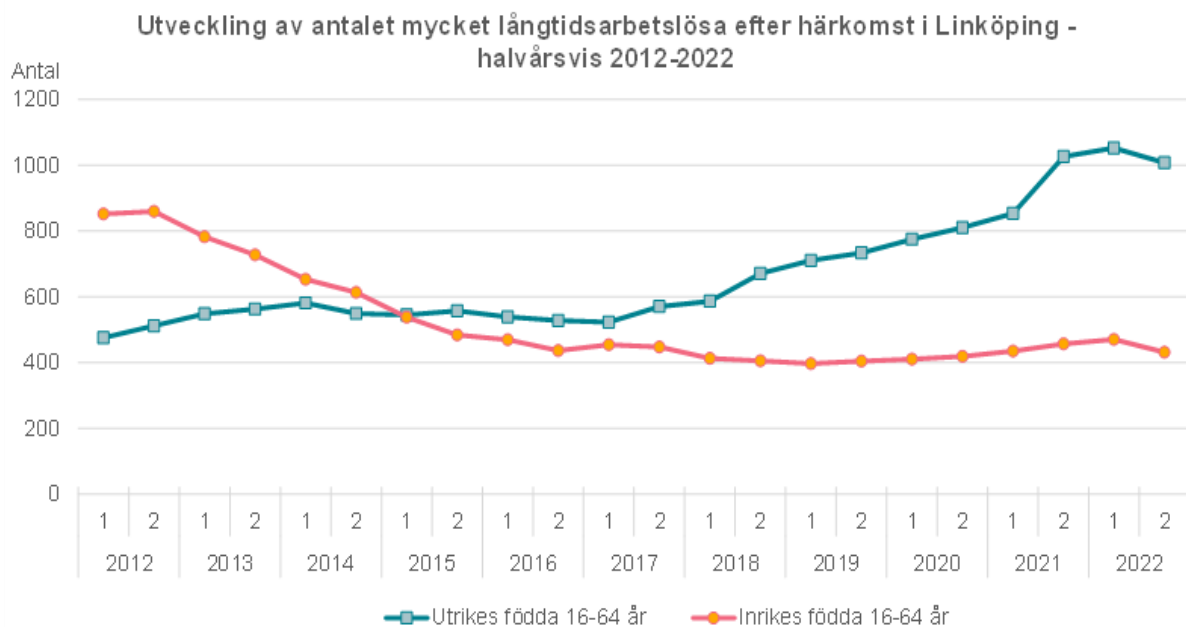
⁵² Arbetsförmedling, Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2022, Utvecklingen på arbetsmarknaden 2022-2024

⁵³ Data hämtad från Arbetsförmedlingen

Källa: Data från Arbetsförmedlingen, bearbetad av Linköpings kommun

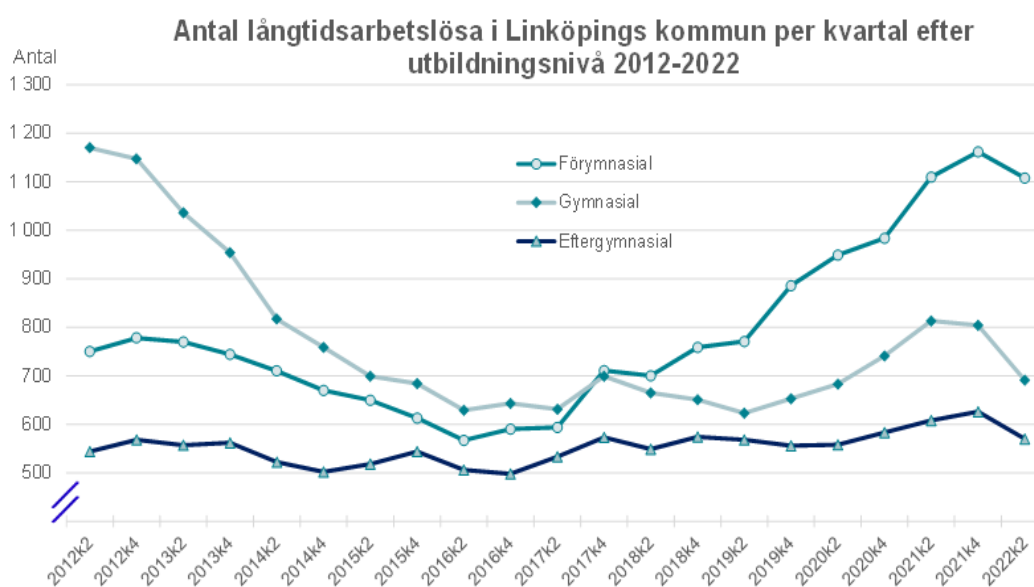
Utrikes födda har över tid - i accelererande grad - kommit att vara i övervägande majoritet bland arbetslösa längre än två år. Så har det inte alltid varit. Mellan 2012-2014 var inrikes födda fler till antalet.

Källa: Data från Arbetsförmedlingen, bearbetad av Linköpings kommun. Med mycket långtidsarbetslösa avses arbetslösa 2 år eller längre.

Allt fler med kort utbildningsbakgrund i långtidsarbetslöshet

Som väntat påverkar utbildningsnivån utfallet. Till skillnad från arbetslösheten generellt slår utbildningsnivån inte bara igenom andelsmässigt utan även antalsmässigt. Andra kvartalet 2022 fanns 400 fler långtidsarbetslösa med förgymnasial utbildning jämfört med dito gymnasial utbildning. Från 2018 är långtidsarbetslösa med förgymnasial flest till antalet. Som framgår av diagrammet är detta ett tydligt trendbrott.

Källa: Data från Arbetsförmedlingen, bearbetad av Linköpings kommun

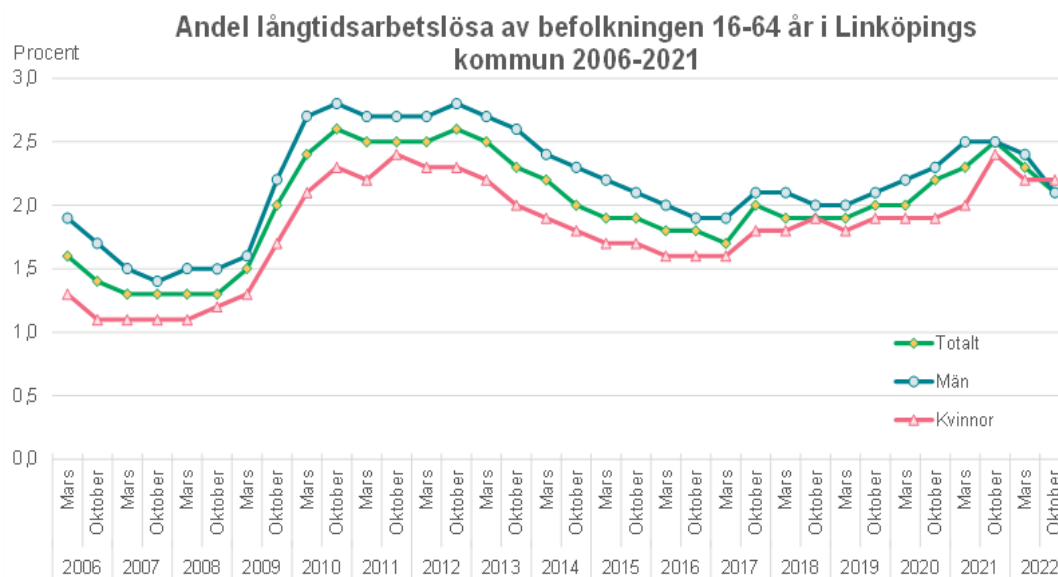
Långtidsarbetslösheten i jämförelse

När situationen i Linköping jämförs med andra större städer blir det tydligt att Linköping inte står lika stark som när vi ser till arbetslösheten som helhet. I relation till nedan kommuner intar Linköping en mellanposition.

Närmare 50 procent av de inskrivna arbetslösa var i slutet av 2022 långtidsarbetslösa. I Jönköping understeg andelen 40 procent. Sedan pandemin har samtliga kommuner - bortsett från Jönköping - närmat sig Norrköpings nivå. Detta betyder att utvecklingstakten i Norrköping varit mer måttlig, men från en högre nivå.

Källa: Data från Arbetsförmedlingen, bearbetad av Linköpings kommun

Viktigt med fokus på rätt saker

För minska arbetslösheten och öka tillgången på arbetskraft är det centralt att motverka och bryta långtidsarbetslösheten. Arbetssökande behöver i ökad grad matchas till utbildning eller arbetsmarknadsnära insatser som i högre grad leder till jobb. Fler behöver ta del av både reguljära studier och arbetsmarknadsutbildningar. Arbetsförmedlingen påtalar att utbildning inom det reguljära utbildningssystemet - tillsammans med bl.a. subventionerade anställningar och arbetsförlagda aktiviteter - är avgörande för många långtidsarbetslösa ska komma i arbete.⁵⁵

⁵⁵ Arbetsförmedlingen, Konjunktur-och arbetslöshetsbedömning, oktober 2022

Den andra sidan av myntet: Sysselsättning och försörjning

Sysselsättningsgraden visar hur stor andel av befolkningen i arbetsför ålder som förvärvsarbetar. Linköping har en lägre sysselsättningsgrad (77 procent, 2021) än riket i genomsnitt. Även i relation till utrikes födda är nivån lägre i Linköping. Skillnaden förklaras till viss del av att Linköping är en studentstad.

Utrikes födda med kort vistelsetid har en mycket låg sysselsättning jämfört med inrikes födda och andra grupper utrikes födda. Detta gäller även i Linköping. Flera faktorer påverkar, där inte minst utbildningsbakgrund tydligt är kopplad till sysselsättningsgrad. Bland utrikes födda ingår både arbetskraftsinvandrare, vilka har en anknytning till arbetsmarknaden redan när de invandrar, studenter och flyktinginvandrare och deras anhöriga. Generellt är utbildningsnivån högre bland övriga utrikes födda jämfört med flyktinginvandrare och deras anhöriga. Flyktinginvandrare kommer ofta från länder med låg eller medel HDI.

Sambandet mellan vistelsetid och sysselsättningsgrad är stark - ju längre tid i Sverige ju högre är sannolikheten för att man är sysselsatt. Detta gäller särskilt utrikes födda från länder utanför Europa med lågt eller medel HDI. Över tid ökar graden av sysselsättning successivt. Detta gäller både i Sverige i stort och i Linköping.

Data från Linköping visar att skillnaden mellan utrikes födda från länder med olika HDI är mycket stor. Utrikes födda som kommer från länder med hög HDI uppnår en förvärvsfrekvens om drygt 40 procent redan första året. Efter 5-9 år är sysselsättningsgraden 70 procent medan den för utrikes födda med lågt eller medel uppgår till 50 procent, d.v.s. är 20 procent lägre. Det tar mycket lång tid att jämna ut skillnaderna. Först efter närmare 30 år i Sverige närmar sig sysselsättningsnivåerna i Linköping varandra.

På senare år har dock processen förkortats. I Linköping syns utveckling för gruppen som har det svårast, d.v.s. som kommer från länder med lågt eller medel HDI, tydligast. Störst förflyttning syns under de första åren i Sverige. År 2015 var 12 procent sysselsatta mot 27 procent år 2020. Även om utvecklingen mestadels skett under goda konjunkturförhållanden har samtidigt många utrikes födda från länder med lågt och medel HDI kommit till Linköping.

Det finns inte någon enskild eller drastisk lösning för att öka utrikes föddas etablering och arbetskraftsdeltagande. En rad faktorer spelar samspelar och påverkar utfallet. Tidens betydelse för sysselsättning pekar dock på att den första tiden blir viktig för att både öka och påskynda utrikes föddas etablering. Lång etableringstid bidrar dessutom till lägre inkomster och lägre framtida pensioner. Detta påverkar såväl enskilda individers möjligheter som hållbarheten i de offentliga finanserna.

Sysselsättningsgraden ökar med tid i Sverige

Med sysselsättningsgrad avses den del av befolkningen i arbetsför ålder som förvärvsarbetar. Utrikes födda personer med kort vistelsetid har en mycket låg sysselsättning jämfört med inrikes födda och andra grupper utrikes födda.

Flera faktorer påverkar, där inte minst utbildningsbakgrund tydligt är kopplad till sysselsättningsgrad. Bland utrikes födda ingår både arbetskraftsinvandrare, vilka har en anknytning till arbetsmarknaden redan när de invandrar, studenter och flyktinginvandrare och deras anhöriga. Generellt är utbildningsnivån högre bland övriga utrikes födda jämfört med flyktinginvandrare och deras anhöriga.⁵⁶

I riket stod flyktinginvandrare och deras anhöriga 2010–2018 för en växande andel av utrikes födda i befolkningen i yrkesverksam ålder.⁵⁷ Flyktinginvandrare kommer ofta från länder med låg eller medel HDI.

Sambandet mellan vistelsetid och sysselsättningsgrad är stark - ju längre tid i Sverige ju högre är sannolikheten för att man är sysselsatt.⁵⁸ Det gäller särskilt utrikes födda från länder utanför Europa med lågt eller medel HDI (Human Development Index).⁵⁹ Speciellt kvinnor födda i länder utanför Europa med lågt eller medel HDI har låg förvärvsfrekvens.⁶⁰

Utvecklingen i Linköping

I diagrammet nedan visas den genomsnittliga sysselsättningsgraden för olika grupper utrikes födda som kommit under 1990- och 2000-talen. Som framgår ökar sysselsättningen över tid, men skillnaderna är stora.

Efter en vistelsetid om 5–9 år är 70 procent eller mer sysselsatta bland födda inom Norden eller EU. Efter 20 år har samtliga utrikes födda med härkomst i Europa kommit upp i en sysselsättningsgrad om minst 75 procent. För personer födda utom Europa är resan längre och förvärvsfrekvensen ligger konsekvent lägre. Efter 20 år i Sverige uppgick sysselsättningsgraden år 2020 till 65 procent.

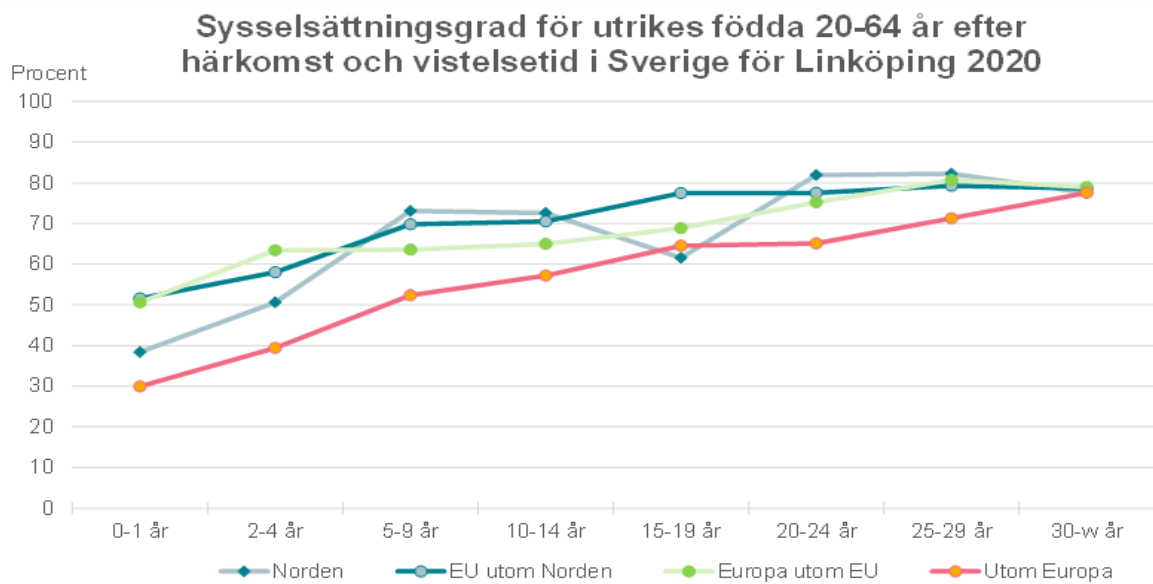
⁵⁶ SCB, Genomsnittlig arbetstid densamma för flyktingar som för inrikes födda

⁵⁷ SCB, Genomsnittlig arbetstid densamma för flyktingar som för inrikes födda

⁵⁸ SCB, Trender och prognoser 2020. Befolkning, utbildning, arbetsmarknad - med sikte på 2035.

⁵⁹ HDI är ett index som används för att mäta välståndet i ett land. Måttet är en sammanvägning av förväntad medellivslängd, utbildning och levnadsstandard.

⁶⁰ SCB, Trender och prognoser 2020. Befolkning, utbildning, arbetsmarknad - med sikte på 2035.

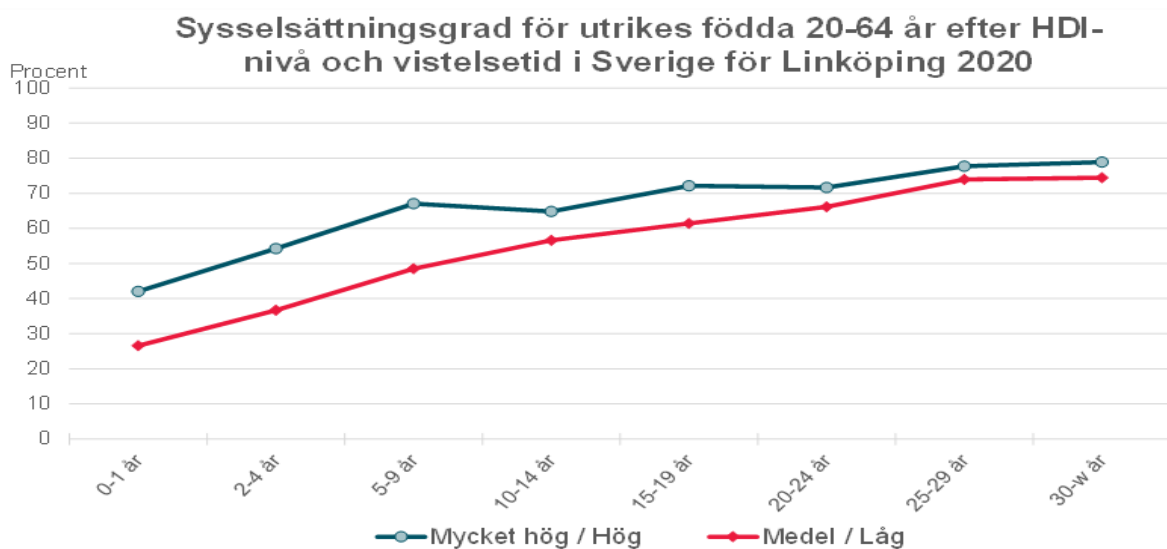

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

Sysselsättningsutveckling utifrån HDI-nivå och vistelsetid 2020, Linköping

Sysselsättningsutvecklingen utifrån HDI-nivå bekräftar att det tar lång tid för utrikes födda från länder med lågt HDI att komma i arbete. Skillnaden mellan länder med högt respektive lågt HDI är påtaglig redan från start.

Utrikes födda som kommer från länder med mycket högt HDI uppnår en förvärvsfrekvens om drygt 40 procent redan första året. Efter 5-9 år är sysselsättningsgraden 70 procent medan den för utrikes födda med lågt eller medel uppgår till 50 procent, d.v.s är 20 procent lägre. Det tar mycket lång tid att jämna ut skillnaderna. Först efter närmare 30 år i Sverige närmar sig sysselsättningsnivån för olika HDI-nivåer samma härad.

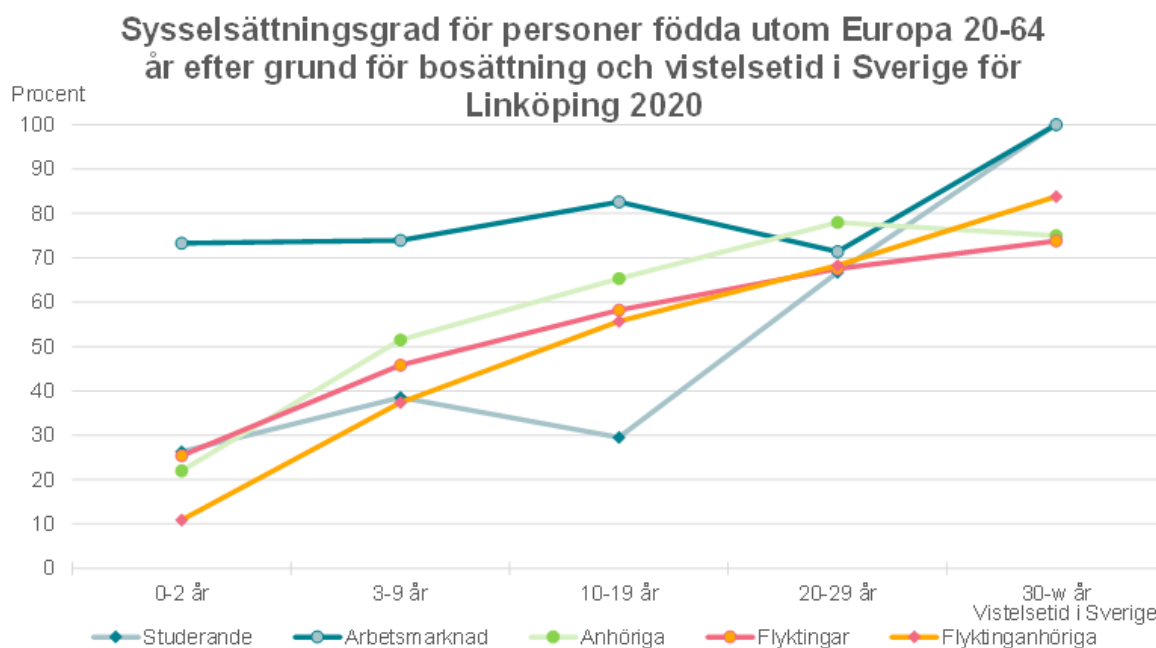

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

Skälen till invandring påverkar deltagandet på arbetsmarknaden

Nedan visas utvecklingen för personer födda utom Europa år 2020. Sysselsättningsgraden är redan initialt hög för de som invandrat i syfte att arbeta. För övriga grupper - som flyktingar och flyktinganhöriga - tar det avsevärt längre tid att komma i arbete. En del kommer aldrig i arbete.

Att sysselsättningsgraden är lägre för flyktingar och deras anhöriga - jämfört med övriga utrikes födda - gäller även för Sverige som helhet. I en rapport från SCB år 2021 konstateras också att skillnaden mellan kvinnor och män är större i denna grupp jämfört med andra grupper. Sambandet mellan vistelsetid och sysselsättning tycks vara starkare för kvinnor än för män. Efter 20 år i Sverige är inte längre skillnaden mellan könen signifikant. Rapporten visar också att utbildning och hemmaboende barn under 7 år är viktiga faktorer för sannolikheten att vara sysselsatt, särskilt för kvinnor.⁶¹

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

Historik och skillnader i Linköping

Linköpings sysselsättningsgrad sjönk tydligt i samband med 1990-talskrisen. Från slutet av 1990-talet har sysselsättningen successivt återhämtat sig. Nivåerna har dock aldrig kommit upp i paritet med 1980-talet. Till del förklaras detta av universitetets expansion.

2021 uppgår sysselsättningsgraden, 20–64 år, till 77 procent. Detta är en lägre nivå än för riket i genomsnitt. Skillnaden förklaras till viss del av att Linköping är en studentstad. 2022 är

⁶¹ SCB, Arbetskraftsundersökningarna - Tema: Sysselsättning bland flyktingar och deras anhöriga 2019

skillnaden mellan könen förhållandevis liten. Detta är ett trendbrott - historiskt har förvärvsfrekvensen bland män varit högre.

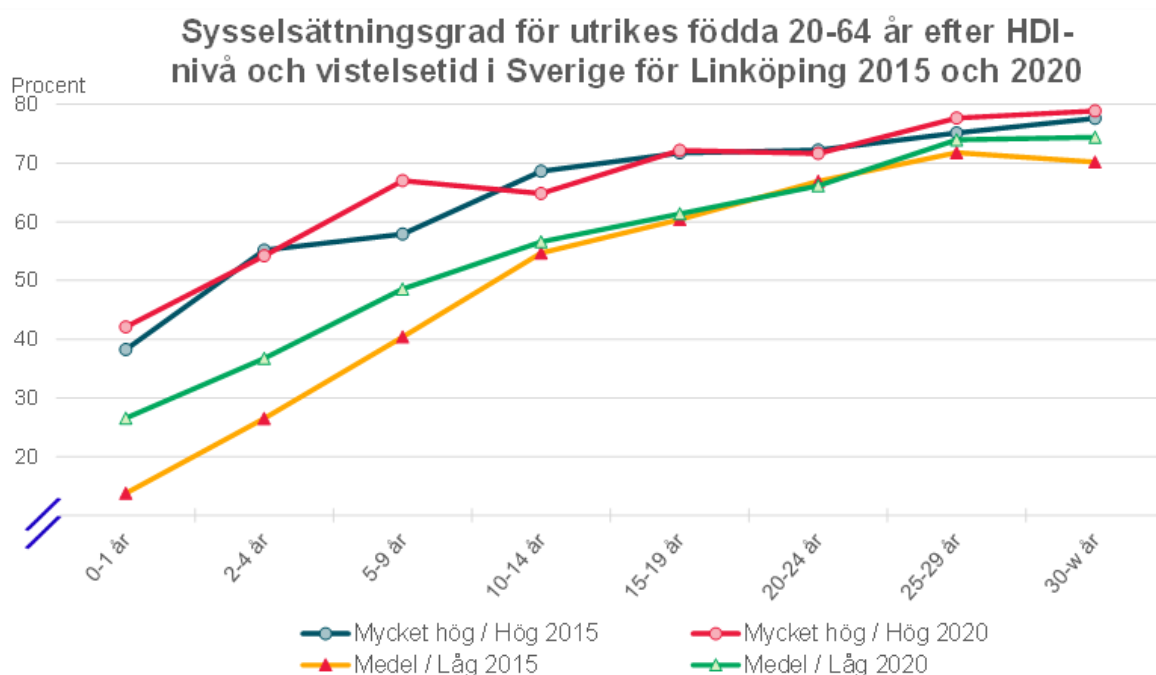
Som väntat finns stora skillnader mellan olika grupper sett till bl.a. härkomst. Sysselsättningsgraden för födda i Sverige uppgick 2020 till 80 procent att jämföra med 59 procent för utrikes födda. Det är lägre jämfört med både länet och riket.

Utrikes födda från länder med medel HDI har lägst sysselsättningsgrad. Här uppgår den till 51 procent. Spannet till utrikes födda från länder med mycket hög HDI är stort och uppgår till 16 procentenheter. Skillnaden är således större mellan länder med olika HDI än mellan inrikes födda och utrikes födda från länder med mycket hög HDI.⁶²

Positiv utveckling i Linköping, 2015–2020

Nivån på sysselsättningen är inte konstant. Processen har förkortats under senare år. Sysselsättningsgraden för utrikes födda från länder med lågt och medel HDI var lägre 2015 jämfört med 2020. Tydligast förflyttning syns under de första 10 åren i Sverige. År 2015 var 12 procent sysselsatta första året mot 27 procent 2020. Efter en vistelsetid i Sverige på mellan 5-9 år var närmare 50 procent sysselsatta 2020 att jämföra med 40 procent 2015.

För utrikes födda från länder med mycket hög och hög HDI syns sysselsättningsökningen framförallt för personer som varit i Sverige mellan 5–9 år.

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

⁶² Östgötadatabasen, 2020, senast tillgängliga statistik

Ekonomiskt utanförskap

Det ekonomiska utanförskapets omfattning framgår inte till fullo av arbetsmarknadsstatistiken. Villkoren för att definieras som sysselsatt är långt ifrån tillräckliga för att vara självförsörjande. För att förstå hur väl ekonomiskt integrerade utrikes födda är därför självförsörjning ett bra kompletterande mått. Självförsörjning definieras här som en löneinkomst som överstiger fyra prisbasbelopp. Alla i arbetsför ålder (20-64 år) inbegrips. Detta är en relativt låg satt gräns, vilket kan innebära självförsörjningsgraden överskattas.

Inrikes födda är i högre grad självförsörjande än utrikes födda. Sedan 2005 har självförsörjningsgraden ökat något. Utrikes födda har svarat för en stor del av ökningen. Att notera är att antalet utrikes födda samtidigt ökat i jämförelsevis snabb takt utan att detta påverkat självförsörjningsgraden negativt.

Precis som när det gäller sysselsättning är kunskaps- och färdighetsnivåer viktiga bestämningsfaktorer. Självförsörjningsnivån stiger tydligt i takt med utbildningsnivån. Mellan 2005–2020 har graden av självförsörjning också ökat för alla utbildningsbakgrunder, utom för gruppen med förgymnasial utbildning. Här sjunker istället självförsörjningsgraden mellan 2005–2020.

Eftersom självförsörjning speglar deltagandet på arbetsmarknaden syns också betydande skillnader bland utrikes födda. En betydligt högre andel utrikes födda från länder med ett högt eller mycket hög HDI är självförsörjande. Skillnaden är tydlig redan första året och det tar i genomsnitt lång tid att för befolkningen från länder med lägre HDI att successivt komma i kapp. I detta sammanhang är det först efter 20 år som nivåerna närmar sig varandra.

Data från Linköping visar dock att processen även här har förkortats något. Också i detta sammanhang syns utvecklingen tydligast för befolkningen som kommer från länder med lågt eller medel HDI. I det kortare perspektivet - mellan åren 2015–2020 - förefaller den ekonomiska integrationsprocessen således gå lite bättre.

Betydande avvikelser mellan sysselsättningsstatistik och självförsörjning

Det finns ett betydande utanförskap som yttrar sig genom att många människor har för låga inkomster för att vara självförsörjande. Det ekonomiska utanförskapets omfattning framgår inte till fullo av arbetsmarknadsstatistiken.⁶³ Villkoren för att definieras som sysselsatt är långt ifrån tillräckliga för att vara självförsörjande. Ett stort antal personer kan således vara sysselsatta samtidigt som deras inkomster - i försörjningshänseende - är otillräckliga. Av dessa skäl bedöms självförsörjning i rapporten "Självförsörjning och utanförskap i Malmö" vara ett bättre mått på hur ekonomiskt aktiv en person är såväl som på hur väl ekonomiskt integrerade utrikes födda är.⁶⁴

⁶³ SCB mäter sysselsättningen genom att klassa individer som sysselsatta när de arbetat minst en timme i november månad. Tröskeln i monetära termer ligger på 99 kronor.

⁶⁴ Tillväxtkommissionen (Malmö) Självförsörjning och utanförskap i Malmö, Johan E. Eklund, Johan P. Larsson

Att mäta självförsörjning är komplext. Olika ansatser förekommer i forskning. Frågor kring vad som är att betrakta som tillräcklig inkomst, samt huruvida denna är absolut eller relativ över tid, återkommer. I OBS-rapporten har vi valt att följa en definition som liknar den som görs i rapporten från Malmö.

I föreliggande rapport definieras självförsörjning som en löneinkomst som överstiger fyra prisbasbelopp. Alla i arbetsför ålder, 20–64 år, inbegrips (om inte annat anges).⁶⁵ Utifrån data som är tillgänglig för kommunen har vi utgått ifrån s.k. sammanräknad förvärvsinkomst. I denna innefattas utöver löneinkomst skattepliktiga transfereringar såsom a-kassa och pension etc. Däremot inte kapitalinkomster och bidrag.

Självförsörjning definieras därmed som en årlig bruttoinkomst på 189 200 kronor eller 15 767 per månad, dvs fyra prisbasbelopp (2020). I rapporten från Malmö uppmärksammas att detta är en relativt låg satt gräns, vilket kan innebära självförsörjningsgraden överskattas.⁶⁶ Definitionen betyder vidare att de kollektivavtalade minimilönerna, som i Sverige ligger jämförelsevis högt, ligger betydligt högre än gränserna för självförsörjning. Gränsvärdet ligger dock i paritet med bidragsnivåer.

Självförsörjning Linköping

Inrikes födda är i högre grad självförsörjande än utrikes födda. Självförsörjningsgraden för inrikes födda ligger ungefär i paritet med riket.⁶⁷ Mot bakgrund av att Linköping är en studentstad betyder detta att självförsörjningsgraden - när man rensar för studenteffekten - sannolikhet är något högre i Linköping än för riket i genomsnitt.

Som framgår av diagrammet har självförsörjningsgraden ökat något sedan 2005. Efter förra finanskrisen 2008/2009 har utrikes födda svarat för en stor del av ökningen. Att notera är att antalet utrikes födda samtidigt ökat i jämförelsevis snabb takt utan att detta påverkat självförsörjningsgraden negativt.

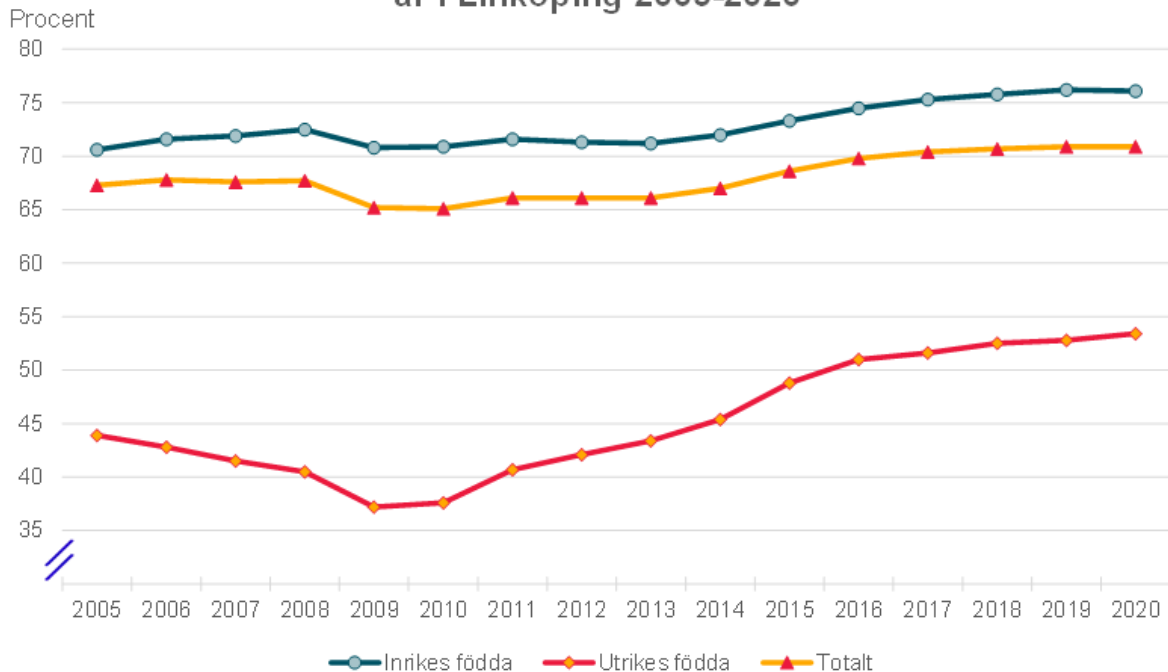
---

⁶⁵ Självförsörjning för personer boende i Linköping utifrån prisnivå. För att betraktas som självförsörjande krävs det att personens sammanräknade förvärvsinkomst uppgår till minst fyra (4) prisbasbelopp. Det motsvarade 2005 en årlig förvärvsinkomst på 157 600 kronor eller 13 133 kronor per månad och 2020 en årlig bruttoinkomst på 189 200 kronor eller 15 767 kronor per månad. I den sammanräknade förvärvsinkomsten inkluderas löneinkomst från både anställning och företagande, samt alla skattepliktiga transfereringar, t.ex. pension, sjukpenning, föräldrapenning, sjuk-/aktivitetsersättning och a-kassa. Kapitalinkomster (från bland annat räntor och värdepapper) och bidrag ingår däremot inte. Vilket belopp som krävs för att betraktas som självförsörjande (eller omvänt ej självförsörjande) förändras med andra ord i takt med att ett nytt prisbasbelopp fastställs för respektive år.

⁶⁶ Definitionen är förknippad med vissa begränsningar: grupper med odeklarerade uppgifter samt grupper som lever på sparade tillgångar fångas inte.

⁶⁷ Jämförelsen görs mot bakgrund av uppgifter i rapporten "Självförsörjning och utanförskap i Malmö, (Johan E. Eklund, Johan P. Larsson). I denna redovisas uppgifter för inrikes. För utrikes födda redovisas andelarna utifrån en annan indelning varför jämförelser inte är möjliga.

Självförsörjande inrikes och utrikes födda i åldern 20-64 år i Linköping 2005-2020

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

Självförsörjning bland sysselsatta, Linköping

Bland förvärvsarbetare uppgår självförsörjningsgraden år 2020 till ungefär 90 procent. Nivån har legat tämligen stabilt sedan 2005. De 10 procent som inte kommer upp i inkomster om fyra prisbasbelopp motsvarar drygt 8 000 personer (av 74 000). Detta bekräftar att många kan räknas som sysselsatta samtidigt som deras inkomster - i försörjningshänseende - är otillräckliga.

År 2020 fanns också 20 500 personer i arbetsför ålder som varken förvärvsarbetade eller var självförsörjande enligt vår definition.

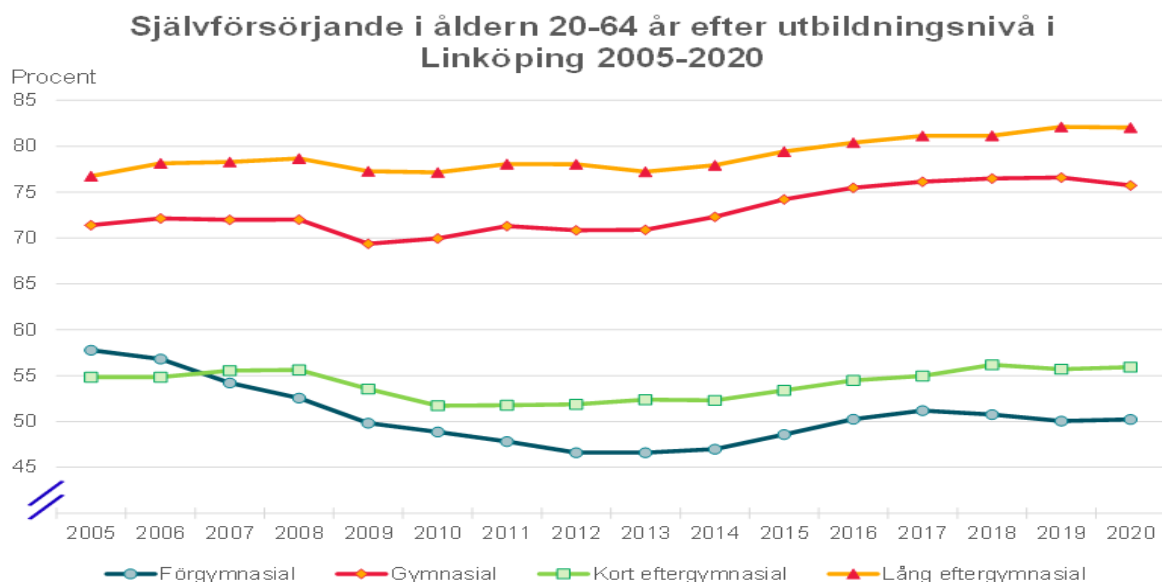
År 2020 fanns därmed drygt 28 000 personer i arbetsför ålder vars förvärvsinkomster - i försörjningshänseende - inte var tillräckliga. Bland dessa var uppskattningsvis en tredjedel studenter.

Självförsörjningsnivån stiger tydligt i takt med utbildningsnivån

Precis som när det gäller sysselsättning är kunskaps- och färdighetsnivåer viktiga bestämningsfaktorer. Självförsörjningsnivån stiger tydligt i takt med utbildningsnivån.

Mellan 2005–2020 ökar graden av självförsörjning - i varierande grad - för samtliga utbildningsbakgrunder utom för gruppen med förgymnasial utbildning. Här är självförsörjningsgraden påtagligt lägre 2020 jämfört med 2005.

Att självförsörjningsgraden är förhållandevis låg bland personer med kort eftergymnasial utbildning påverkas av att många studenter fortfarande är i utbildning. De flesta universitetsutbildningar är minst tre år.

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

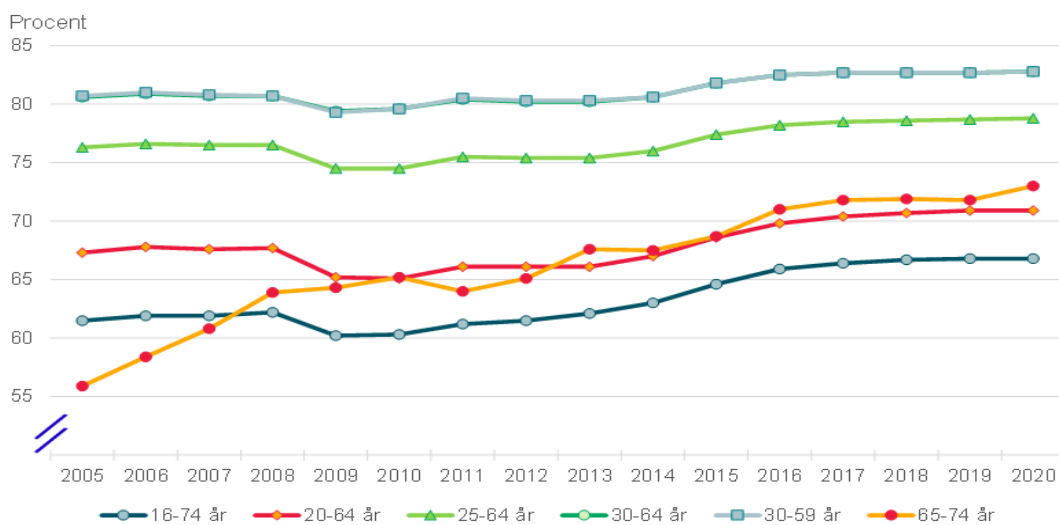
Allt fler äldre är självförsörjande

Sedan 2005 har graden av självförsörjning ökat eller legat stabilt för alla åldrar. Tydligast ökningarna syns för gruppen 65–74 år. Det nya pensionssystemet som infördes vid årsskiftet 2001/2002 har successivt förbättrat inkomst- och tilläggspensioner.⁶⁸ För de flesta pensionärer har förändringen därmed resulterat i reallt ökade pensioner.⁶⁹

⁶⁸ Jämfört med om den tidigare prisindexeringen hade fortsatt att gälla. Under perioden 2002-2020 har omräkningen av inkomstpensionerna överstigit inflationen med drygt fyra procent

⁶⁹ Pensionsmyndigheten, press 29 oktober 2020.

Självförsörjande efter ålder i Linköping 2005-2020

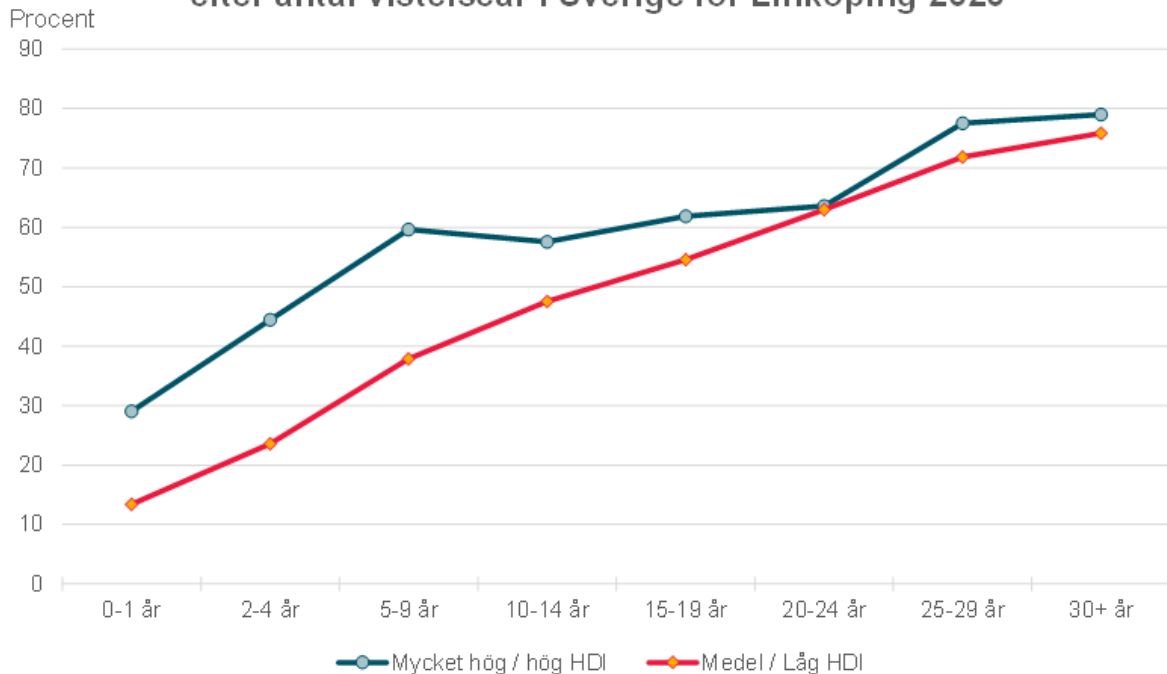

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

Utrikes födda från länder med högt HDI är i högre grad självförsörjande

Eftersom självförsörjning speglar deltagandet på arbetsmarknaden syns också betydande skillnader bland utrikes födda. En betydligt högre andel utrikes födda från länder med ett högt eller mycket hög HDI är självförsörjande. Skillnaden är tydlig redan första året och det tar i genomsnitt lång tid att för befolkningen från länder med lägre HDI att successivt komma i kapp. I detta sammanhang är det först efter 20 år som nivåerna närmar sig varandra.

Självförsörjande utrikes födda 20-64 år utifrån HDI-nivå efter antal vistelseår i Sverige för Linköping 2020

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

Försök till grov jämförelse

I rapporten "Självförsörjning och utanförskap i Malmö" har man delat in utrikes födda i två grupper: utrikes födda med västerländskt ursprung och icke-västerländskt ursprung. I den första gruppen ingår invandrare med ursprung i alla länder i Europa, utom Balkanhalvön, samt Nordamerika och Oceanien. Icke-västerländska invandrare är de som anlant från någon annan region. För att få en grov indikation på Linköpings utfall liknar vi den första kategorin med utrikes födda från länder med medel eller lågt HDI. Görs jämförelser med rapporten från Malmö indikerar våra data att tiden att komma upp i en självförsörjningsgrad om 50 procent tar sig tydligt kortare i Linköping jämfört med Malmö. I Linköpings fall tar det mellan 10-14 år medan det i Malmö uppnås först efter två årtionden.

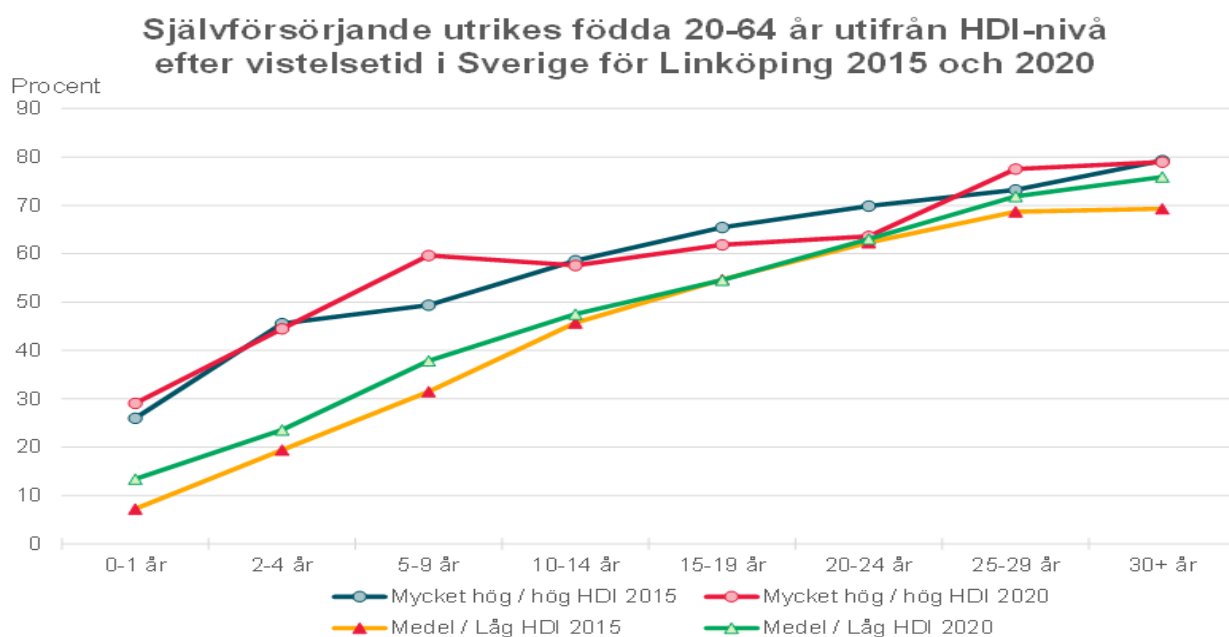
Att notera är att jämförelsen är grov. Jämförelsen görs utifrån utfallet i Malmörapporten och inte utifrån gemensam grund-data. Härtill kan - med beaktande av närheten till Danmark och den arbetspendling som finns över sundet - självförsörjningsgraden i Malmö underskattas.

I det korta perspektivet förefaller den ekonomiska integrationen gå allt bättre

Data från Linköping visar också att tiden mot självförsörjning förefaller gå lite snabbare 2020 jämfört med 2015. Tydlig förflyttning syns under de 10 första åren i Sverige för befolkningen som kommer från länder med lågt eller medel HDI.

För befolkningen från länder med högt HDI är utvecklingen inte lika stringent men en mycket tydlig förbättring syns för de som varit i Sverige 5–9 år. Detta sammanfaller med den utveckling som syns för samma grupp när det gäller sysselsättning.

I det kortare perspektivet - mellan åren 2015–2020 - förefaller den ekonomiska integrationsprocessen således ha förbättrats något.

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

Ser vi till utvecklingen totalt sett - från 2005 - har graden av självförsörjning ökat. Åldersmässigt blir något fler självförsörjande tidigare och andelen äldre som inte kommer upp inkomster om fyra prisbasbelopp är både påtagligt lägre och ökar vid senare åldrar.

Räcker inte inkomsterna så träder trygghetssystemen in...

Välfärdsstaten har en tudelad struktur. De som arbetat i tillräcklig omfattning har rätt till statliga socialförsäkringar, medan de som är oförsäkrade är hänvisade till kommunala behovsprövade insatser. Uppdelningen innebär att brister i arbetsmarknadsetablering får påverkan på det kommunala försörjningsstödet.

Under de senaste decennierna har flera bidragsnivåer tappat i värde. Sedan millennieskiftet har bl.a. försörjningsstödet i både Sverige och OECD-snittet tappat relativt medianinkomsten. Detta har bidragit till att öka inkomstskillnaderna mellan de hushåll som får sina inkomster genom förvärvsarbete och de som i olika grad tar del av från trygghetssystemen.

Inflationen påverkar försörjningsstödet genom den så kallade riksnormen. 2023 justeras normen upp med 8,6 procent jämfört med 2022. Justeringarna betyder att kostnaderna för kommunernas utgifter för försörjningsstöd ökar. När konjunkturen samtidigt viker finns risk för att fler kan bli aktuella för ekonomiskt bistånd. För den kommunala ekonomin riskerar därmed effekten att bli dubbelriktad.

Trygghetssystem och försörjningsstöd

I Sverige har det offentliga det yttersta ansvaret för den ekonomiska tryggheten. Socialförsäkringarnas uppgift är att skapa trygghet och sprida risker. Systemet har utvecklats under lång tid men möter idag utmaningar av strukturell art. Med detta avses bl.a. en förändrad demografi - med allt fler äldre i kombination med färre födda barn - och migration. Det senare genom att vissa grupper utlandsfödda har svårt att klara sig på den svenska arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsgapet – d.v.s. skillnaden i sysselsättningsgrad mellan in- och utrikes födda - påverkar både balansen mellan arbetande och icke arbetande samt risknivån och riskspridningen i samhället.⁷⁰

Välfärdsstaten har en tudelad struktur. De som arbetat i tillräcklig omfattning har rätt till statliga socialförsäkringar, medan de som är oförsäkrade är hänvisade till kommunala behovsprövade insatser. Lagen innebär att alla boende i kommunen, inklusive utländska medborgare med uppehållstillstånd, har rätt till stöd. Socialtjänsten (1982) ger kommunerna förhållandevis stor frihet rörande verksamhetens utformning. Sedan 1998 ges kommuner rätt att ställa krav på att stödmottagare deltar i aktiveringsåtgärder. År 2001 tillkom också rätten att neka bidrag om sökande tackar nej till erbjudande om sysselsättning.

Den tudelade strukturen innebär att brister i arbetsmarknadsetablering får påverkan på det kommunala försörjningsstödet.

---

⁷⁰ ESO rapport "Tryggare kan ingen vara"

Ersättningarna har förlorat i värde

Under de senaste decennierna har flera bidragsnivåer tappat i värde. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har sedan början av 1990-talet studerat utvecklingen av bidragsnivåer och inkomsttak. Av studierna framgår att flera försäkringsförmåner inte följt pris- och löneutvecklingen, vilket bidragit till att öka inkomstskillnader mellan de hushåll som får sina inkomster genom förvärvsarbete och de som i olika grad tar del av förmåner från socialförsäkringarna.⁷¹

Det svenska försörjningsstödet ligger - när bostadsförmånen beaktas - jämfört med andra OECD-länder förhållandevis högt. Nivån sätts i relation till disponibel medianinkomst i aktuellt land. Jämfört med OECD-snittet är dock den del som inte är öronmärkt för hyran mindre generös i Sverige. Sedan millennieskiftet har stödet i både Sverige och OECD-snittet tappat relativt medianinkomsten - en effekt av att stödet skyddar viss köpkraft men inte är indexerat efter den genomsnittliga inkomstutvecklingen.⁷²

Historiskt har inkomstindex ökat snabbare än prisbasbeloppet eftersom inkomsterna ökar till följd av både den allmänna prisutvecklingen och av att reallönerna växer.⁷³ Den för närvarande höga inflationen betyder att prisbasbeloppet ökar snabbt medan inkomstindex utvecklas i linje med den historiska trenden. Under många år har således försörjningsstödet skyddat köpkraften medan avståndet till median- och medelinkomsterna ökat.

I ESO-rapporten "Tryggare kan ingen vara" beskrivs och problematiseras utmaningar kopplade till trygghetssystemen. I rapporten framförs att utmaningarna är synliga och påverkar såväl system som individ:

- Påfrestningar på den offentliga sektorns finansiering
- Klyftor och segregation i samhället
- Låga disponibla inkomster för utlandsfödda⁷⁴

I relation till försörjningsstödet diskuteras bl.a. margineffekter och bostadsförmåner. Dessutom lämnas en rad rekommendationer, däribland att försörjningsstödet - i likhet med de flesta övriga stöd - bör individbaseras istället för som idag baseras på hushållsinkomsten.

Inflationens inverkan på försörjningsstödet 2023

I praktiken påverkar inflationen försörjningsstödet genom den så kallade riksnormen. Riksnormen kan ses som en lägsta nivå. Beloppen bestäms av regeringen inför varje nytt kalenderår. I riksnormen för 2023 har normen för samtliga ingående poster räknats upp med 8,6 procent jämfört med 2022. Detta kan jämföras med en ökning om 1,6 procent mellan 2021 och 2022.⁷⁵

---

⁷¹ ISF, Utvecklingen av socialförsäkringarna under de senaste 30 åren.

⁷² ESO rapport "Tryggare kan ingen vara"

⁷³ Inkomstindex fastställs varje år av regeringen efter beräkning av Pensionsmyndigheten. Det beräknas utifrån genomsnittet av samtliga pensionsgrundande inkomster för personer i åldrarna 16-64 år. 2023 års indextal är 4,6 procent högre än 2022 års indextal.

⁷⁴ ESO rapport "Tryggare kan ingen vara"

⁷⁵ Socialstyrelsen

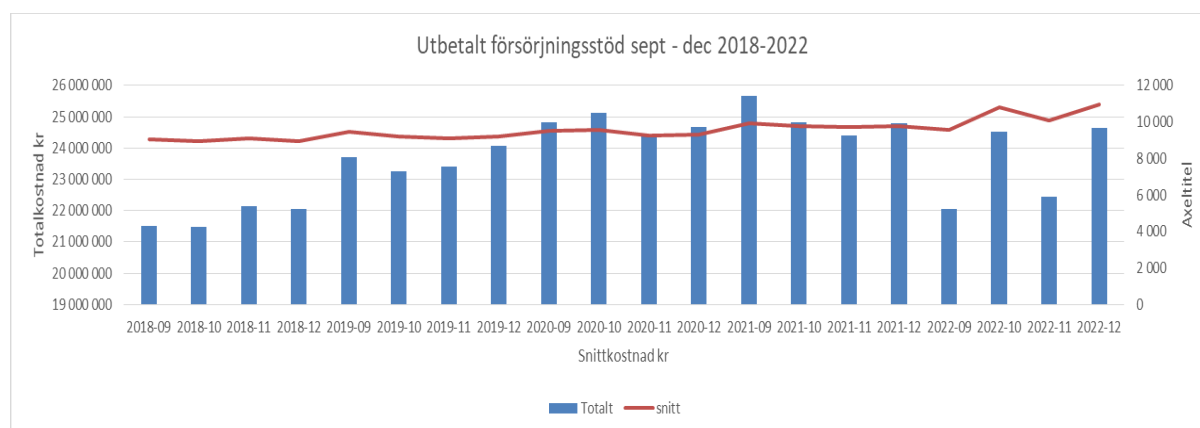
Försörjningsstödet utveckling i Linköping

Mellan 2018–2021 sjönk andelen biståndsmottagare i åldern 0–65 år i Sverige. Även i Linköping noterades en nedgång. Nedgången var dock lägre än den som noterades för både länet och riket.⁷⁶

Utveckling 2018–2022

Mellan augusti 2018 och december 2022 minskade antalet ärenden.⁷⁷ Minskningen gällde både antal ärende – d.v.s. ärenden som är aktuella men inte nödvändigtvis är relaterade till månatligt stöd - och antal utbetalningshushåll.⁷⁸ Den största minskningen syns för antal ärenden. Störst förändring sker under hösten 2022. Nivåerna var tydligt högre både 2020 och 2021 - en trolig pandemieffekt.

Emellertid slår minskningarna i antal inte igenom i kostnaderna för försörjningsstödet. Mellan 2018–2021 (helår) ökade det totala utbetalda beloppet med 18 procent.⁷⁹ 2022 är kostnaden lägre än 2021 men högre än övriga år. Utvecklingen 2022 gör att skillnaden i relation till 2018 sjunker till 14 procent.

Källa: Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen, Linköpings kommun.

Långvarigt försörjningsstöd utgör en allt större andel

Över tid har kostnaderna för långvarigt försörjningsstöd utgjort en allt större andel av de totala kostnaderna för försörjningsstöd.⁸⁰ Under 2018 utgjorde kostnaderna för långvarigt försörjningsstöd 55 procent av totalkostnaden att jämföra med 59 procent 2021. Fram till

⁷⁶ Socialstyrelsen, Linköping 2018-2021: -0,2, Östergötland 2018-2021:-0,7, Riket 2018-2021: - 0,6

⁷⁷ Jämförelsen avser september 2018 till december 2022 (Ärenden: från 3 093 till 2 917, Utbetalningshushåll: från 2 379 till 2 251).

⁷⁸ Aktuella hushåll kan t.ex. vara hushåll som bara behöver ekonomiskt stöd vid extraordinära händelser såsom tandläkarinsatser etc.

⁷⁹ Kostnad 2018: 258 712 113, Kostnad 2021: 305 658 616

⁸⁰ I Linköping räknas långvarigt försörjningsstöd som stöd som överskrider 2 år. Socialstyrelsens gräns för långvarigt stöd går vid 10 månader. Utfallet i Linköping ska beaktas utifrån detta.

augusti 2022 svarade kostnaderna för långvarigt försörjningsstöd för hela 66 procent.⁸¹ Detta trots att antalet utbetalningshushåll med långvarigt stöd successivt minskat sedan andra halvan av 2021. Under 2022 hösten börjar även antalet ärenden med långvarigt stöd minska - dock från en hög nivå.

Försörjningsstöd i relation till hushållstyp

Sett över tid har behovet av försörjningsstöd tydligast ökat bland ensamstående kvinnor med barn. Ökningen är störst för långvarigt stöd. Här noteras en ökning om 38 procent, eller 113 hushåll, mellan januari 2018 till augusti 2022. Antalet ensamstående män med barn - som är aktuella för försörjningsstöd - är flera gånger mindre. Däremot är det mycket vanligare att ensamstående män utan barn uppbär försörjningsstöd jämfört med dito kvinnor. Detta är stabilt över tid.

Försörjningsstöd i relation till ålder

Sett till ålder syns den tydligaste ökningen bland unga i åldern 18–24. I januari 2018 var 95 ärenden kopplade till åldersgruppen att jämföra med 390 i augusti 2022. Även antalet med långvarigt behov ökade från 1 till 108 under samma period. Också för åldersgruppen 25–30 år noteras ökade behov av långvarigt stöd. Dock från en högre nivå.

Sett till antal noteras störst ökning av långvarigt stöd bland åldrarna 31–45 år. I denna grupp finns också flest som uppbär stöd - både generellt och i relation till långvarigt försörjningsstöd. Den enda åldersgrupp där behoven tydligt minskar är gruppen över 65 år.

Ökade kostnader att vänta

Utvecklingen 2020 och 2021, d.v.s. under pandemin, visar att försörjningsstödet påverkas av genomgripande samhällshändelser. När konjunkturen nu försvagas kan den positiva utveckling som noterats under 2022 komma att prövas. Justeringarna av prisbasbeloppet betyder också att kostnaderna för kommunernas utgifter för försörjningsstöd ökar. När konjunkturen samtidigt viker finns en risk att fler blir aktuella för ekonomiskt bistånd. Effekten riskerar därmed - under åtminstone 2023 och 2024 - att bli dubbelriktad.

Arbetsmarknadsnämnden har grovt uppskattat kostnadsökningar till 13 mnkr (2023), baserat på en kostnadsökning om 8,6 procent. SKR prognostiserar en ökning om 12 procent. Detta indikerar att kommunens skattning kan vara i underkant.

---

⁸¹ Utbetalt bistånd 2018: 258 712 113, Utbetalt bistånd 2022 (tom augusti): 200 678 456 Utbetalt långvarigt försörjningsstöd 2018: 141 580 092, Utbetalt långvarigt försörjningsstöd 2022 (tom augusti): 131 710 263

Bättre matchning - en nödvändighet även på sikt

Fram till 2035 väntas huvuddelen av beräknad sysselsättningstillväxt ske bland utrikes födda och äldre. Antalet sysselsatta inrikes födda i åldrarna 20–64 år beräknas samtidigt minska.

Trenden med successivt stigande utbildningsnivåer består men väntas gå i långsammare takt. I genomsnitt är kvinnors utbildning högre än männens och skillnaden väntas öka till 2035.

Efterfrågan ökar mest på personer med examen från eftergymnasiala utbildningar. Samtidigt väntas tillgången öka kraftigt. Dock inte nödvändigtvis bland personer med examen från utbildningarna där behoven väntas bli störst. Med dagens utbildningsdimensionering beräknas därför fortsatta brister inom bl.a. flera lärar- och sjukvårdskategorier.

Efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning väntas också öka påtagligt. Samtidigt beräknas tillgången minska inom flera inriktningar. Detta innebär en uppenbar risk för ett växande underskott på personer med gymnasial yrkesutbildning. Underskottet väntas inom flera utbildningar - såväl inom vård- som teknikområden.

Efterfrågan på arbetskraft med högskoleförberedande gymnasieutbildning beräknas ligga kvar på samma nivå som idag. Däremot väntas tillgången öka, vilket på sikt kan innebära en risk för överskott. Redan idag finns en förhållandevis stor arbetslöshet inom gruppen.

Efterfrågan på förgymnasialt utbildad arbetskraft väntas däremot minska kraftigt. Samtidigt väntas befolkningen med folk- och grundskoleutbildning bara minska marginellt. Utvecklingen förklaras av att pensionsavgångarna blir måttliga framöver i kombination med relativt stora tillskott av förgymnasialt utbildade genom invandring.

I prognoser kopplade till utvecklingen på arbetskraft - på både kort och längre sikt - betonas således systematiska obalanser i utbudet och efterfrågan på arbetskraft, där yrkesutbildad arbetskraft väntas bli den största flaskhalsen.

Brister på sikt - prognoser för arbetsmarknaden: 2035

SCB publicerar vart tredje år en utbildnings- och arbetsmarknadsprognos över den långsiktiga tillgången och efterfrågan på utbildade "Trender och Prognoser 2020 Befolkning, utbildning, arbetsmarknad – med sikte på 2035". Syftet är att belysa obalanser som kan uppstå om utvecklingen fortsätter som idag. Framskrivningarna bygger på ett antal grundläggande förutsättningar och antagande kring samhällsekonomin, arbetsmarknaden och utbildningsväsendet.⁸² Den befolkningsbeskrivning som ligger till grund för beräkningarna är från 2020.

Även för länet – d.v.s. Östergötland - finns prognoser med sikte på 2035.⁸³ 2022 publicerades en sammanfattning av de regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoserna. Även i denna beräknas länens efterfrågan utifrån SCB:s befolkningsframskrivning från 2020.⁸⁴ Båda analyserna beaktas här.

I de regionala analyserna beräknas tillgången utifrån befolkningsutveckling samt nuvarande mönster kring bl.a. andel nybörjare, andel examinerade och pensionsavgångar etc.

Beräkningarna kring efterfrågan grundas bl.a. på länens befolknings- och näringsgrensutveckling samt antaganden om förändringar av arbetsmarknadens yrkesstruktur och utbildningskrav. I beräkningarna beaktas inte vilken effekt som uppkomna obalanser kan få på elevers val eller statens och kommunernas styrning av utbildningsresurserna etc.

Nedan beskrivs resultaten övergripande på riksnivå. För länet redovisas ett urval av brister med sannolik påverkan på det kommunala uppdraget alternativt med presumtiv påverkan på den lokala arbetsmarknadens funktionalitet.

Befolkningstillväxt fram till 2035

I rapporten prognostiserar SCB att befolkningen i åldrarna 16–74 år ökar med 550 000 personer i riket under perioden 2019–2035. Av dessa förväntas 487 000 personer utgöras av utrikes födda. Två tredjedelar av den totala befolkningstillväxten beräknas utgöras av utrikes födda i länder utanför Europa med lågt eller medel HDI. Nästan en tredjedel beräknas bestå av utrikes födda i Europa eller i ett annat land utanför Europa med ett högt HDI.⁸⁵

I SCBs prognos från 2022 väntas befolkningen öka med 440 000 personer, 16-74 år (2022-2035). Av dessa väntas 73 procent att utgöras av utrikes födda. Tidsspannet är kortare men skillnaden bör beaktas. Andelen utrikes födda är också lägre i prognosen från 2022.

---

⁸² SCB utgår från befolkningens utbildning 2019 och beräkningarna baseras på antaganden kring att utbildningssystemet förblir i princip oförändrat under prognosperioden. Också individers val av utbildning och andelen som fullföljer olika utbildningar antas vara oförändrad.

⁸³ SCB, regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser, prognos resultat för länet 2035. Huvudresultatet av prognosberäkningarna är utvecklingen av tillgång och efterfrågan på arbetskraft i länet fram till 2035 för varje utbildningsgrupp. I rapporten framgår närmare hur beräkningarna gjorts

⁸⁴ SCB Sammanfattning av regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser, med sikte på år 2035

⁸⁵ SCB, Trender och prognoser 2020. Befolkning, utbildning, arbetsmarknad - med sikte på 2035.

Beräknad sysselsättningstillväxt för riket

Mellan åren 2018–2035 beräknar SCB att antalet sysselsatta i riket ökar med drygt åtta procent. Prognosen baseras på resultaten i befolkningsframskrivningen samt SCBs sysselsättningsprognos 2018. SCB bedömer att framskrivningen vilar på en relativt stabil bas, d.v.s. befolkningen i åldrarna 16-74 år, men framhåller att den framtida migrationen är ett osäkerhetsmoment. Invandring och utvandring till och från Sverige beror på förhållanden såväl inom som utom landet, d.v.s. utvecklingen i omvärlden. I beräkningarna görs inga antaganden kring hur framtida konjunkturvariationer kan komma att påverka sysselsättningsutvecklingen

I sysselsättningsprognosen från 2018 väntas ökad förvärvsfrekvens bland utrikes födda och äldre personer. Att förvärvsfrekvensen ökar bland utrikes födda hänger samman med att den genomsnittliga vistelsetiden väntas öka under prognosperioden. Framst på grund av att invandringen väntas minska i antal från de senaste årens relativt höga nivåer.

Ökningen väntas framförallt bland utrikes födda med lågt eller medel HDI.

Förvärvsfrekvensen bland utrikes födda i Europa och från länder utanför Europa med högt HDI väntas vara relativt stabilt under hela prognosperioden.

Sedan början av 2000-talet har andelen personer i åldrarna 65-74 år som förvärvsarbetar ökat. Detta förklaras delvis av ett nytt pensionssystem som premierar ett långt arbetsliv. I prognosen antas att äldre 2035 kommer att arbeta ett år längre än idag.

I stort sett hela tillväxten väntas ske inom tjänstesektorerna, där hälften beräknas tillkomma inom skola, vård och omsorg. Utvecklingen i den offentliga sektorn förklaras av demografien.

Huvuddelen av sysselsättningstillväxten väntas därmed ske bland utrikes födda och äldre personer. Antalet sysselsatta bland utrikes födda i åldern 20–64 år bedöms alltså öka. Antalet sysselsatta inrikes födda i samma åldrar väntas däremot minska och istället öka bland åldrarna 65–74 år.⁸⁶

Utbildningsnivåer

Under de senaste decennierna har utbildningsnivån successivt stigit i Sverige. Trenden beräknas bestå, men i långsammare takt. SCB beräknar att andelen med eftergymnasial utbildning ökar från dagens 43 procent till 48 procent 2035.⁸⁷ Samtidigt väntas andelen med både gymnasial och förgymnasial utbildning minska.

Kvinnors utbildningsnivå ökar snabbare än männens. I genomsnitt är kvinnors utbildning högre än männens och skillnaden väntas öka till 2035. 2035 väntas 40 procent av männen och 56 procent av kvinnorna ha eftergymnasial utbildning, d.v.s. en skillnad på 16 procent. Idag uppgår skillnaden till 11 procent.⁸⁸

---

⁸⁶ SCB, *Trender och prognoser 2020. Befolkning, utbildning, arbetsmarknad - med sikte på 2035*

⁸⁷ Avser åldrarna 20-64 år.

⁸⁸ SCB, *Trender och prognoser 2020. Befolkning, utbildning, arbetsmarknad - med sikte på 2035.*

Fram till 2035 bedöms efterfrågan öka mest på personer med examen från eftergymnasiala utbildningar. Utvecklingen drivs av både ökade kompetenskrav och ökade behov inom skola, vård och omsorg samt näringsliv.

Tillgången på eftergymnasialt utbildade väntas också öka kraftigt och bli något större än efterfrågan. Tillgången väntas dock inte nödvändigtvis öka bland personer med examen från utbildningarna där behoven väntas bli störst. Med dagens utbildningsdimensionering beräknas av dessa skäl fortsatta brister inom flera lärar- och sjukvårdskategorier. Inom andra områden - såsom flera humanistiska och samhällsvetenskapliga sektorer - riskerar däremot tillgången bli större än efterfrågan.

Efterfrågan på eftergymnasiala utbildningar

För den kommunala sektorn är lärarutbildningarnas dimensionering - i relation till förväntad efterfrågan - särskilt relevant. För riket väntas efterfrågan på utbildade lärare öka med 20 procent. Omkring en tredjedel av den beräknade efterfrågan beror på ett ökat antal elever. Två tredjedelar förklaras av att lärare utan lärarexamen väntas ersättas av utbildade lärare.

I riksprognosen från 2022 beräknas emellertid andelen barn (1-18 år) minska med drygt två procent mellan 2022-2035. Framförallt väntas minskningar i åldern 6-12 år medan ökningarna väntas för åldrarna 16-18 år. Detta innebär att efterfrågan kan vara överskattad i den del som hänger samman med ökat antal elever i yngre åldrar. Kommande utbildnings- och arbetsmarknadsprognos blir av detta skäl viktig att följa. Tre år – som är tidsspannet mellan rapporterna - är en lång period när trendskiten sker.

Tillgången - utifrån nuvarande utbildningsdimensionering och andel examinerade - väntas öka med fem procent fram till 2035. Det relativt begränsade tillskottet förklaras av att medelåldern bland befintliga utbildade lärare är relativt hög, vilket medför stora pensionsavgångar under perioden.

För länets del noteras risk för brist år 2035 inom bl.a.

- Stor risk för brist på personer med yrkeslärarutbildning. Efterfrågan väntas öka starkt samtidigt som tillgången väntas minska
- Risk för brist på personer med grundlärarutbildning, F-6.
- Viss risk för brist på personer med förskollärarutbildning.
- Viss risk för brist på personer med ämneslärarutbildning.⁸⁹

Även utbildningar inom hälso- och sjukvård samt social omsorg får påverkan på kommunens verksamhet. Bland de utbildningsinriktningar där risker för brister i länet år 2035 noteras bl.a.

- Risk för ökad brist på sjuksköterskeutbildade (grundnivå). Fram till 2035 väntas efterfrågan öka med 15 procent. Tillgången väntas inte öka i samma takt. Som resultat kan dagens brist förstärkas mot slutet av prognosperioden.
- Risk för ökad brist på distriktssjuksköterskeutbildade. Totalt beräknas efterfrågan - bl.a. mot bakgrund av en ökad andel äldre - öka med ca 15 procent fram till 2035. samtidigt väntas tillgången på utbildade distriktssköterskor minska med ca 15 procent under prognosperioden.
- Risk för fortsatt brist på personer med specialistsjuksköterskeutbildning. I denna kategori ingår bl.a. skolsköterskor och sjuksköterskor med inriktning på vård av äldre, diabetes och palliativ vård etc. Av länets idag 800 förvärvsarbetare inom kategorin arbetar 15 procent inom äldreomsorg och ca 5 procent inom skola och offentlig förvaltning vardera. Efterfrågan väntas vara relativt oförändrad fram till år 2035 men tillgången väntas däremot minska. Pensionsavgångarna väntas bli större än genomsnittet på arbetsmarknaden.⁹⁰

---

⁸⁹ SCB, regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser, prognos resultat för länet 2035

⁹⁰ SCB, regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser, prognos resultat för länet 2035

Linköping är en teknikstad och tillgången på kompetens är central för bibehållen konkurrenskraft. 2035 väntas också brist på ingenjörer i drygt hälften av Sveriges län, däribland Östergötland. Efterfrågan drivs främst av utbildningsväxlingen, d.v.s. att personer med kortare utbildning på arbetsmarknaden ofta ersätts av personer med längre utbildning. Bristen på datautbildad arbetskraft bedöms också bli omfattande. Detta trots förväntad ökad tillgång. Efterfrågan beräknas dock utvecklas snabbare än tillgången. Efterfrågetillväxten beror till stor del på att kraven på formell kompetens fortsätter att öka.

Efterfrågan på gymnasiala utbildningar

Även efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning väntas öka påtagligt. För riket beräknas ökningen uppgå till cirka 200 000 personer under prognosperioden. Behoven förklaras både av ökad befolkning och ökade krav på yrkeskunskaper.

Samtidigt beräknas tillgången minska inom flera inriktningar. Totalt väntas tillgången minska med 130 000. Som ett resultat väntas ett växande underskott på personer med gymnasial yrkesutbildning. Underskottet väntas inom flera utbildningar - såväl inom vård- som teknikområden.

Under prognosperioden väntas för Östergötlands del brister inom flera områden:

- Stora brister beräknas inom vård- och omsorgsutbildade. Efterfrågan i länet väntas öka med 40 procent fram till år 2035 samtidigt som tillgången - som resultat av stora pensionsavgångar - väntas minska. En del av ökningen förklaras av demografin annat av ökade utbildningskrav. Konkurrensen inom riket kan också antas växa. För riket beräknas efterfrågan på gymnasialt utbildade inom hälso- och sjukvård samt social omsorg öka med närmare 130 000 samtidigt som tillgången bara väntas öka med 7 000 personer.
- Risk för brist på YH-tekniker och gymnasieingenjörsutbildade, stora pensionsavgångar väntas bland personer med gymnasieingenjörutbildning
- Viss brist väntas uppstå på byggutbildade. Om antalet examinerade från komvux fördubblas väntas en mer balanserad arbetsmarknad 2035.⁹¹
- Dagens brister på personer som utbildats inom el-automations-, dator- och kommunikationstekniska program väntas förstärkas.
- Motsvarande förhållande beräknas gälla för fordonsutbildade.
- Under prognosperioden väntas länets tillgång på industritekniskt utbildade minska med ca 35 procent. Pensionsavgångarna väntas bli större än genomsnittet på arbetsmarknaden. Trots tillskott från både Komvux och arbetsmarknadsutbildningar väntas antalet nyutexaminerade inte räcka för att ersätta pensionsavgångarna. Sammantaget finns det risk för stor brist på industritekniskt utbildade.
- Under senare delen av prognosperioden väntas brist på restaurang- och livsmedelsutbildade.

---

⁹¹ SCB, regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser, prognos resultat för länet 2035

Efterfrågan på arbetskraft med högskoleförberedande gymnasieutbildning väntas ligga kvar på samma nivå som idag. Däremot väntas tillgången öka, vilket på sikt kan innebära en risk för överskott.

- För Östergötlands del väntas - under prognosperioden - tillgången på högskoleförberedande utbildning öka med 10 procent. Efterfrågan väntas samtidigt bli relativt oförändrad fram till 2035. Idag finns en förhållandevis stor arbetslöshet inom gruppen, vilket kan indikera ett överskott. Även på sikt finns således risk överskott.⁹²

Efterfrågan på förgymnasial utbildning

Efterfrågan på förgymnasialt utbildad arbetskraft väntas minska kraftigt. När dagens grundskoleutbildade personer går i pension väntas dessa ersättas av personer med utbildning på minst gymnasial nivå. Samtidigt väntas befolkningen med folk- och grundskoleutbildning bara minska marginellt. Utvecklingen förklaras av att pensionsavgångarna blir måttliga framöver i kombination med relativt stora tillskott av förgymnasialt utbildade genom invandring.

- I Östergötland väntas efterfrågan på folk- och grundskoleutbildade minska med ca 20 procent fram till 2035. Efterfrågan väntas minska mer än tillgången och därmed finns risk för stort överskott.⁹³

---

⁹² SCB, regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser, prognos resultat för länet 2035

⁹³ SCB, regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser, prognos resultat för länet 2035

Fler behöver bli behöriga, välja och fullfölja utbildningar där möjligheter till arbete är goda.

Intresset att söka yrkesutbildning har kraftigt minskat sedan 1980-talet. Det låga intresset bidrar till både kompetensförsörjnings- och matchningsproblematik. På individnivå ökar dessutom den sociala sårbarheten eftersom övergången från skola till arbetsliv tenderar att bli mer utdragen.

I en ny rapport från Malmö synliggörs yrkesutbildningens betydelse för att möjliggöra en snabbare väg in i arbetslivet och tryggare försörjningsvillkor. Bland de årskullar som studerades gav fullbordad yrkesutbildning goda förutsättningar att få jobb. De som valde lärlingsspåret hade genomgående en hög sysselsättnings- och etableringsgrad. Dessutom bekräftar studien tidigare erfarenhet som visar att inte bara yrkesutbildningen i allmänhet - utan lärlingsutbildningarna i synnerhet - har en socialt kompenserande betydelse. Skolverkets uppföljningar visar också att lärlingar i högre grad än elever på skolförlagda utbildningar fullbordar utbildningen. Samtidigt är lärlingsutbildningen generellt - av olika skäl - svag förankrad i Sverige. Det finns skäl att beakta resultaten från Malmö.

I en rapport från Svenskt Näringsliv konstateras vidare att genomströmningen i utbildningssystemet är den enskilt viktigaste förklaringsfaktor till ungdomars relativt sena etablering på arbetsmarknaden. Speciellt utrikes föddas ungdomar väg genom systemet kantas av problem och en stor andel saknar behörighet till gymnasiet.

Av elever folkbokförda i Linköping uppnår en lägre andel elever kunskapskraven i alla ämnen i årskurs nio jämfört med riket. Sett över tid är detta är ett trendbrott för Linköping. Även andelen elever som är behöriga till yrkesprogram ligger 2022 något under riket. I båda fallen sker trendbrottet 2019. Andelen nyinvandrade elever i grundskolan, åk 1-9, ligger samtidigt 2021 i nivå med riket. Många år dessförinnan var andelen lägre.

Bland folkbokförda elever är andelen med examen inom tre år på högskoleförberedande program samtidigt något högre i Linköping än för genomsnittet i riket. Det motsatta gäller för andelen med examen från yrkesprogram. Här ligger Linköping strax under riket.

I rapporten från Svenskt Näringsliv noteras att dålig läsfärdighet har större inverkan på sannolikheten att vara sysselsatt i Sverige jämfört med andra länder, d.v.s. läsfärdigheten är mycket viktig för att lyckas på svensk arbetsmarknad. Av detta skäl är det bekymmersamt att en lägre andel än riket avslutar SFI med godkända betyg i Linköping.

Sammanfattningsvis visar prognoser och analyser vikten av att få fler att bli behöriga, fullfölja och välja utbildningar där möjligheter till arbete är goda. Detta ställer krav på utbildningsanordnare - både vad det gäller att etablera, dimensionera och inte minst informera om vilka utbildningar som leder till arbete och egenförsörjning. Studievägledare har i sammanhanget också en viktig roll

Med tydligt stigande arbetslöshet för personer med kortare utbildningsbakgrund blir också möjligheter till en andra chans mycket viktiga. Välriktad vuxenutbildning - framförallt Komvux - har en central roll. I rapporten från Malmö framgår också att personer med erfarenheter från Komvux hade en högre etableringsgrad. Att andelen som avslutar Komvux på

gymnasial nivå med godkända betyg i Linköping är tydligt lägre jämfört med riket är ett observandum.

Arbetskraftsbrist

Som framgått finns påtagliga utmaningar med hög arbetslöshet för vissa grupper samtidigt som bristproblematiken är utbredd och på sina håll väntas öka.

2021 ökade den samlade bristen på nyutexaminerad arbetskraft för ett urval av gymnasiala yrkesutbildningar. Jämfört med en nivå på 40–60 procent år 2014 noteras brister på 60-80 procent 2021. Särskilt svårt är det att få utbildade sökande till tjänster inom automation, fordonsteknik, transport och restaurang.⁹⁴

Sysselsatta som är utbildade inom bygg, fordon automation, naturbruk, industriteknik eller transport svarar för ca 550 000 sysselsatta (riket). De utgör således en väsentlig del - ungefär 10 procent - av antalet sysselsatta. Arbetskraftsbrist inom dessa sektorer visar vilken inverkan brist på yrkesutbildad arbetskraft kan ha på svensk arbetsmarknad i stort.

Sedan 1980-talet har intresset att söka yrkesutbildning kraftigt minskat. Samtidigt visar statistik från Skolverket att yrkesprogrammen blivit än mindre populära efter gymnasiereformen från 2011 (GY 11). Nedgången märks särskilt inom bygg- och restaurangprogrammen.⁹⁵

Det låga intresset bidrar till både kompetensförsörjnings- och matchningsproblematik. På individnivå ökar dessutom den sociala sårbarheten eftersom övergången från skola till arbetsliv tenderar att bli mer utdragen.⁹⁶

I en rapport från Svenskt Näringsliv konstateras vidare att genomströmningen i utbildningssystemet är den enskilt viktigaste förklaringsfaktorn till ungdomars relativt sena etablering på arbetsmarknaden. Speciellt utrikes födda ungdomars väg genom systemet kantas av problem och en stor andel saknar behörighet till gymnasiet.⁹⁷

I samma rapport noteras också att dålig läsfärdighet har större inverkan på sannolikheten att vara sysselsatt i Sverige jämfört med andra länder, d.v.s. läsfärdigheten är mycket viktig för att lyckas på svensk arbetsmarknad.

Utveckling i Linköping - grundskola

När utvecklingen i Linköping studeras med mått från Kolada tydliggörs utmaningarna. Av alla elever som är folkbokförda i Linköping 2022 - oavsett var de går i skola - uppnår en lägre andel elever kunskapskraven i alla ämnen i årskurs nio jämfört med riket. Detta är en förändring. Mellan åren 2001–2018 låg Linköping - med några undantag - i nivå med eller över riket. Andelen elever som är behöriga till yrkesprogram ligger 2022 något under riket. Även här sker ett trendbrott 2019. Mellan åren 1998–2018 var andelen högre än - eller något

---

⁹⁴ SCB

⁹⁵ SCB, stora chanser till arbete efter yrkesgymnasium (2022-09-21)

⁹⁶ Yrkesutbildningen och ungas etableringsförutsättningar, erfarenheter, utmaningar och möjligheter i Malmö, Framtagen för Malmö Tillväxtkommission - för ett inkluderande och hållbart Malmö

⁹⁷ Svenskt Näringsliv, En analys av utrikes föddas arbetsmarknadsdeltagande, januari 2019

år i paritet med - riket. Andelen elever som är behöriga till ekonomi-, humanistiska och samhällsvetenskapliga programmen samt naturvetenskapliga- och teknikprogrammen är också lägre jämfört med riket. Skillnaden till riket är störst för den senare kategorin. Även här kan ett trendbrott noteras 2018 respektive 2019. Tidigare år har andelen i båda kategorierna ofta varit högre i Linköping jämfört med riket. Andelen nyinvandrade elever i grundskolan, åk 1-9, ligger samtidigt 2021 i nivå med riket.⁹⁸ Flera år dessförinnan var andelen lägre.

Ser vi enbart till kommunala skolor avviker Linköping från förväntat modellberäknat värde när det gäller andelen som uppnått kunskapskraven i alla ämnen.⁹⁹ Det modellberäknade värdet tar bl.a. hänsyn till utbildningsnivåerna i Linköping.¹⁰⁰ Även sett till andelen elever i åk 9 som är behöriga till yrkesprogram avviker Linköpings kommunala skolor från förväntat värde. I detta sammanhang avses alla elever i kommunens egna skolor oavsett folkbokföringsort.

---

⁹⁸ SKR, Avser nyinvandrade elever som kommit till Sverige under de senaste 4 åren. De har inte bott i Sverige eller gått i svensk skola tidigare.

⁹⁹ SKR, Avser resultat för elever i kommunens egna skolor oavsett var de bor.

¹⁰⁰ SKR, Modell beräknat värde visar avvikelsen mellan det faktiska värdet och det modellberäknade värdet. Modellberäknade värden har tagits fram av SKR i en regressionsmodell där kommunen jämförs med övriga kommuner. Det modellberäknade värdet tar bl.a. hänsyn till behov av ekonomiskt bistånd, nyinvandrade elever (0-4 år), föräldrars utbildningsnivå och kön.

Utveckling i Linköping - gymnasieskola

Ser vi till alla elever som är folkbokförda i Linköpings kommun ligger gymnasiefrekvensen över 90 procent (2022). Detta är i nivå med riket. Så har det sett ut så sedan 2018.

Dessförinnan var utvecklingen mer volatil. Mellan 2012–2017 var frekvensen lägre än riket medan den åren 1995-2011 ofta låg tydligt över riket. Andelen gymnasieelever i kommunens egna skolor eller i kommunalförbundsskolor är högre i Linköping jämfört med riket. Detta är en långsiktig och stabil trend.

Andelen elever på högskoleförberedande program är högre i Linköping jämfört med riket. Det betyder att andelen i yrkesförberedande program är lägre. Även dessa förhållanden ligger stabilt över åren.

Andelen elever på introduktionsprogram är 2021 i nivå med riket. Under flera år har dock andelen legat tydligt under riket. Andelen nyinvandrade elever ligger samtidigt (2021) i paritet med riket. I likhet med grundskolan har nivåerna tidigare år varit lägre än riket.

Sett till resultat är andelen (2022) med examen inom tre år på högskoleförberedande program något högre i Linköping än för riket i genomsnitt. Detta gäller även andelen som uppnått grundläggande behörighet till universitet och högskola. Andelen med examen från yrkesprogram ligger samtidigt strax under riket. För denna grupp är andelen med grundläggande behörighet till universitet och högskola däremot tydligt lägre jämfört med riket. Sett till etablering är andelen ungdomar som arbetar eller studerar ett år efter fullföljd gymnasieutbildning år 2020 något högre än riket. Trenden är stabil.¹⁰¹

Ser vi enbart till kommunala gymnasieskolor - här ingår även elever som är folkbokförda i andra kommuner - så ligger andelen med examen inom tre år på högskoleförberedande program tydligt över riket. Detta är förhållandevis stabil trend. 2021 ligger andelen med examen för elever på yrkesförberedande program i paritet med riket. Dessförinnan låg andelen över riket.

Andelen elever som uppnått grundläggande behörighet till universitet och högskola på högskoleförberedande program ligger också tämligen stabilt över riket. Det motsatta kan dock sägas för yrkesförberedande program. Här ligger andelen på de kommunala gymnasieskolorna sedan flera år ofta lägre än riket. 2022 uppgick skillnaden till hela 11 procentenheter.

Med beaktande av ovan - bl.a. sett till modellberäknade värden - förefaller resultaten på senare år stå sig bättre för gymnasieskolan - framförallt för högskoleförberedande program - än från grundskolan.

Utveckling i relation till Komvux

Andelen elever i Komvux som är födda utomlands uppgår 2021 till 66 procent. Detta är aningen högre jämfört med riket. Andelen som avslutat Komvux - på både grundläggande och gymnasial nivå - med godkända betyg är tydligt lägre än för riket i genomsnitt.

---

¹⁰¹ Samtliga uppgifter är hämtade från Kolada

Skillnaden till riket är 2021 större för gymnasial nivå. En lägre andel än riket avslutar också SFI med godkända betyg. Andelen uppgick 2021 till 24 procent mot rikets 32 procent.¹⁰²

Andelen som arbetar året efter avslutad utbildning på Komvux är 2020 lägre än riket. Däremot är andelen som studerar året efter avslutad utbildning på gymnasial nivå tydligt högre jämfört med riket (2020). Med de växande krav som identifierats i denna rapport måste detta ses som positivt.

Utveckling i relation till etableringsuppdraget

Andelen elever som lämnat etableringsuppdraget och börjat studera eller arbeta efter 90 dagar har sedan 2015 legat tydligt under riket. Gapet har ökat över tid har. 2021 uppgick andelen till 23 procent att jämföra med 30 procent för riket i genomsnitt.

Ser vi till flyktingars etablering i arbete eller studier kan också konstateras att en lägre andel skyddsbehövande och anhöriga studerar eller förvärvsarbetar jämfört med riket.¹⁰³ Sett till förvärvsarbete avviker Linköping från förväntat modellberäknat värde.¹⁰⁴ Linköping har dock 2021 en något högre andel i studier jämfört med riket. Bland skyddsbehövande och anhöriga i åldern 20–64 år utgör försörjningsstöd - som andel av nettoinkomsten - en större procentuell del i Linköping jämfört med svenska kommuner i genomsnitt. Förhållandet är stabilt över tid, även om minskningar kan noteras sedan mätningarna startade 2002.

Sammanfattningsvis...

Med beaktande av bl.a. stigande arbetslöshet för personer med låg utbildningsbakgrund - och den utsatthet som riskerar att följa med detta - behöver fler bli behöriga, genomgå och fullfölja gymnasieutbildning. Sett till såväl nuvarande som väntade obalanser på arbetsmarknaden finns tydliga vinster om fler väljer inriktningar som leder till jobb och egenförsörjning. Det är viktigt att kommunens arbete utgå ifrån en holistisk ansats där hela utbildningskedjan beaktas - från förskola och uppåt. Stadierna är underleverantörer till varandra - brister det i någon del uppstår problem i nästa led. För de personer som - av olika anledningar - behöver en andra chans är Komvux mycket viktig.

Erfarenheter från Malmö

I rapporten "Yrkesutbildningen och ungas etableringsförutsättningar" har forskare undersökt och synliggjort yrkesutbildningens betydelse för ungas övergång från skola till arbetsliv i Malmö. Rapporten utgör ett underlag till Malmö Tillväxtkommission. Rapporten visar bl.a. - genom att följa två årskullar i fjärde respektive nionde klass år 2008 fram till 2019 - yrkesutbildningens betydelse för att möjliggöra en snabbare väg in i arbetslivet och tryggare försörjningsvillkor.

---

¹⁰² Kolada

¹⁰³ Kolada, Med skyddsbehövande och anhöriga avses personer som sökt asyl och fått uppehållstillstånd, deras anhöriga samt kvotflyktingar. Personerna kan ha bott kortare eller längre tid i Sverige.

¹⁰⁴ SKR, Hänsyn tas bl.a. till vistelsetid, utbildningsnivå och arbetslöshet bland inrikes födda.

I båda årskullarna var det tydligt att fullbordad gymnasieutbildning var utslagsgivande. Fullbordad yrkesutbildning gav genomgående goda förutsättningar att få jobb. Den stora gruppen som gått högskoleförberedande utbildning utan att påbörja eftergymnasial studier var i lägre grad etablerade på arbetsmarknaden. För de som inte avslutat ett nationellt program kan Komvux ha haft en kompenserande betydelse. De som hade erfarenhet från Komvux hade högre etableringsgrad.

I årskullen som gick fjärde klass 2008 gick det att urskilja gruppen som följt ett lärlingsspår. Möjligheterna till lärlingsutbildningsspår introducerades i samband med gymnasiereformen från 2011, varför den äldre årskullen inte haft möjligheten att välja detta.

Gymnasielärlingarna hade genomgående en hög sysselsättnings- och etableringsgrad. Individer med utländsk bakgrund var något överrepresenterade och en stor andel kom från mindre socialt privilegierade hemförhållande, d.v.s. från hem med föräldrar med relativt låg utbildning och låga inkomstnivåer. Detta gällde inte inom yrkesutbildningen generellt. I rapporten framförs att resultatet bekräftar tidigare erfarenheter som visat att inte bara yrkesutbildning i allmänhet utan lärlingsutbildningen i synnerhet har en socialt kompenserande betydelse. Skolverkets uppföljningar visar också att lärlingarna i högre grad än elever på skolförlagda utbildningar fullbordar utbildningen.

Generellt har lärlingsutbildningen - av olika skäl - varit svagt förankrad i Sverige. Det är också en förhållandevis liten grupp som faktiskt väljer lärlingsspåret. I riksgenomsnitt 14 % av eleverna i gymnasieskolans yrkesprogram 2020/21. Genom GY 11 har nya möjligheter skapats. Det ska dock framhållas att utbildningen kräver mer av alla - skolan, arbetsgivare och elever.

I rapporten sammanfattas också forskning som visar att arbetslöshet och utanförskap i unga år ger långsiktigt negativa effekter i termer av risk för återkommande arbetslöshet och svag inkomstutveckling. Arbetsmarknadsekonomen talar om ärrbildning. Rapporten tar därför fasta på betydelsen av att skapa förutsättningar för alla att erhålla kunskaper och färdigheter som skapar förutsättningar för stabila anställningar och tryggade inkomster. Vuxenutbildningen - och framförallt komvux - lyfts i sammanhanget som viktig för en andra-chans-lösning.

Även om både förutsättningarna och graden av utmaningar skiljer Linköping och Malmö så är utmaningarna med att få fler - unga som äldre - i arbete gemensamma. Av detta skäl finns anledning att beakta resultaten från Malmö.

Boendesegregationens utveckling

Den tilltagande inkomstjämligheteten har bidragit till att individer med låg inkomst koncentreras till vissa bostadsområden samtidigt som individer med hög inkomst koncentreras till andra. Andelen av den svenska befolkningen som bor i medelinkomstområden har minskat. Mot bakgrund av inkomstens betydelse för den socioekonomiska boendesituationen är människor anknytning till arbetsmarknaden central.

Kohortanalyser visar att det finns möjligheter till rörlighet kopplat till utbildning. Är individernas utfall i utbildningshänseende goda finns också goda möjligheter att som vuxen bo i ett område med bättre socioekonomiska förutsättningar.

Enligt det integrationsindex som Delegationen mot segregation tagit fram utmärker sig Linköping genom att låginkomsttagare bor mest segregerat. Höginkomsttagare är i lägre grad segregerade jämfört med andra städer. Sett till självförsörjningsgrad bekräftas bilden av att den ekonomiska utsattheten är geografiskt ojämnt fördelad. Samtidigt noteras förbättringar. Självförsörjningsgraden ökar i flera stadsdelar. Mellan åren 2010–2020 noteras den starkaste utvecklingen i Västra Valla, Ryd, Berga, Ulrika och Ekkällan.

Medelinkomstområden minskar

Den tilltagande inkomstjämligheteten bidrar till att individer med låg inkomst koncentreras till vissa bostadsområden samtidigt som individer med hög inkomst koncentreras till andra. Låginkomsttagare och höginkomsttagare bor mer segregerat än andra inkomstgrupper. Andelen av den svenska befolkningen som bor i medelinkomstområden har minskat. Minskningen motsvaras till största del av att en ökad andel av befolkningen är bosatt i låginkomstområden. Utvecklingen har tydligt förstärkts över tid.¹⁰⁵

Hushåll med låga inkomster bor i större utsträckning än andra hushåll i hyresrätt. Särskilt hyresrätter som upplåts genom allmännyttan. I områden med många hyresrätter samlas fler med låga inkomster. Med tilltagande inkomstskillnader ökar den socioekonomiska boendesituationen.

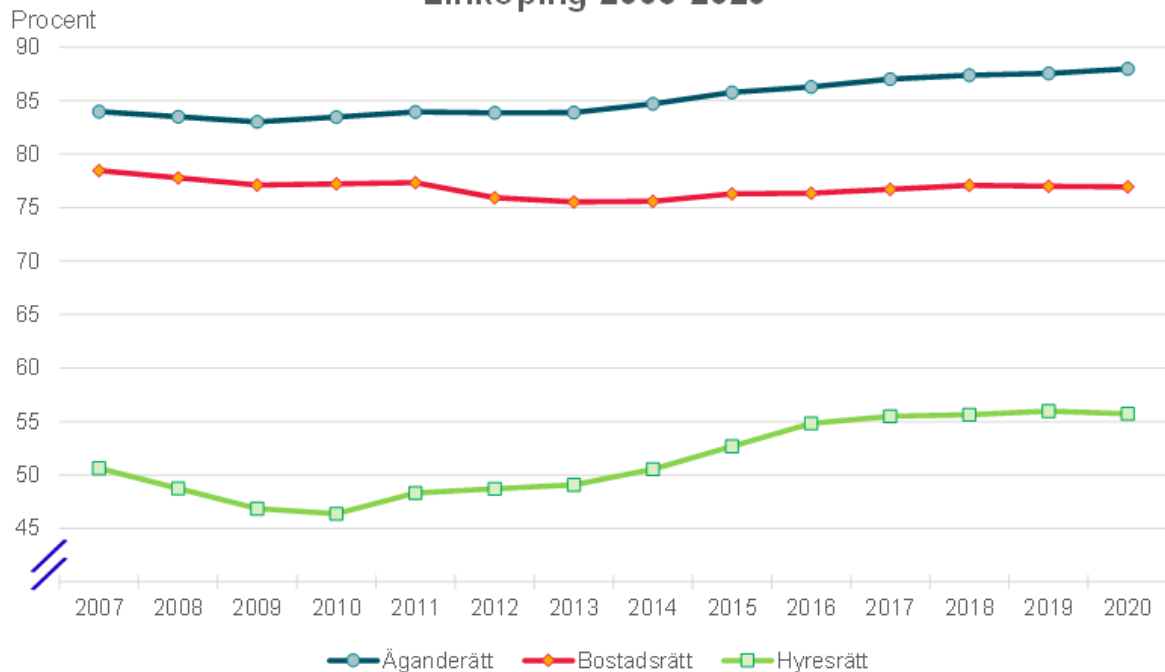
Ser vi till självförsörjningsgrad och upplåtelseform i Linköping bekräftas detta. Påtaglig fler som inte är självförsörjande bor i hyresrätt. Grafen visar också tydligt att hushåll i hyresrätt påverkades mer av finanskrisen 2008/2009 jämfört med boende i andra upplåtelseformer. Mellan 2014–2020 ökade andelen självförsörjande åter. Nivån 2020 är högre jämfört med 2007.

---

¹⁰⁵ Delegationen mot segregation

Självförsörjande i åldern 20-64 år efter upplåtelseform i Linköping 2005-2020

Källa: SCB, Östgötadatabasen, bearbetad av Linköpings kommun

Segregationsindex

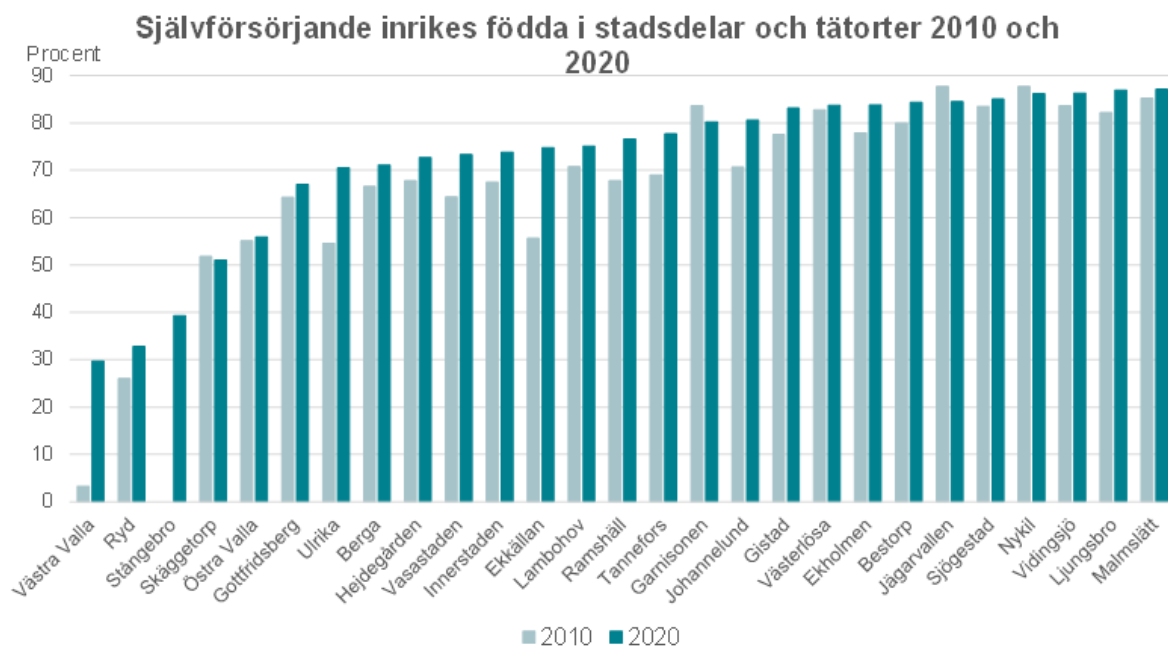
Delegationen mot segregation har tagit fram ett segregationsindex för att beräkna vilka inkomstgrupper som är mest ojämnt fördelade i kommuner, d.v.s vilka som bor mest segregerat.¹⁰⁶ Indexet visar att det varierar mellan kommunerna. I de tre storstadsområdena och Helsingborg tenderar höginkomsttagare (kvintil 5) att bo mest segregerat. I Linköping bort istället låginkomsttagare (kvintil 1) mest segregerat. Av de 10 kommuner som studeras utmärker sig Linköping med högst koncentration i kvintil 1, följt av Örebro, Malmö och Västerås. Däremot är höginkomsttagare i lägre grad segregerade i Linköping jämfört med andra städer. Jönköping undantaget.¹⁰⁷

Ekonomisk utsatthet i geografien

Sett till självförsörjningsgrad bekräftas bilden av att den ekonomiska utsattheten är geografiskt ojämnt fördelad. Samtidigt visar grafen på en tydlig utveckling. Med något undantag - samt i Skäggetorp där nivån nästan ligger still - ökar självförsörjningsgraden i studerade stadsdelar. Tydligast utveckling 2010–2020 noteras i Västra Valla, Ryd, Berga, Ulrika och Ekkällan.

¹⁰⁶ Fem olika inkomstgrupper används för att beräkna indexet. I kvintil 1 ingår de 20 procent med de lägsta inkomsterna i landet och i kvintil 5 ingår de 20 procent med högsta inkomsterna i landet.

¹⁰⁷ Delegationen mot segregation, Segregation i Sverige, årsrapport 2021.

Källa: SCB, Östgötadatabasen, Områden där självförsörjningsgraden överstiger 85 procent redovisas ej

Koppling till arbetsmarknaden är central

Mot bakgrund av inkomstens betydelse för den socioekonomiska boendesituationen är människor anknytning till arbetsmarknaden central. I takt med att utbildningsnivån ökar de disponibla inkomsterna.¹⁰⁸ Lägre inkomster kan således associeras med en lägre utbildningsnivå och en svagare anknytning på arbetsmarknaden.

För att studera platsens betydelse har Delegationen mot segregation också genomfört en kohortanalys med personer födda 1986. Resultatet indikerar att området som ungdomar bor och växer upp i påverkar utbildningsresultat och inkomster senare i livet. Resultatet tyder också på att det finns rörlighet. Är individernas utfall i utbildningshänseende goda finns också goda möjligheter att som vuxen bo i ett område med bättre socioekonomiska förutsättningar.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Delegationen mot segregation, Segregation i Sverige, årsrapport 2021.

¹⁰⁹ Delegationen mot segregation, Platsens betydelse, Årsrapport 2022.

Avslutande kommentar: Ta vara på varenda unge

Utrikes födda svarar för en stor del av sysselsättningstillväxten. Mellan 2010–2020 svarade utrikes födda för 44 procent av Linköpings sysselsättningstillväxt. Denna utveckling väntas förstärkas. Det beror på att utrikes födda har en annan befolkningsstruktur med en större andel i arbetsför ålder jämfört med inrikes födda.

I den här rapporten framkommer tydligt att utrikes födda inte är en homogen grupp. Förutsättningarna utifrån bl.a. härkomst skiljer stort. Bland utrikes födda ingår både arbetskraftsinvandrare, vilka har en anknytning till arbetsmarknaden redan när de invandrar, studenter och flyktinginvandrare och deras anhöriga. Generellt är utbildningsnivån högre bland övriga utrikes födda jämfört med flyktinginvandrare och deras anhöriga. Flyktinginvandrare kommer ofta från länder med låg eller medel HDI.

Även om flyktinginvandrare och deras anhöriga inte är flest till antalet svarade de under 2010-talet för en växande andel av den utrikes födda befolkningen i yrkesverksam ålder (riket). För gruppen flyktingar och deras anhöriga har sysselsättningsgraden utvecklats svagare jämfört med inrikes födda och övriga utrikes födda.¹¹⁰ Detta gäller både för riket och för Linköping.

Data från Linköping visar också att tiden till självförsörjning är längre än tiden till sysselsättning. För utrikes födda som kommit från länder med lågt eller medel HDI tog det år 2020 i genomsnitt 5–9 år att nå en sysselsättningsgrad om 50 procent, d.v.s. då är varannan sysselsatt. För att en lika stor andel ska räknas som självförsörjande tog det i genomsnitt 10–14 år. Då ska det beaktas att gränsen för egenförsörjning är lågt satt. För utrikes födda från länder med högre HDI är tiden kortare och nivåerna högre.

Linköping har också en något lägre andel skyddsbehövande och anhöriga som studerar eller förvärvsarbetar jämfört med riket.¹¹¹ Bland skyddsbehövande och anhöriga i åldern 20–64 år utgör dessutom försörjningsstöd - som andel av nettoinkomsten - en större procentuell del i Linköping jämfört med svenska kommuner i genomsnitt.

Förhållandena får konsekvenser för både individ och samhälle. SCBs rapport "Integration - en beskrivning av läget i Sverige" visar att personer som bott mindre än 10 år i Sverige och är födda utanför Europa skiljer sig från andra grupper i samhället. Utöver en svagare ställning på arbetsmarknaden och en lägre inkomst så bor de också i större utsträckning trångt. Nästan var tredje definieras som trångbodd.

Med beaktande av de fakta och de utmaningar som identifierats eller bekräftats i denna rapport finns det mycket som talar för att fokus behöver ligga på att påskynda utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden, med prioritet för de grupper som har det svårast. Ett snabbare inträde motverkar många långtidsverkande och negativa sekundäreffekter - för både individ och samhälle. Samtidigt pekar mycket på att vissa kanske aldrig kommer i arbete. För detta måste det också finnas en plan.

---

¹¹⁰ SCB, genomsnittlig arbetstid densamma för flyktingar som för inrikes födda (2019-06-11)

¹¹¹ Kolada, Med skyddsbehövande och anhöriga avses personer som sökt asyl och fått uppehållstillstånd, deras anhöriga samt kvotflyktingar. Personerna kan ha bott kortare eller längre tid i Sverige.

Den största investering som kan göras - och där det dessutom finns kommunal rådighet - är att förbättra resultaten i skolan. Här finns kommande generation som bättre måste rustas till att klara såväl dagens som morgondagens kompetensförsörjning. Fler behöver bli behöriga, genomgå och fullfölja gymnasieutbildning. Arbetet måste utgå ifrån en holistisk ansats där hela utbildningskedjan beaktas - från förskola och uppåt. Stadierna är underleverantörer till varandra - brister det i någon del uppstår problem i nästa led.

Även om riksdagen beslutat att arbetsmarknadens behov ska vägas in vid dimensionering av vissa utbildningar på gymnasial nivå från 2025 har utbildningar hittills dimensionerats efter elevers val och inte efter arbetsmarknadens behov.¹¹² Sett till både nuvarande och väntade obalanser på arbetsmarknaden finns det tydliga vinster om fler väljer inriktningar som leder till jobb och egenförsörjning.

Avslutningsvis kan konstateras att inte en enda utmaning som tas upp i denna rapport är unik för Linköping. Däremot har Linköping en arbetsmarknadsstruktur som är kvalificerad och som dessutom utvecklas i en riktning där detta förstärks. Förhållandet gör saker och ting svårare men inte mindre angelägna.

---

¹¹² Riksdagen beslutade - efter förslag från regeringen - den 16 juni 2022 att arbetsmarknadens behov ska vägas in vid planering och dimensionering av vissa utbildningar. Konkret innebär ändringarna att när en kommun, region eller enskild huvudman lägger fram vilka gymnasieutbildningar eller utbildningar i den kommunala vuxenutbildningen (komvux) som ska erbjudas och hur många platser utbildningarna ska ha ska det ta hänsyn till både ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Kommunerna ska genom avtal med minst två andra kommuner även samverka om planering, dimensionering och erbjudande av utbildning i ett primärt samverkansområde. Lagändringen börjar gälla den 1 juli 2023 och tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas 2025.

Nuläges- och trendrapport

Linköpings arbetsmarknad
– styrkor, svagheter och utmaningar

OBS rapport
Februari 2023

